

P 400(2)

Térkép

A könyvtáros

1963. ÉVI ÁPRILIS HÓ / TIZENHARMADIK ÉVFOLYAM

OSZK
KÖNYVTÁRSZAKTAN
1963. ÁPRILIS

4

TARTALOM

Oldal

DR. MIKÓ ANDRÁS: A mezőgazdasági tudományos tájékoztatás tizenöt éve	185
ISZLAI ZOLTÁN: Egy alföldi város könyvtári élete	188
TÓTH ÁRPÁD: Házi könyvtár — közkönyvtár	192
ÖTTEVENYI LÁSZLÓ: Hol tart Tószeg?	195
GERŐ GYULA: Művelődési otthonok és könyvtárak	199
TANKA JÁNOS: Érezze az olvasó, hogy a kultúra csarnokába lépett	202
SZEPESI ISTVÁNNE: Cigányolvasók egy községi könyvtárban	204
Könyvtárosok leveleiből	206
BARTA ANDRÁSNE: A gyermekolvasók ismerkedése Móra Ferenccei PELEJTEI TIBOR: Jó úton az ajánló bibliográfia-készítés!	208
Könyvtáros hallgatók írják	211
FRIEDRICH ILDIKÓ: Út az ismeretterjesztő könyvekhez	213
TERI TAMÁSNE: A borsodi építő munkásszállások fejlődő könyvtárai	214
KISS BORBÁLA: Egy felhívás nyomában	216
FUTALA TIBOR: Három nagykönyvtári évkönyv	218
GÖNCZI IMRE: Segítség a kiállításokhoz	219
KISS JENŐ: Új könyvtári kézikönyv	220

IRODALMI TAJÉKOZTATÓ

Batsányi János 1763—1845 (L. G.)	221
ZOLNAY VILMOS: Lev Tolsztoj művei	223
NAGY ERNŐ: Finn írók — magyar olvasók	225
Nagy emberek élete (Z. V.)	228
A könyv művészei: Keleti Artúr (SziJ Rezső)	231
A vegyészek könyvei	233
Befejeződött a Magyar Klasszikusok sorozat (-r)	235

Könyvismertetések

Horthy Miklós titkos iratai (—D—)	236
KULIS: A második front (Frank László)	236
SZABÓ PÁL: Ahogy lehet (Seres József)	237
TATAY SÁNDOR: A nyugati kapu (Csányi László)	237
BENJÁMIN LÁSZLÓ: Ötödik évszak (Pomogáts Béla)	238
FEJES ENDRE: Rozsdatemető (Bozóky Eva)	239
TIMÁR MÁTE: Asszonycsere (Tüskés Tibor)	239
GALAMBOS LAJOS: Utas a Göncöl szekerén (Csiki Ottó)	240
JACK LONDON: Az élet szerelme (—ys—)	240
HEMINGWAY: Fiesta (P. L.)	241
SZOLZSENYICIN: Iván Gyenyiszovics egy napja (Ebergényi Tibor)	241
WILLIAM DU BOIS: A fekete láng (Lázár István)	242
KAVERIN: A vágycak teljesülnék (Gönczi Imre)	242
SZASZ IMRE: Kisanna Kertországban (Szabó József)	243
Új Magyar Lexikon 6. (L. S.)	243
TISZAY ANDOR: A könyv, a mi barátunk (pr)	244
PATAKY ERNŐ: Tudományos vívmányok alkalmazása a mezőgazdaságban (Sándor Katalin)	245
CSISZÁR VILMOS: Fejés, gépi fejés (Dudás Károly)	245
BENGT DANIELSSON: Elfelejtett szigetek (Bácskai B. Sándor)	245
WERNER HAGER: Olajból készül (Vértessy Miklós)	245
STAUD GEZA: A magyar színháztörténet forrásai I. (—r)	246
NAGY LAJOS: Állam- és jogtudományi bibliográfia 1960—1961. (Balázs Sándor)	247
Eseménynaptár	247
Hírek	248

Címlapképünk Kass János rajza

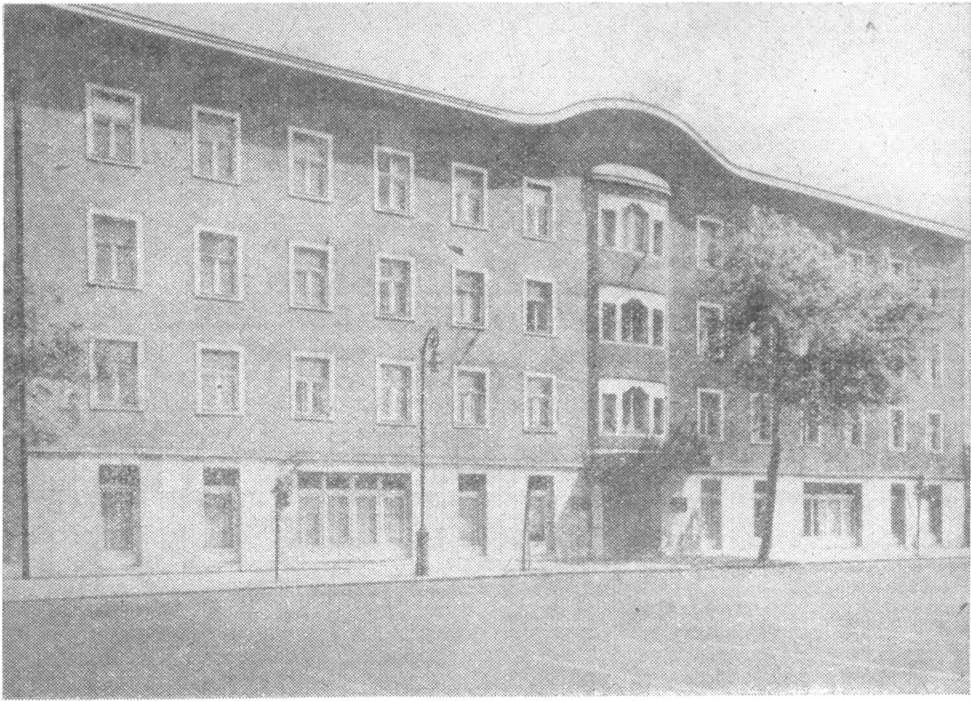
A könyvtáros

XIII. ÉVFOLYAM

4. SZÁM

1963. ÁPRILIS

A Művelődésügyi Minisztérium lapja. Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Csőke Anna, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Köhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc, V. Dr. Waldapfel Eszter. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293. Terjeszti a MAGYAR POSTA

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ épülete

A MEZŐGAZDASÁGI TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÁS TIZENÖT ÉVE

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központot a társadalmi igények elemzése alapján alapította és szervezte meg a Földművelésügyi Minisztérium. A mai szervezeti formának a következő jelentős állomásai, szakaszai voltak: 1948-ban alakult meg a Tudományos Tájékoztatási Intézet, 1951-ben a Mezőgazdasági Fordító Iroda és az Országos Mezőgazdasági Könyvtár. A felső irányító szervek helyesen ismerték fel, hogy a mezőgazdaság-tudomány területén jelentkező sokrétű szakirodalmi és dokumentációs feladatok megoldását e három intézmény az erőforrások jobb megszervezésével, egyesítve eredményesebben biztosíthatná. Ennek figyelembevételével vonta tehát össze 1952-ben a Földművelésügyi Minisztérium az Országos Mezőgazdasági Könyvtárat és az 1948-ban alakított Tudományos Tájékoztatási Intézet utódját, az Országos Mezőgazdasági Dokumentációs Központot. 1953-ban az Országos Mezőgazdasági Fordító Irodát is beolvasztották az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központba.

Az OMgK fő feladata ebben a szakaszban a „mezőgazdasági szakirodalom anyagának egységes gyűjteménybe foglalása, a kutatás és az oktatás érdekeinek megfelelő rendszeres továbbfejlesztése” volt. Ezt a feladatkört a földművelésügyi miniszter bővítette: célul tűzte a mezőgazdasági termelésben működő szakemberek szakmai érdeklődésének felkeltését, a mezőgazdasági szakirodalom széles körű népszerűsítését, a kutatási tervek dokumentációs alátámasztását, a szakirodalom világviszonylatban történő vertikális feltárását.

Az OMgK munkáját ebben az időszakban az útkeresés, a munkamódszerek kialakítása jellemezte. Hazánkban mezőgazdasági dokumentáció a felszabadulás előtt csak „nyomelemekben” létezett. Tapasztalatok, kikristályosított munkamódszerek hiányában sok nehézség, sok probléma tette göröngyössé az utat. Igen nagy nehézséget okozott például a dokumentációs és a könyvtári munka helyes arányainak kialakítása, az új intézmény munkatársainak kiválogatása, a könyvtári és dokumentációs munka elmélyedt elemzése, szintetizálása, a felső szakvezetés megadott irányelveinek alkalmazása a mindennapi munka gyakorlatában, tekintettel az intézetben végzett munka úttörő voltára.

Fordulópontot jelentett az 1956. évi könyvtári törvény, mely az OMgK-nak — a távlati fejlődés kereteit megszabva — a mezőgazdasági szakkönyvtári hálózati köz-

ponti funkció ellátását is feladatkörébe utalta. Az OMgK még abban az esztendőben megfelelő felméréseket végzett a könyvtári törvény kereteinek tartalommal való kitöltése érdekében, és az ellenforradalmi felkelés leverése után ismét hozzálátott munkájának még tervszerűbb megszervezéséhez. Egészséges ütemű, fokozatos munkával sikerült a mezőgazdasági szakkönyvtár és a tudományos dokumentáció helyes irányú és arányú kialakítása, melynek során hangsúlyozottan szem előtt tartotta az intézet a szakkönyvtárugy területén jelentkező problémák, feladatok megvalósításának követelményeit, a tudományos tájékoztatás eddigi eredményeit megszilárdította, és mélyrehatóan elemezte a továbbfejlesztés lehetőségeit is.

Erre a szakaszra esik a tudományos tájékoztatási munka differenciálása és finomítása. A Földművelésügyi Minisztérium Kollégiuma 1960-ban megvizsgálta az OMgK-nak alapítása óta végzett munkáját, és az addigi eredményeket elismerve megvonta a továbbfejlesztés fő vonalait: elsődleges fontosságú az elvi és gyakorlati kérdések elemzése, a dokumentációval szemben támasztott igények rendszeres értékelése, a hibaforrások feltárása és a munkamódszerek javítása különös tekintettel a termelési igényeinek elemzésére, valamint a magyar mezőgazdaság szocialista átszervezésének elősegítésére. Ilyen viszonyok és törekvések között alakultak ki az OMgK jelenlegi funkciói, szolgáltatásai, szervezete és tevékenysége.

Az OMgK négyirányú feladatkört tölt be: országos szakkönyvtár, dokumentációs központ, hálózati központ és a mezőgazdasági fordításügy központja.

Az országos szakkönyvtári funkció elsősorban a mezőgazdaságtudományi szakirodalom korszerű gyűjtésének és helyi, postai, valamint könyvtárközi kölcsönzés útján való hasznosításának megszervezését jelenti. Alapkövetelmény, hogy az országos szakkönyvtár és a hálózat által gondozott tudományágak irodalmát a dokumentációs módszerek felhasználásán kívül egyéb könyvtári eszközökkel (gyarapodási jegyzékek, másodfokú bibliográfiák stb.) is feltárja.

Tudománypolitikai és szakszemponatok miatt inkább hangsúlyos a dokumentációs központi feladatkör, mivel jelenleg az OMgK az ország egyetlen mezőgazdasági dokumentációs intézménye. E funkció betöltése során a szakszerűen kiválogatott hazai és külföldi irodalmat a kül- és belföldi szakemberek részére feltárja, vagyis a kutatóintézetekben, a felsőoktatási intézményekben, az operatív irányító szervezetekben, valamint a termelésben dolgozó szakemberek differenciált igényeinek megfelelő, különböző kutatási és termelési technikai szempontok szerint csoportosított tájékoztatást nyújt.

A kutatás- és a kísérletügy, valamint a felsőoktatás tájékoztatásának fő eszköze a dokumentáció alapkiadványa, az *Agrárírodalmi Szemle*, mely a világ minden tájáról beérkező mintegy 1600 külföldi és hazai folyóirat, 1000 nem folyóiratjellegű periodika és évi mintegy 5000 monográfia feldolgozása alapján készül.

A mezőgazdasági termelés, a fogyasztás, az áruforgalom nemzetközi irányát, a fejlett és fejlődő országok termelési szintjének alakulását, mutatóit követi nyomon a *Külföld Mezőgazdasága* c. agrárpolitikai lap, mely elsősorban az állami és pártvezetésben, valamint — egyre inkább — az operatív vezetésben dolgozó szakembereket is hivatott informálni.

A termelésben dolgozó szakemberek a *Mezőgazdasági Világirodalom* c. folyóirat tanulmányoszerű összefoglaló cikkeiből megismerhetik a legkorszerűbb külföldi eljárásokat, a legújabb agrotechnikai vívmányokat.

A teljes hazai irodalmat a *Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia* rendszerezi.

A szakirodalmi olvasási tanácsadók viszont időszerű témakörök alapján csoportosítják a szakkérdések — elsősorban magyar nyelvű — irodalmát.

Az OMgK témadokumentációi az előtérben álló kutatási és termelési kérdéseknek a világirodalomban tükröződő állását mutatják be tudományos színvonalon.

A hálózati szervezés lenini elvét érvényesítő 1956-os könyvtári törvény a mezőgazdasági és erdészeti könyvtárak hálózati központjával az OMgK-t jelölte ki. A hálózat a kutatóintézetek, a felsőoktatási intézmények, újabban pedig a felsőfokú mezőgazdasági technikumok, tehát erősen eltérő funkciójú intézmények könyvtárait egyesíti. Elvben ide tartoznak még a termelőüzemi könyvtárak is, ezek azonban számuk, szervezettségük, s az általuk betöltött jelenlegi feladatok alapján hálózatunkba még nem sorolhatók.

A hálózat könyvtárainak munkáját az OMgK könyvtári szakmai szempontból irányítja.

A hálózati központi funkció betöltését hivatott elősegíteni többek között a központi címjegyzékek gondozása és a *Mezőgazdasági Könyvtárosok Tájékoztatója* c. módszertani kiadvány is.

Az OMgK másfél évtizedes működése során számottevő könyvtárközi és hálózati, valamint külföldi kapcsolatokat épített ki, melyek részletes ismertetése meg-

haladja e cikk kereteit. Jelenleg egyik fő együttműködési területünk a közművelődési könyvtárak szakkönyvtári funkcióinak kialakításához és betöltéséhez nyújtott bibliográfiai-tanácsadó munka. Néhány szóval meg kell emlékezni a külföldi agrár-intézményekkel és szakkönyvtárakkal fennálló kapcsolatainkról is. A hazai mezőgazdasági tudomány és gyakorlat eredményeit a külföldi szakkörök számára az orosz, német és angol nyelven kiadott *Magyar Agrárrodalmi Szemle* közvetíti, melyet mintegy hétszáz külföldi intézmény kap meg rendszeresen.

A mezőgazdasági tudományos intézményeknek a főhatóság évente meghatározott fordítási keretet bocsát rendelkezésre, ennek felhasználását, tehát a szakfordítások elkészítését az OMgK végzi, s gondoskodik az elkészített fordítások többirányú hasznosításáról is. A dokumentációs katalógusokon, fordítási jegyzékeken kívül ehhez a munkához a fordításgyűjtemény sorozat nyújtja a legnagyobb segítséget, azáltal, hogy nyilvánosságot biztosít a közérdekű termelési és agrárpolitikai témák válogatott fordításanyagának.

Az OMgK munkájának sokrétűsége és tevékenységi területeinek szerteágazó volta megfelelő munkamegosztást és szervezettséget igényel. Az itt vázlatosan ismertetett szolgáltatásokat és munkaterületeket a könyvtári, a tudományos tájékoztatási és a fordító osztály látja el. A gazdasági osztály biztosítja a működési feltételeket, a házi sokszorosító részleg pedig gondoskodik a könyvtári és dokumentációs kiadványok előállításáról.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az OMgK munkájával az adott időszakban a konkrét társadalmi igények kielégítésére törekedett. Ha azonban azt akarjuk, hogy mind a szakkönyvtáruigy, mind a mezőgazdasági tudományos tájékoztatás területén holnap és holnapután is jó munkát végezzünk, a továbbfejlesztés lehetőségeinek kialakítása és új utak keresése szükséges. Ez sokrétű, széles spektrumú elemző munkát és adatfelvételt is igényel, melynek alapján elkészítjük az intézet távlati fejlesztési tervét. E kidolgozás alatt álló terv főbb pontjai:

1. A szakkönyvtári és a tudományos tájékoztatási funkció fokozott összehangolása. A hálózati és módszertani munka fejlesztése. A differenciált munkamegosztás kialakítása, jobb megszervezése az OMgK-ban és a hálózat tagjai között.

2. A fentebb ismertetett szolgáltatások állandó, rendszeres továbbfejlesztése, finomítása, korszerűsítése, a jelentkező igények — valóságnak megfelelő — elemzése alapján.

3. A szocialista mezőgazdasági nagyüzemekben dolgozó szakemberek tudatának állandó formálása, érdeklődésének felkeltése és továbbfejlesztése.

A fenti tervek megvalósítása érdekében a tudományos és gyakorlati vívmányok gyorsütemű és széles körű alkalmazásának, lehetőségének biztosítására törekszünk, és tudatosítani kívánjuk azt a felismerést, hogy a főiskolai vagy szakközépiskolai képzéssel a szakemberképzés nem fejeződhet be. Ezt csak úgy érhetjük el, ha a legfejlettebb eljárásokat és módszereket szervezeten és intézményesen megismertetjük a termelésben dolgozókkal.

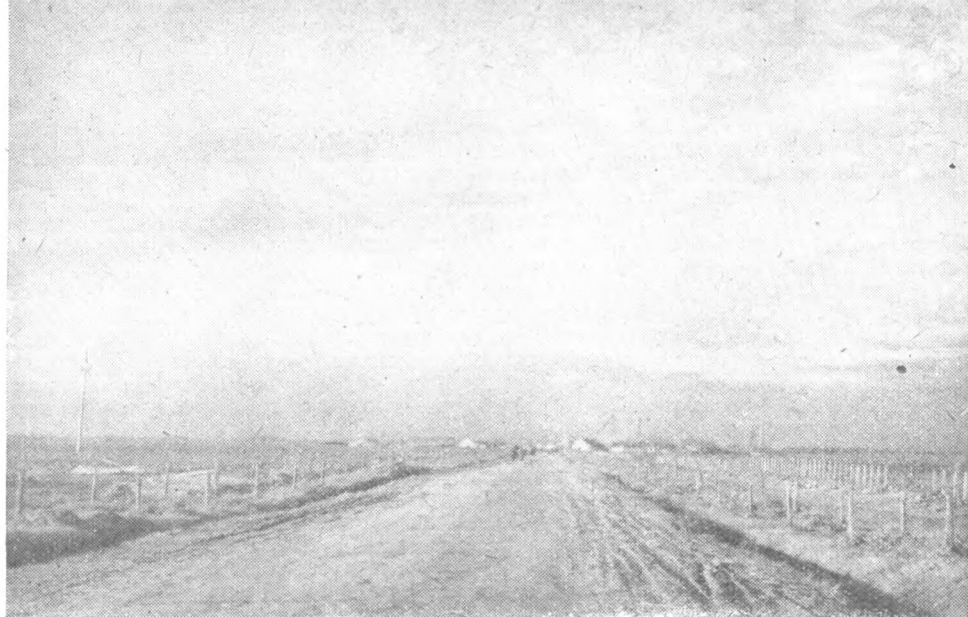
Megvizsgáljuk azt is, hogy a dokumentációs kiadványok alkalmasak-e a tudományos vívmányoknak a gyakorlati termelésbe való átültetésére és ha igen, milyen hatásokkal, hogy az elkövetkező 5—10 esztendőben a fejlett mezőgazdasági nagyüzemek már fokozatosan bekapcsolódjanak a mezőgazdasági dokumentációs szolgálatba. Ezért intenzíven foglalkozunk a módszerek kialakításával. Sok kísérletet végzünk ezen a területen. (Megfelelő módszer kialakítása esetén rugalmas szakvezetéssel a mezőgazdasági dokumentáció hozzájárulhat a szocialista nagyüzemek fejlődéséhez.)

Fő feladatunk tehát, hogy szakkönyvtári és dokumentációs eszközökkel biztosítsuk a tudományos vívmányok és eredmények, szakismeretek hatékony gyakorlati alkalmazását. Ha ebben a tekintetben eredményeket érünk el, akkor nem kétséges, hogy a dokumentáció a mezőgazdaság műszaki fejlesztésében döntő fontosságú szerepet játszhat.

E feladat csak akkor valósítható meg, ha sokoldalúan elemezzük a mezőgazdaságtudomány és a termelés jelenségeit. Döntő fontosságú tehát a termelőerők fejlődésének és a fejlesztés kérdésének figyelemmel kísérése: az a tény, hogy az anyagi és technikai bázis elemei a legszorosabb összefüggésben és kölcsönhatásban vannak a legfőbb termelőerővel, az emberrel, az ember termelési tapasztalataival, szakképzettségével.

Ez az összefüggés és kölcsönhatás határozza meg az elkövetkező időszakban, a tudományos-technikai forradalom időszakában, pozitív vagy negatív irányban — hatást gyakorolva a termelőerők fejlődésére — a mezőgazdasági szakkönyvtáruigy és a tudományos tájékoztatás munkáját, mely bizonyos fejlődési fokon termelőerővé válva minőségi változást jelenthet a mezőgazdaságban.

Dr. Mikó András

A tajói állami gazdasághoz vezető új út

EGY ALFÖLDI VÁROS KÖNYVTÁRI ÉLETE

Kiskunhalas nagy kiterjedésű alföldi település: csaknem 60 ezer holdnyi területén 26 és félezer lakos él. Közülük még ma is 8 és félezer laknak a külterületen. A szétszórtságot jellemzi, hogy a város népsűrűsége négyzetkilométerenként 84,9. (Kiskunfélegyházáé 258,7, Bajáé 171,8, Komárom megyéé 119,9, sőt még a szintén kiterjedt tanyavilágú Szabolcs-Szatmáré is 98,9!). Tehát a városon belül is érvényesülnek a kulturális szervezőmunka akadályai. Egy jellegzetes példa: a könyvtárból csak úgy juthatunk a nyugati szélén fekvő bodoglári külterületi iskolába, ha Kiskunmajsán keresztül tesszük meg a 28 kilométeres utat.

A városnak nincs számottevő ipari létesítménye. A vastömegcikkipari, faipari vállalat és a „csipkeverőkéből” alakult háziipari vállalat nem egészen ezer embert foglalkoztat. Rajtuk kívül még a baromfifeldolgozó is ad körülbelül öt hónapra át négyszáz asszonynak idénymunkát. A munkahelyeken azonban egyelőre nem folyik kulturális tevékenység. A népművelés szervezete tehát csaknem kizárólag területi jellegű.

Az oktatás és a népművelés intézményei

Kiskunhalason a megfelelő számú (és sok újonnan épített) általános iskola mellett 1 gimnázium, egy közép- és (1961-től) egy felsőfokú mezőgazdasági technikum működik. A városnak úgy-

nevezett *bázis-művelődési háza* van. Ez módszertani tanácsokat ad és bemutatókat tart a környéken dolgozó többi művelődési otthonnak. Tevékenységének legerősebb oldala a szakkörök szervezése. A *múzeum* érdekessége, hogy helyismereti kiállításán bemutatja napjaink történetét is. A város egyik jellegzetesége az ún. *csipkeház*. Itt a város népművészeti hagyományait ápolják. Az egyetlen *mozi* eredetileg színháznak épült. 500 férőhelyes, kitűnő akusztikájú előadótermébe azonban a MOKEP nem engedi be a havi 2 alkalommal lejáró kecskeméti Katona József *színházat*. Sőt, hogy elvegyék az épület belsejének színházi jellegét, befedették az orchestrát és átrendezték a ruhatárat.

A városban 13 tanácsi fiókkönyvtárat telepítettek. 1955 óta a gyermekkönyvtár is külön működik az Úttörőházban. Három jelentősebb szakszervezeti könyvtár van. A MÁV és a Baromfifeldolgozó az üzemen belül, a nemrég egyesített állami gazdasági és szakszervezeti szakmaközi könyvtár (3000 kötet) elvben a nyilvánosság számára is kölcsönöz, de ennek még nincs gyakorlati jelentősége.

A tanácsi irányítás és a könyvtár

A tanácsok csak közigazgatásilag irányítják, anyagilag kevéssé segítik a könyvtárat.

A városi tanács a könyvtárnak 12 éves fennállása óta csupán 15 ezer Ft értékű anyagi segítséget adott. A múlt évben

kísérleteztek, hogy jogcímet teremtsenek bizonyos minimális összegnek a városi tanács költségvetésébe való beállítására. Ezt a fiókkönyvtárak állománygyarapítására költötték volna. A terv megvalósítása nem sikerült. A végrehajtó bizottságnak a művelődési ügyeket tárgyaló, 1962. december 29-i tanácsülésén a 2 pontból álló határozat egyik mondata csupán arra hívja fel a könyvtár figyelmét, hogy vegyen részt az évfordulók megünneplésében, és járuljon hozzá gépkocsijával az ismeretterjesztő előadók szállításához — szóval olyan tevékenységi ágakra utal, amelyeket a könyvtár már hosszú idő óta végez. A városi tanács közömbösségét, a könyvtárosok céltudatos — de eddig még nem eredményes — felvilágosító munkával igyekeznek feloldani.

A járási tanács 1961. óta beszámoltatja a könyvtárat munkájáról.

A könyvtár eredményei a számok tükrében

Mielőtt ismertetnénk a kiskunhalasi könyvtári munka jellegzetességeit, módszereit, fejlődését és helyzetét, néhány számadattal bemutatjuk a városi eredményeket.

Év	Az állomány	Az olvasók száma	A kölcsönzött művek száma
1958	15 500	1700	82 400
1960	18 000	3000	125 000
1961	23 800	3900	138 000
1962	25 700	4300	185 000

Év	1 olvasóra jutó kötet-szám	olvasók a lakosság százalékában	1 olvasóra jutó kötet-szám	az állomány 1 kötetére jutó év i forgalom
1958	9,0	6,5	48	5,3
1960	6,0	12,0	49	7,0
1961	6,4	15,5	37	5,6
1962	6,0	17,0	43	7,2
1962. évi járási átlag	7,0	14,1	37,0	5,7
1962. évi megyei átlag	5,7	13,7	23,3	3,9

A táblázatok a könyvtár ütemes fejlődését bizonyítják, kivéve az állomány alakulását. Emiatt a lakosság egyre nagyobb százalékát ellátó, állományát ala-

posan kihasználó, „sokkönyves” olvasókat nevelő könyvtár fejlődésének ma egyetlen gátja a rossz könyvellátás. A fejlődés üteme az elmúlt három évben egyenletes, nincsenek sem kampánymunkát sejtető feltűnő kiugrások, sem a közönségszolgálat megalapozatlanságát bizonyító nagy visszaesések. A könyvtár — a mostoha feltételek ellenére is — fejlődik, ennek eredménye, hogy jelenleg mind a járási, mind a megyei összehasonlító adatok viszonylatában Bács megye egyik kiemelkedő könyvtára.

Az eredmények magyarázatául feltárjuk jellegzetes, egyéni olvasó- és közönségszolgálatának néhány megismerésre érdemes vonását.

„A klasszikusok uszályában“

A könyvtár olvasószolgálati munkájának jellemzője a törekvés a tartalmas olvasásra. Ezt bizonyítja az ismeretterjesztő művek 27%-os forgalma a felnőtt könyvtárban, a társadalomtudományi műveknek a szépirodalomhoz viszonyított 10%-os forgalmi aránya (80 ezer—8 ezer) és még valami, amire külön fel kell hívni a figyelmet! Ha a raktári katalógusban lapozgatunk, feltűnik, hogy a korábbi népszerűségéből sokat veszített *Goriot apó*-ból 14 példánya van a könyvtárnak. Hugo Victor: 1793. c. regényéből 10 darab. Nézzük meg a szabadpolcot: hány kötet van bent ebből az aránytalanul nagy példányszámban meglevő két műből? Összesen 1. Ezekután nem csodálkozik az ember, amikor a *Hűség vásár*-ból (11), Prus: *Fáraó* jából (16), Laxness: *Független emberek*-jéből (9), A *pármái kolostor*-ból (9), A *nyomorultak*-ból (19), a *Háború és béke*-ből (13), a *Klím Számgin*-ből (8) csak egyet-egyet lehet megtalálni mutatóban a szabadpolcon, a magyar klasszikusokról nem is beszélve. A könyvtárosok az olvasók igényességére hivatkoznak. Ennek kialakításában persze a 12 éves könyvtárnak döntő szerepe van. A mai magyar irodalom forgalma a nagy példányszámú klasszikus és a 600 (!!) kötetes Jókai-állomány mellett sem kisebb, mint bármelyik könyvtárban. A klasszikus könyv ugyanis a jó irodalom szálláscsinálója, nem szűkíti az olvasók érdeklődését. Az állománygyarapítók céltudatosságát bizonyítja, hogy némi munkatöbblet árán, de igyekeztek kifogni — legalább a helyi állománygyarapításban — az idült pénztelenségen. (Ami 1963-ban sajnos még rosszabbodott: a helyi állománygyarapításra szánt keret *alacsonyabb* a tavalyinál! 1962-ben 63 ezer 400 Ft-tal gyarapo-

dott a helyi könyvtárlomány, az idén egyelőre csak 40 ezer forintos gyarapodásra van kilátás.) Emiatt gyakoriak az antikvár-vásárlások és a kollektor készlet-tájékoztatója alapján az igények nyomán készült megrendelések. (Az antikvár könyv olcsóbb az újnál. A készlet-tájékoztatóból pedig már „kipróbált” könyvek kerülnek a könyvtárba, csökken a kihasználatlanság veszélye.) A gyűjtemény így zárt egész, és — ami a fő — a legrégebb kiadású könyv is új az olvasók számára.

A külterület ellátása

A fejlődő belső olvasószolgálati munka néhány jellemzőjének áttekintése után nézzük, hogyan látják el a város külterületét?

A könyvtár 4300 olvasója között csaknem 1100 paraszt olvasó található. Amikor olyan, tekintélyes mezőgazdasággal rendelkező megyék, mint Somogy, vagy Hajdú-Bihar könyvtárosai rámutatnak parasztolvasóik számának stagnálására, itt az olvasók *egyharmadát* alkotják. Hogyan érték el ezt a megbecsülendő eredményt? Nagyarányú olvasóborzásti kampánnyal? Nem, mert itt — sajnos — a könyvbarát-mozgalom nem jutott el eddig sem. (Igaz, hogy a tanács kulturális állandó bizottsága szorgalmazta a könyvtár körül kialakult kis társadalmi munkás csoport bővítését, de a könyvtárosok úgy látják, hogy ez a gyakorlatban csak nekik jelentene több munkát. Ezért egyelőre megelégszenek szűkkörű könyvbarát-mozgalmi feladatok vállalásával.) Az eredmények forrása: a *tervszerű könyvtártelepítés*. A város belterületén élő 2900 olvasó közül ugyanis „csak” 470 (16,2%) a parasztolvasók száma, viszont a 12 fiók által ellátott 1400 külterületi olvasóból 600 (43%). Hogy a fiókok tervszerű telepítésének itt milyen kulturális jelentősége van, mutatja, hogy a külterület 8 és fél ezer lakosából százalékarányban nincs kevesebb olvasó, mint a városban. (Sőt, ha hozzávesszük a művelődési autó 4 városi kölcsönzőhelyére eső kb. 200 olvasót, az olvasási arány még inkább a külterület javára tolódik el.) A fiókok telepítése 1958-ban fejeződött be. Ekkor ugrott fel az 1958. évvégi 1366 felnőtt olvasói létszám 1960-ban 2594-re (!!). A jelenlegi szám már alig emelhető, mert kicsi a könyv-választék. Ezért jár be sok tanyai lakos inkább a központi könyvtárba kölcsönözni. A (távoli) szemlélő ezeknek a nyilvánvaló eredményeknek a meggyőző súlya alapján bizony nem nagyon érti a kiskunhalasi városi tanács közömbösségét.

A közönség szolgálata, kiállítások, rendezvények

A közönségszolgálat szerves alkotórésze a könyvtár színvonalas kiállítási tevékenysége. Az itteni könyvtárosok nem tartják kiállításnak, ha évfordulók alkalmával, vagy valamilyen alkalmi téma kereteiben egy asztalra, vagy tárlóra találomra összehordanak néhány könyvet és gyorsan írnak hozzá egy-két feliratot. Szerintük a kiállításnak csak akkor van szerepe a könyvtár elismertetésében, a könyvek ajánlásában, ha az első pillanatban meglep, megállít. A kiállítás tervét abból a szempontból vizsgálják felül: vajon elképzelhető-e, hogy az arrajárt magához csalogatja. Minden kiállításukon van valamilyen vezérlő ötlet, amely ezt segíti elő.

Sokan nézték meg például a tanács nagytermében a város felszabadulás utáni fejlődéséről szóló nagyszabású kiállítást, amelyet a könyvtárigazgató több hónapos előkészület után készített el. A 14 hatalmas tablóból álló kiállításról megmaradt forgatókönyv és fényképalbum nemcsak a külső forma mértéktartó ízlésességét, hanem a kiállítás gazdag tartalmát is dicséri.

Ha valaki (vegyes érzésekkel) belép a bizonytalan külsejű könyvtárpület kapuján, kellemes meglepetéssel torpan meg a száraz kapubejáróban kétoldalt elhelyezett, lábakon álló üvegszekrények előtt. Itt van a könyvtár állandó kiállítóhelye. Az egyik oldalon könyvtörténeti kiállítás (!), a másik oldalon időszerű témák, és szakcsoportonként az új könyvek kiállítása.

Az összeállítók elmondták, hogy ezt az olvasók számára készítették, mintegy jutalmul, hogy még közelebb segítsék őket a könyvek világához. A kívánt hatást a mindennapi külsejű kapualj és a kiállítás ünnepi jellege, valamint a két szembenálló tárlósor közötti szemléletbeli és időbeli különbség hozza létre. A kísérlet merész, de beválik. Ezt mutatja, hogy mindig nézegetik néhányan a tárlókat.

A külterület (és a járás) színvonalasabb szemléltető munkáját szolgálják a kiskunhalasi hordozható kiállítási tárlók is. Ezek a művelődési autó hátsó rakodóterének méretéhez alkalmazott, szétnyitható, üvegtetés nagy fadobozok. Lyukakkal ellátott alapjukon horgászsinórokat fűznek keresztül, melyek segítségével könyveket, folyóiratokat, fényképeket, felírásokat lehet rögzíteni. A művelődési autó egyszerre három tárlót vihet magával. Könyvkölcsönzőkor, filmvetítés előtt egyszerűen kinyitják a dobozokat, és az asztalokon, vagy összetolt iskola-

padokon hat tárlóból álló kiállítással lepik meg a közönséget. (Egy doboz ára 270 Ft.) Az ismeretterjesztő előadások illusztrálásán kívül az 1961-ben készült tárlók segítségével már két nagyobb vándorkiállítást is végigutaztattak a külterületen (és a járásban). Egyiket a Katona József évforduló, a másikat — a mezőgazdasági szaktanfolyamok megindítása alkalmából. Ez a második kiállítás a „Hogyan segítik a mezőgazdasági könyvek a szakképzést?” című témával foglalkozott.

A könyvtár propagandamunkájába — elsősorban a szóbeli rendezvények lebonyolításába — rendszeresen bevonják — a város néhány, kulturális szempontból különösen fontos intézményét.

A TIT és a könyvtár kapcsolata kiemelendő. Az előadások tervét havonta megbeszélik. Ugyancsak közösen határozzák meg azt is, hogy egy-egy előadót a könyvtárnak milyen mértékben kell segítenie. A TIT előadóknak szóló írásos bibliográfia helyett közvetlenül juttatnak el könyveket a központi előadóknak, akik ma már általában felhívják a hallgatók figyelmét a könyvekre. Ha ez nem történik meg, a könyvtáros pótolja a mulasztást.

Gyorsan reagál a könyvtár az iskolai és az iskolán kívüli szakmai oktatás követelményeire is. A felsőfokú mezőgazdasági technikum 1961-ben alakult. Új oktatási formáról lévén szó, hiányoztak a tankönyvei. A tanárok és diákok szakkönyvekből készültek fel az órára. A könyvtár jegyzéket állított össze a kérésre szakkönyvekről és ezeket — helyesen — sok példányban szerezte be, nem törődve azzal, hogy aránytalanság keletkezhet az egyenletesen gyarapított állományban és lyuk az alacsony könyvszerzési keretben. Így átsegítette a diákokat a két éven át tartó tankönyvhiányon. Csupán az volt a kérése, hogy a könyveket ne egymás között, hanem a könyvtáros közbejöttével cseréljék. (A mezőgazdasági szakkönyvek forgalma egy év alatt 1300-zal emelkedett.)

A városi művelődési ház szakköri munkájának támogatására 100 kötetből álló letétet adtak. A járási könyvtárból hetenként egyszer átjár egy könyvtáros kölcsönözni. Ugyanakkor összeírja az egyes szakkörök könyvigényeit, folyóirat-kölcsönzési kívánásait. Ha a szakkör-vezetőnek nincs ideje bemenni a könyvtárba, a következő alkalommal a könyvtáros elviszi és kölcsönzi a kért dokumentumokat.

A közönségszolgálat másik területe a színvonalas irodalmi estek évek óta folyó sorozata. Az előadásokat a helyőrségi klub előadótermében rendezik. A könyv-

A könyvtár egyik régi olvasója

tár állítja össze a műsort és gondoskodik az előadóművészek meghívásáról. Az előadásokon kezdettől fogva beléptdíjat szedtek. (3—5 Ft-ot). A hallgatók átlagos létszáma 450 fő. Ez azt bizonyítja, hogy közönségsikert városban csak olyan nagyszabású rendezvényekkel lehet elérni, amelyek magas művészi színvonalat képviselnek.

Író-olvasó találkozókát viszont csak a könyvtárban szoktak rendezni. Még iskolákba sem mennek ki. Martonosi Pál könyvtárigazgatónak az a véleménye, hogy az olvasók számára ismerős környezet teremti meg legjobban a beszélgetés megindításához szükséges meghitt légkört. Az írók is jobban szeretik a könyvtári környezet bizalmas, beszélgetésre készítő hatását. (Érdekes, hogy a legnagyobb sikert náluk nem szépíró, hanem Randé Jenő érte el.)

1962-ben a legjobb könyvtári kisrendezvényük „Szellemidzés, kuruzslás, babona” címmel zajlott le. A 80 főnyi hallgatóság az előadás után széthordta a könyvtár ilyen tárgyú könyveit és még hetek múlva is erre a rendezvényre hívtakoztak könyvkéréskor.

Összegezés

A könyvtár tizenkét évi munka eredményeként elmondhatja, hogy megbízható szerepet játszik a város művelődésében. Nemcsak bővíti az olvasótábor, nemcsak formálja olvasói ízlését, hanem épp a legjobban rászoruló lakosságcsoportokkal foglalkozik eredményesen. Különösen a mezőgazdasági dolgozók körében kialakított olvasási tevékenységet, a külterület könyvtári szolgáltatásainak megszervezését kell munkájában példamutatónak értékelni. Jó lenne, ha a többi nagyhatárú alföldi város könyv-

tárosai tanulmányoznák a halasi módszereket és eredményeket.

A könyvtár a sajátos helyi követelményeknek megfelelő egyéni módszereket alkalmaz, munkájában nem tapasztalhatók sem kampányok, sem hullámzások, hanem kapkodás nélküli, egyenletes, tervszerű fejlődés, amely a művelődési munka szilárd belső támasztékát adja. Olvasószolgálatja tartalmas és színvonalas.

A könyvtár tevékenységének legfőbb érdeme, hogy az alföldi mezővárosok olvasási kultúrájának kialakításához kipróbált és általánosítható tapasztalatokat nyújt.

Islai Zoltán

HÁZIKÖNYVTÁR – KÖZKÖNYVTÁR

Az *Élet és Irodalom* 1962. évi 52. és 1963. évi 1–3. számaiban *Faludi András Könyvkiadás, könyvterjesztés, könyvnyomtatás* című cikksorozatában foglalkozott a könyvterjesztés és a könyvtárak együttműködésével. Megállapításait több hozzászólás helyesbítette és vitatta. Ezeket a lap 7. száma közölte. A szerkesztőség ugyanakkor le is zárta a vitát, megállapítván, hogy a lap feladata csupán a problémák felvetése volt, a további tisztázás és a megvalósítás a szakemberek feladata.

A könyvtáros illetékesnek érzi magát arra, hogy folytassa az eszmecserét. Tulajdonképpen a fenti problémakör egyik kérdésének tisztázásához próbált hozzászólni *Fogarassy Mihály* cikkének az 1962. 8. számában való közlésével is. *Tóth Árpád* alábbi cikke pedig az eddiginél még szélesebb alapot nyújt a kérdés vizsgálatához. Szívesen veszi a szerkesztőség, ha a könyvtárosok és könyvterjesztők elmondják a feladattal kapcsolatos véleményüket. Jó lenne például, ha a *Komárom* és *Somogy* megyékben kezdeményezett együttműködésről beszámolhatnánk. És kívánatos az is, hogy a könyvterjesztés szakemberei lapunkban, a könyvtárosok pedig *A Könyv* hasábjain megtegyék javaslatukat, észrevételeiket, mert ezáltal a könyvkultúra terjesztésén munkálkodó mindkét csoport értesülhet az együttműködés helyes szemléleti és szervezeti kereteiről.

Ugyanezzel a problémakörrel foglalkozott a *Népszabadság* március 17-i számában *Tamas Istvánnak Kereskedelem vagy népművelés* című cikké is.

A tudomány, a technika fejlődése egyre több eszközt állít az ismeretek terjesztésének szolgálatába. A rádió, a film után általánossá válik a televízió, a magnetofon, s a különböző audiovizuális eszközök használata. A szakemberek ezeknek az eszközöknek a kulturális életre gyakorolt hatását szinte már elterjedésükkel egyidőben vizsgálják. A vélemények csaknem egyhangzóan megállapítják, hogy jelentőségük mind az általános, mind a szakműveltség terjesztése területén igen nagy, az ismeretek bővítéséhez erőteljesen hozzájárulnak, és a jövőben hatásuk még jobban nő. Ugyanakkor felvetik és vizsgálják azt a kérdést is, hogy milyen az új eszközök kapcsolata a könyvhöz, vagyis, hogy milyen helyet kap a könyv a jövőben az ismeretek terjesztésében? Versenyhátránya-e a televízió, magnetofon stb. a könyvnek?

G. Fónotov: *Gondolatok a könyvtárak jövőjéről* c. tanulmányában (*Bibliotekar'* 1962. 3. 4–7. p. — *Könyvtári Figyelő* 1962. 7. sz.) a következőket írja:

Az általános műveltség, a magas kulturfok, a tudomány és a műszaki haladás gyors ütemű fejlődése, valamint a közeleti aktivitás azt a törekvést váltja majd ki a kommunista társadalom tagjaiban, hogy állandóan tökéletesítsék tudásukat. A rádió és a televízió óriási fejlődése ellenére sem csökken, sőt éppen ellenkezőleg emelkedik a könyvnek az ember szellemi életében betöltött szerepe. Következésképpen a kommunista társadalomban gyakorlatilag mindenki aktív olvasóvá válik.

A szovjet könyvtárak nagyarányú fejlesztési terve, valamint az a tény, hogy a 20 éves terv során a Szovjetunióban az évente kiadott könyvek száma a jelenleginek két és félszeresére nő, alátámasztja a fentieket.

Az USA-ban Charles R. Carner: Ready reference center in Library (*Libr. J.* 1962. 8. 1557–1558. p. — *Könyvtári Figyelő* 1962. 7. sz.) c. tanulmányában pedig a következőket fejti ki:

Továbbra is rendületlenül hisszük, hogy a nyomtatott anyag fog a következő században is a nevelés és a civilizáció alapjául szolgálni.

A hazai lapokban megjelent cikkek, tanulmányok is a fentiekhez hasonlóan nyilatkoznak. (Pl. Köpeczi Béla: Könyv és televízió. *Élet és Irodalom* 1960. 5. sz.)

A könyv jövőjéről tehát megegyeznek a vélemények: a könyv nélkülözhetetlen eszköze lesz a jövőben is az ismeretek bővítésének és az elmélyült tudás alapjául szolgál. *A könyv a lakosság minden rétegénél mindennapi használati, mindennapi munkaeszközzé válik.*

A vizsgálatok többnyire azonban megállnak a fenti megállapításoknál, általában beszélnek a könyvről, és nem térnek ki például olyan kérdésre sem, mint a házi könyvtár és a közkönyvtár kapcsolata, egymásra gyakorolt hatása. Márpedig szocialista művelődéspolitikánk egyik feladata a házi és a közkönyvtár kapcsolatának vizsgálata, a kettő összhangjának megteremtése. Ugyanis a kapcsolat tisztázása befolyásolhatja mind a könyvkiadást, mind a könyvterjesztést, mind a könyvtárak fejlesztését. Vizsgálatok igazolják, hogy a lakosság olvasmányai körülbelül fele-fele arányban származnak a házi és a közkönyvtárakból. (Szabó Endre: *A könyvterjesztés fejlődése. Statisztikai Szemle*, 1959. 12. sz.)

A házi és a közkönyvtár kapcsolatának vizsgálata azért is szükséges, mert jelenleg számos hibás véleménnyel találkozhatunk: egyesek a közkönyvtárak jelentőségét, mások a házikönyvtárak jelentőségét becsülik le, jövőjüket kétségbe vonják. Holott a kettő között szoros összefüggés van, szükségképpen kell, hogy kiegészítsék egymást.

Már hazánkban a családok túlnyomó többségének van kisebb, nagyobb könyvgyűjteménye. A munkás és értelmiségi családoknál a könyv mindinkább az élet, a lakás természetes tartozékává válik. A falvakban is észrevehető fejlődést tapasztalhatunk, noha a falvakban a házi könyvtár létesítése ma még nem vált általánossá.

Az igények növekedésével, az életszínvonal emelkedésével együtt mind több könyv kerül a házi könyvtárakba. A gyűjtési terület határainak kezdeti tisztázatlansága, a különböző könyvek rendszertelen beáramlása egy idő múlva valamennyi házi könyvtárban szükségessé teszi a válogatást, sőt a selejtezést is, és kifejleszti a tervszerű gyűjtés igényét. Hazánkban a munkások egy része, az értelmiségi dolgozók nagyobb része eljutott már a házi könyvtár tervszerűbb gyűjtésének és — ami ebből következik — időnkénti selejtezésének felismeréséhez.

A házi könyvtárak fejlesztését nagymértékben segítheti a felmerülő problémák tisztázása, vagyis annak megvitatása, hogy milyen lehetőségeik vannak a házi könyvtáraknak, és fejlesztésük során milyen szempontokat kell tekintetbe venni kötettségük, illetve összetételük tekintetében.

(Mi most nem a kivételes, hanem az általános jelenségeket vizsgáljuk. Ugyanis mindig lesznek emberek, akik könyvszeretűeknek, nem egyszer könyvgyűjtő szenvedélyűeknek hódolva az átlagosnál lényegesen nagyobb mennyiségű, vagy különleges szempontokból összeválogatott könyvanyagot halmoznak fel lakásukban. Az ilyen házi könyvgyűjtemények vizsgálatával itt nem foglalkozunk.)

Az átlagos házi könyvtár nagyságát erősen befolyásolják a *lakáviszonyok*. A 20 éves lakásépítési terv szerint többségben egy-két, kisebb százalékban három szobás lakások épülnek. A következő 20—30 évben tehát a házi könyvtárak kötettszáma három-hatszáz kötet között lehet családonként. (Ehhez természetesen megfelelő könyvválaszték és felszerelés — például könyvespolc is szükséges.)

A könyvek tartalmát tekintve kívánatos, hogy a házi könyvtárakban a kézikönyvek gyűjtése kerüljön előtérbe (lexikonok, szótárak, összefoglaló jellegű munkák, a gyűjtő szakmájának legfontosabb szakkönyvei stb.), vagyis arra kell törekedni, hogy a munkaeszköz jellegű könyvek ne hiányozzanak. Ugyanis ezek tömeges kölcsönzésére a közkönyvtárak a jövőben sem rendezkedhetnek be.

Számításba kell venni továbbá a család differenciált igényét is. (A házastárs szakmája, a gyerekek könyvei stb.) Természetesen a házi könyvtárak könyveinek nagy része továbbra is szépirodalmi jellegű mű lesz, mégpedig mindenek előtt azok a könyvek, amelyekhez az olvasó időnként visszatér, részben, vagy egészen újra elővassa a számára különösen kedves verses köteteket, regényeket, irodalmi tanulmányokat stb.

Az olvasók igényének növekedése azonban már is világosan mutatja, hogy a házi könyvtárak a jövőben sem tudják kielégíteni az igényeket.

Egyes megfigyelések szerint *a kezdő olvasók először az üzemi, illetve a falusi könyvtárakat veszik igénybe*. Jóval a könyvtárba történt beiratkozás után — az életszínvonal emelkedésétől függően — kezdenek el vásárolni is könyvet. A későbbiekben a könyvvásárlás és a közkönyvtár használata legtöbbször együtt halad. De elég gyakran előfordul az is, hogy a könyvek vásárlása versenytársává válik a közkönyvtárnak, és az olvasó kimarad a közkönyvtárból. Egy ideig kielégítik igényét a vásárolt könyvek. (Előfordult már, hogy ez az időszak egyes olvasóknál 2—3 évig is eltart

tott.) Azonban egy idő múlva — az igények növekedésével — az olvasó úgyszólván minden esetben ismét megjelenik a könyvtárban, de ekkor már differenciált, magasabb igényekkel jelentkeznek.

A házi könyvtár nem biztosítja, nem is biztosíthatja pl. a szakmához kapcsolódó, időnként szükséges szakkönyveket, a szépirodalom széles választékát, nem helyettesítheti a közkönyvtárak magasabbfokú szolgáltatásait, a dokumentációt, a tájékoztatást sem.

A közkönyvtárak — azon felül, hogy a házi könyvtárakban hiányzó könyveket az olvasók rendelkezésére bocsátják — tájékoztatási központokká kell, hogy fejlődjenek. A lehető legnagyobb fokú gépesítés segítségével gyors tájékoztatást kell adniok a tudomány, a technika problémáiról, eredményeiről, a megjelent rendeletekről, egy szóval mindazokról a kérdésekről, amelyekkel az emberek a könyvtárhoz fordulnak. Betöltik majd a *modern irodalmi szalonok* szerepét is.

A házi könyvtár és a közkönyvtár tehát kiegészíti egymást, állományuk, feladatuk megoszlik. Mindkét könyvtár tervszerű fejlesztése szükséges.

Most pedig térjünk vissza a cikkünk elején mondottakra, arra a megállapításra, hogy a kommunista társadalomban a könyv szerepe az ember szellemi életében döntő jelentőségű lesz. A társadalomban rábizott feladatot a házi és a közkönyvtárak együttesen látják el a jövőben.

A házi és a közkönyvtár közötti összefüggések megkövetelik, hogy problémáikat az érdekelt intézmények, szervek közösen vizsgálják meg. Ennek érdekében közös kutatási programot kell kidolgozni. A tervet a szocialista művelődéspolitikai elveinek fokozott érvényesítésével szükséges megvalósítani.

A kutatásoknak azt a célt kell szolgálniok, hogy: ... a közkönyvtár és házi könyvtár arányosan és tervszerűen kiegészítse és kölcsönösen támogassa egymást. Az egyik is, a másik is annál is inkább elengedhetetlen, mert egyenlőtlenül fejlődésük, pl. az egyik, vagy másik előre ugrása, vagy visszaszorítása végső kihatásában az írásos — nyomtatványos közlésmóddal összefüggő társadalmi gyakorlat egészének egyensúlyát zavarja, s a szocialista társadalom arányos fejlődését is akadályozza. (Lásd Kovács Máté: A magyar könyv- és könyvkultúra a szocializmus kezdeti időszakában. 1961. OKT. 52. old.)

A megfelelő vizsgálatok elvégzése, az elvi kérdések tisztázása után, — részben ezzel egyidőben — meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a közkönyvtárak hatóság segítséget nyújtsanak a házi könyvtár tervszerű kialakításához. Ennek érdekében a könyvtárak ankétokat, vitákat rendezzenek, ajánló bibliográfiákat adjanak ki.

Meg kell találni mindazokat a módszereket, amelyekkel a házi könyvtár fejlesztését elősegíthetjük. Az elmúlt év őszén például a Szovjetunióban járva, a Litván Köztársaság fővárosában, Vlnában módunk volt megnézni egy közös észit, lett, litván bútorkiállítás. Szembetűnő volt, hogy az itt kiállított — rendkívül modern és szép kivitelű — szobabútorokhoz átlag kétszer-háromszor annyi könyvespolcot terveznek, mint a nálunk gyártott és forgalomba hozott lakás berendezéseknél.

A tervszerű együttműködés következménye a könyvtárhálózat további kiépítése is. Ahhoz, hogy a közkönyvtárak — a házi könyvtárakkal együttműködve — a társadalom könyvigényét kielégítsék, tovább kell növelni a közkönyvtárak számát, tartalmi munkájukat pedig lényegesen meg kell javítani. A szovjet könyvtárak 20 éves fejlesztési tervében azt a célt tűzték ki, hogy a városi könyvtárak hatósugara egykettő, a községi könyvtáraké pedig három-négy kilométer legyen, vagyis ilyen körzeten belül az olvasók találjanak könyvtárat. A tartalmi követelmények elsősorban a tájékoztatás fejlesztését — ezzel szoros összefüggésben — a közkönyvtárak tökéletes együttműködését teszik szükségessé.

A házi könyvtár és a közkönyvtár együttműködésének egyik formája lehet, hogy a házi könyvtár selejtezése, illetve rendezése után az ott feleslegessé váló könyvek közkönyvtárakba kerüljenek. A Szovjetunióban az utóbbi két évben nagyarányú mozgalom indult, ott ugyanis a házi könyvtárak nagy része ma már — különösen a városokban — eljutott a tervszerű állományépítéshez. Ennek eredményeképpen sok-sok könyvet adnak át az olvasók a közkönyvtáraknak. A Szovjetunióban jelenleg 3500 olyan — ezer kötetnél nagyobb állományú — közkönyvtár működik, melyet kizárólag a házi könyvtárak felesleges anyagából létesítettek. Ezek között 13 000 kötetes könyvtár is akad.

Az eddigiekből talán világossá válik, hogy a házi és közkönyvtár kapcsolatának vizsgálata időszzerű kérdés. Szükséges, hogy a fennálló problémák tisztázása mielőbb meginduljon, s ebből mind a könyvkiadás és könyvterjesztés, mind pedig a könyvtárak vonják le a következtetéseket és eszerint fejlesszék munkájukat.

Tóth Árpád

Hol tart TÓSZEG?

4344 ember, Szolnoktól 16 kilométernyire. Naponta sokszázan járnak be vonattal meg busszal a megyeszékhelyre dolgozni. — *Községünk munkavállalóinak 39 százaléka ipari munkás, 39 százaléka a mezőgazdaságból él. Városiasodó falu a mienk!* — mondja a tanácstitkár. — Sok más jel is mutat erre az említett két százalékszámon kívül. Az 1100 rádió (alig van család, amelyiknek nincs), 85 televízió, bekötötű az állomástól a faluig, városias szélesvásznú filmszínház, higanygözlámpák, széles járda a belső utcákon, kitűnő öltözködés, városias hajviselet, városias élettémpó a fiataloságnál, — amit már csak azért sem moroghatnak meg az öregek teljes lelkinyugalommal, mert szinte minden családból bejár valaki Szolnokra, és a saját unokáját, fiát, menyét mégsem olyan kellemes megszólítani, mint a másét.

Hogy reagál ennyi változásra a kultúra? Hogy fejlődnek, izmosodnak, hogyan elégnének ki, vagy esetleg miért maradnak kielégítetlenek a tószegiei művelődési igényei: izgalmas, bonyolult feladat milderre felelni. Pedig egyszer meg kellene tenni, és nem megelégedni egy-két olyan megállapítással, hogy „*nálunk a sok rádió és tévé miatt kevesen járnak a Szigligeti Színház előadásaira, ezért nem megy az ismeretterjesztés sem, és barátságtalan, rosszul felszerelt a művelődési terem*”. A sok kérdés közül egyet válaszoljunk föl részletesebben: az olvasás, a könyvek, az irodalom, a tószegi könyvtár sorsát.

A könyvtár hőskora

A hőskor 1958-tól 1962 végéig tartott. Azzal kezdődött, hogy volt Tószegen egy 200 kötetes, elhanyagolt letéti könyvtár, s befejeződött azzal, hogy van majdnem négyezer kötetes könyvtár a faluban, amire mindenki büszke. A fejlődés számokban:

Év	Könyvállomány	Olvasó	Forgalom
1958.	200 kötet	140	240 kötet
1959.	841 kötet	228	6 948 kötet
1960.	1722 kötet	353	9 736 kötet
1961.	2537 kötet	532	17 498 kötet
1962.	3800 kötet	740	21 272 kötet

Számítsuk még ide a művelődési autó Tószeg—Háy tanyai tevékenységét: azzal együtt 832 beiratkozott olvasó van Tószegen, vagyis a lakosság 19,2%-a, s egy olvasó évente 27 kötetet olvas el. A két utóbbi számot a járási adatokkal összehasonlítva tudjuk igazán értékelni: a szolnoki járás lakosságának 12,5%-a be-

iratkozott olvasó, egy olvasó évente 20 kötetet vesz ki.

A fejlődést több tényező magyarázza. Legelső a könyvtár tanácsai kezelésbe adása. A községi költségvetésbe megfelelő összeg került be könyvtári célra. *Könyvvásárlásra — költségvetésből és községfejlesztésből — 30 000 forintot adott a tanács az utolsó három évben.* És a tanácsházán szép, különbejáratú, önálló helyiséget. Továbbá: a megyei könyvtár, a járási tanács és a járási ME-SZÖV is hatékonyan segített. Így — az előbbi harmincezerrel együtt — három év alatt 60 000 forintnyi könyvvel gyarapodott az állomány. És arról se feledkezzünk meg, hogy végre megfelelő ember került a megfelelő helyre. 1958-ban Szlovák Ferenc tanár lett a tiszteletdíjas könyvtáros. Díja tiszteletdíj volt, munkája sokkal több. A jó gazda gondosságával gyarapította a könyvtárat. Barátokat keresett, felkutatott minden lehetőséget, akárhányszor megjelent autójával a megyei könyvtárnál: ígértetek könyveket, jöttem értük! — Rendszeresen nyitva tartott, propagált, agitált, szervezett: így ívelt fölfelé az intézmény munkája.

Ma? Nincs megállás. Örülnek a szép számú olvasónak (ötéves tervük csak 15% volt), de utol kellene érni a Dunántúlt: ott a 24—25 százalék se ritka. 1964 végére el akarják érni ezer lakosonként az ezerkétszáz kötetet. Ehhez legalább 35—40 000 forint kell. Az egyetlen — 7-szer 4 méteres — helyiséget egyszerre használják szabadpolcos kölcsönzőnek, olvasóhelyiségnek, raktárnak. Szűk tehát, de a tanácsházán bővítésre nem sok lehetőség van. Majd ha az új művelődési ház megépül... Mikor lesz az? Esztendőnk múlva! Mindezekon felül 1965-ig főhivatású könyvtáros is kerül Tószegre.

Most félfüggetlenített könyvtárosuk van. A hét öt napján délután 3-tól 7-ig kölcsönöz, a hatodik napon szerzeményez, leltároz, adminisztrál. Tiszteletdíja havi 700 forint. Szlovák Ferenc a váltakozó tanítás miatt nem vállalhatta a félfüggetlenítést, az állásra feleségét nevezték ki.

„Jó olvasók”-ból jó olvasókat!

A mennyiségi fejlődést adatokkal, számokkal aránylag könnyű dokumentálni. De mi van a számok mögött? Hol tart a 468 — 14 évesnél idősebb — olvasó az olvasóvá nevelődés hosszú és nem mindig nyílegyenes útján?

Szlovákné szerint visznek az olvasók mindent. Igaza van. Mait és klasszikust,

magyart és külföldit, szocialistát és polgárit, falusi és városi témáját, történelmi és társadalmi regényeket, kalandosat — „harcosat” — és szerelmeset. A verskötetek és drámák persze itt is — mint annyi más helyen — békésen hevernek a polcokon: *költők, drámaírók és olvasók békés egymás mellett élése ez*. Sok olvasó a novellától is viszolyog. Közkedvelt, mondhatni, egyeduralkodó: a regény.

Visznek mindent. De azért rövid vizsgálódás után is szembeűnik az érdeklődés fővonala: a romantika, a kaland, az izgalom — és csak messze-messze ettől minden egyéb. A magyar irodalomban: Jókai és Mikszáth, szerényen mögöttük Móricz. A franciában: Victor Hugo és Dumas — vagy inkább: Dumas és Hugo —, tisztes távolban Balzac, Zola, Maupassant. Az angolban: Dickens, és meg persze Thackeray, Galsworthy stb. is. Szlovák Ferenc évekkel ezelőtt fölismerte, ki is használta — helyesen — az érdeklődést: szerzett egy teljes Jókai-sorozatot és még harminc Jókai-művet. Ez lett szinte a „törzsállomány”. Ottjártamkor az olvasók lépten-nyomon megjegyezték: milyen sok könyv nincs bent. Erre megszámloltam 72 Jókait, 36 Mikszáthot, 27 Móriczot, 10 Krúdyt, 7 Nagy Lajost. Igen jó összetételű az állomány: a magyar és világirodalom színe-java megvan benne. De amikor kivették a romantikus műveket, hazahordták az „izgalmas” cselekményű könyveket, akkor az olvasók azt mondják: „minden jó könyvet kivittek”. Pedig bent van még vagy kétezeröttszáz kötet, túlnyomórészt jó, sőt kiváló alkotás. De nem az olvasók zömének ízlése szerint való.

Az olvasók — a „jó olvasók” is köztük — fejlődése körülbelül ilyen: elolvassák az összes Jókait (lehet, hogy a Rab Rábyt nem). Aztán az összes Mikszáthot (ha valami kimarad, az a Nosztyfiú, a Különös házasság és A fekete város). Majd Hugo és Dumas következik. Baj ez? Dehogy! Bocssáuk meg nekik Dumast, a többi író az irodalom maradandó értéke. És az egyszerűbb, a kezdő, a primitívebb olvasó — én idesorolom a Szlovákné említette „jó olvasók” is — könyvnyekben ismeri fel a romantika kontuszait: a feketét-fehéret, az ördögien gonoszat és az angyalian jót, a tündéri bájít és a visszatartó rútságot, a bátorságot és a gyávaságot. Később, mikor már eljutott a kritikai realizmusig, sőt a szocialista realizmusig, még akkor is élvezettel — és itt-ott megbocsátó mosollyal — vesz kézbe egy-egy romantikus regényt. De — állandóan, kitartóan, évekig, esetleg egy életen át, csak Jókait, csak Hugót, csak Vernét olvasni? Olyan, mintha éltes asszony fején piros szalagos, cicafarknyi copfok lengedeznének, mintha

szoknyája nagymama-korában is bokorugró lenne, mintha a meglőtt férfi csúzlival és játékpuskával szórakozna.

Ez az egyoldalúság pregnánsan mutatkozik a XX. század magyar irodalmánál. Nagy Lajos két kötet Kiskunhalom-ját 1 olvasó vitte ki kb. egy év alatt. Gelléri A. Endre 3 kötete 5 olvasóra talált, kitűnő novelláskötete, a Ház a telepen, senkinek sem kellett. Tömörkény 8 kötetét 15 ember vette ki, Darvas József Tiszántúl-ját senki (a Törökverőt sokan), Veres Péter Balogh családját 5, a Pályamunkásokat 2, a Próbátételt 2 olvasó vitte el. Gábor Andort, Füst Milánt, Gergely Sándort, Tamásit, Mesterházit meg sem mertem nézni...

Félreértés ne legyen: nem arról van szó, hogy aki a regényt szereti, azzal feltétlenül elbeszélést olvastassunk, hogy a Jókai-rajongóra átmenet nélkül Nagy Lajost erőszakoljuk rá, hogy a Dumas-kedvelő kötelezően olvasson Balzactól is. Arról van szó, hogy lehetőleg minden embert elvezessünk a romantikától a realizmushoz. Apró lépésekkel, fokozatosan, de vezessünk. Mindenki olvassa el a Szent Péter esernyője mellett a Nosztyfiút, az Új földesúr után a Rab Rábyt, a Nyomorultakon túl a Goriot apót, Twist Olivér után a Nehéz időket is, a Pillangó és a Boldog ember csodálatos lapjai után az Úri muri keserűen vádló és a Rokonok egyértelműen elítélő történetét is. Ha onnan idáig jut el az olvasó, és ha ítélkezik, gondolkodik, mérlegeli a művek tipikus és igaz voltát, kritizálja magát az író is, ha fölfedezi, hogy egy-egy regény nemcsak elmesélhető cselekményből, hanem sokkal többől áll: akkor kezd a „jó olvasó” valóban jó olvasóvá válni.

Ennek a fejlődésnek sok ága-boga van, de a legtrikábban indul ki önmagától. Valakinek, valakiknek elő kell segíteni. Például a könyvtárosnak. Figyeltem Szlovákné munkáját. Jól ismeri olvasóit. Tudja mi kell az ott válogatóknak, mit kíván otthon olvasó édesanyjuk, ágyban fekvő, beteg nagymamájuk, mit szeret a legényfiú, a tsz-tag apa, a Szolnokon dolgozó munkás-apa, és ezt az igényt igyekszik is szorgosan kielégíteni. Szlovákné tájékozódik, olvas, ismeri állományát. Már címről, írók nevééről. De túlságosan nem áll messzebb, mint egy-egy jó olvasója. És nehéz úgy ajánlani Illyés, Mesterházi, Gelléri, Nagy Lajos könyvét, hogy csak nevet, címet tudunk, alig vagy egyáltalában nem sejtjük, ki az alkotó, nincs élményünk művészetéről, csak oda-tesszük az olvasónak: ezt is vigye el. Mit mondhatunk, ha azzal hozza vissza, hogy nem tetszik? Nem merjük megkérdezni, miért nem, nem tudunk kedvet csinálni, érvelni, mert az olvasó már elolvasta, mi még esetleg nem. Szlovákné ügyes, szor-

galmas, jóindulatú fiatalasszony, a könyvtároság *adminisztratív részét* nagy buzgalommal és igen jól ellátja, de ennél többre ma még nem nagyon képes. Ehhez magasabb általános és irodalmi műveltség kell. Kinevezésekor kötelezte magát, hogy az ősszel tanulni kezd, négy éven belül leérettségizik. Addig félesztendőnél több ideje van, amit hasznosan kihasználhatna.

Beszélgettem erről dr. Cseh Istvánnal, a megyei könyvtár munkatársával. Ő a járás könyvtárainak felügyelője. Legintett: *Micsoda könyvtárosaim akadnak! Hozzájuk képest Szlovákné műveltsége és iskolai végzettsége jó!* — Véleményem szerint nem azzal segítjük elő Szlovákné fejlődését, ha igénytelenek vagyunk vele szemben. Hiszen itt nem a járás *akármelyik* könyvtáráról, hanem a *legjobbikról* van szó, nem akármelyik könyvtárosáról, hanem egy félfüggetlenítettéről, akit — ha megfelelően fejlődik, tanul, vizsgázik — főhivatású könyvtárossá is kinevezhetnek. Ma még nem alkalmas erre. *De látom rá a képességét, igyekezetét.* A helyében én így használnám ki őszig az időt: középiskolai színvonalon átvenném a XX. század magyar irodalmát, ez a legfontosabb. Alaposan megismerném legjobb íróink életrajzát, munkásságát, és — igen figyelmesen — elolvasnám legfontosabb műveiket. Cikkeket, tanulmányokat, monográfiákat vadásznék hozzájuk. (Jó lenne a tőszegi könyvtárnak is vennie ilyesmiket. Nagy Péter Móricz-monográfiáján és a *Kis magyar irodalomtörténeten* kívül szinte semmiféle irodalomtörténeti művet nem láttam.) Emellett szorgalmasan olvasnám *A Könyvtáros* könyvismertetőseit és havonta legalább két újonnan megjelenő szépirodalmi művet. Éppen elég olvasnivaló fél esztendőre! Később ugyanilyen sorozatot állítanék össze a *XIX. századi, majd a XX. századi külföldi irodalomból*. Mindez a középiskola negyedik osztályában kerül majd elő, de addig nem várhatunk. Cseh elvtárs jót tenne azzal, ha egy ilyen terv összeállításában segítene, aztán pedig a könyvtáros tanulását megfelelően figyelemmel kísérné.

A nagyobb irodalmi, esztétikai, történelmi stb. tudás, szélesebb olvasottság birtokában aztán jobban merne vállalkozni Tőszeg könyvtárosa, hogy az irodalom más tájaira is elvezesse szép lassan olvasóit. Természetesen nem kell mindeniküknek kiselőadást tartani. Elég a válogatás, a kölcsönzés feljegyzése közben egy-két alkalmas megjegyzés, jótanács, kedvverjesztő mondat, utalás a szerző életére, a könyv tartalmára, keletkezésére stb. Lehet, azzal fogja visszahozni: nekem ez nem tetszett. *Ha elemi csapásként belenyugszunk ebbe, marad*

minden a régi. Tegyük fel a kérdést (de ezt csak a mű ismeretében lehet!): *miért nem?* Az olvasó sok esetben nem képes megindokolni. Ha a könyvtáros meg tudja indokolni, miért tetszik öneki: győzött. Olvasója gondolkodni fog, s előbb-utóbb kiveszi a szóban forgó író másik kötetét.

Azt lehetne erre mondani — s szívesen is mondják könyvtárosok —, hogy *ilyesmire nincsen idő*. Nagy a forgalom, sokat kell pecsételni stb. stb. Kell, természetesen. De szomorú, ha a könyvtárosnak másra „nincs ideje”, mint a kölcsönzés gépies „könyvelésére”. Itt, Tőszegen is van rá idő. Még ha figyelembe vesszük is, hogy szerdán, csütörtökön, pénteken az átlagosnál nagyobb a forgalom, s hogy hat és hét óra között — mozi előtt — aránytalanul többen jönnek, mint egyébkor, akkor is van idő az olvasóval való eszmecsere. Naponta átlagosan 85 kötetet visz ki 27—30 ember. *Óránként 8—10 olvasó*, nem akkora „tömeg”, hogy csak stemplicésre jutna idő. — Talán sokat is kívánunk a népművelőktől! *Milyen könnyű egy fűszeresnek*. Eladás közben nem kell kiselőadást tartania az élelmiszerek tápértékéről, az egyoldalú táplálkozás ártalmairól. Aki folyton kolbászt vesz, vegyen. Aki naponta fél liter pálinkát visz, vigye. A népművelő nem csak „eladó”, gépies közvetítő! Sokkal több ennél.

Ami nincs

Irodalmi ismeretterjesztés. Az összeg „fölmérték” a lakosság érdeklődését. Úgy találták, hogy az egészségügy sokakat érdekel, betettek két egészségügyi előadást. Betettek még a *tavalyi tematikából* változtatás nélkül négy előadást, gondolva: úgy sem veszi észre senki. Aztán csodálkoznak, hogy nem megy az ismeretterjesztés, a televíziót találgák hibásnak benne.

Hogy ment ez a „fölmérés”, miféle műszerekkel és mértékekkel, nem tudom. *De én nem merném hétszáznegyven tőszegi olvasóról föltételezni, hogy egyáltalán nem érdeklik az irodalmi előadások.* A terv összeállítói bátrak voltak: föltételezték. Nem vettek be egyetlen irodalmi előadást sem. Baj, hogy ebbe a könyvtáros is belenyugodott. *Hogy nem a „fölmérőknek” volt igazuk*, jól kiviláglott az őszön: a könyvbarát hónapban irodalmi estet tartottak; ott volt *Bede Anna* és *Baranyai Ferenc*, no meg az olvasók nagy tömege. *140 új olvasó* iratkozott be a könyvbarát hónap alatt.

Nem kellene ezen elgondolkodni? Nem kellene akár 6—8 előadásos irodalmi sorozatot csinálni, nemcsak szolnoki elő-

adókkal, nemcsak költőkkel, hanem „közönséges” tószegi irodalomtanárokkal is? Nem segíthetne ebben a kilenc tagú *könyvbarát-bizottság*? Az irodalmi ismeretterjesztés, az írókról, művekről folytatott eszmecsere az irodalmi nevelés-nevelődés egyik hatékony eszköze. Csak meg kell vele próbálkozni. Segíteni például Varga Irénnek, a lelkes, fiatal irodalomtanárnak, hogy ne csak a gépállomáson, 10—15 embernek, hanem „bent” a faluban, a művelődési terebben is tarthasson előadást. És hinni a „helyben csinált kultúra”-ban! Mert most egyesek a Pestről sugárzott rádió- és tv-műsorokkal, a más-

hol megírt könyvekkel nagyjából elintéztnek veszik Tószegen a művelődést. Ezt a hiányt meg kell, meg lehet szüntetni, csak a külön tervezetők — könyvtáros, iskolaigazgató, gépállomás, irodalomtanárok, KISZ, nőtanács — fogjanak össze.

A könyvtár tehát anyagiakban, kötetekben, olvasók számában stb. igen szépen fejlődött, de az irodalmi ízlésfejlesztés, az irodalmi nevelés gyermekcipőben jár, vagy éppen sehogyse áll. Amannak örülni lehet, emezen feltétlenül változtatni kell.

Öttevényi László

A személynév-átírás egyik kérdéséről szeretnék szólni, amely a könyvtárosok előtt köztudomású ugyan, de amelyről mindeddig alig szóltunk, s amelynek megoldatlansága — véleményem szerint — sok zavart keltet az olvasók között. Arról van szó, hogy egyes külföldi személynevek — elsősorban az orosz személynevek — másképpen íródnak a magyar helyesírás szabályai szerint (s ennek megfelelően az újságokban, könyvekben és másutt), s másképpen a könyvtárakban; illetőleg más helyütt találhatók meg a könyvtári katalógusokban e személyek művei.

Lássunk néhány példát.

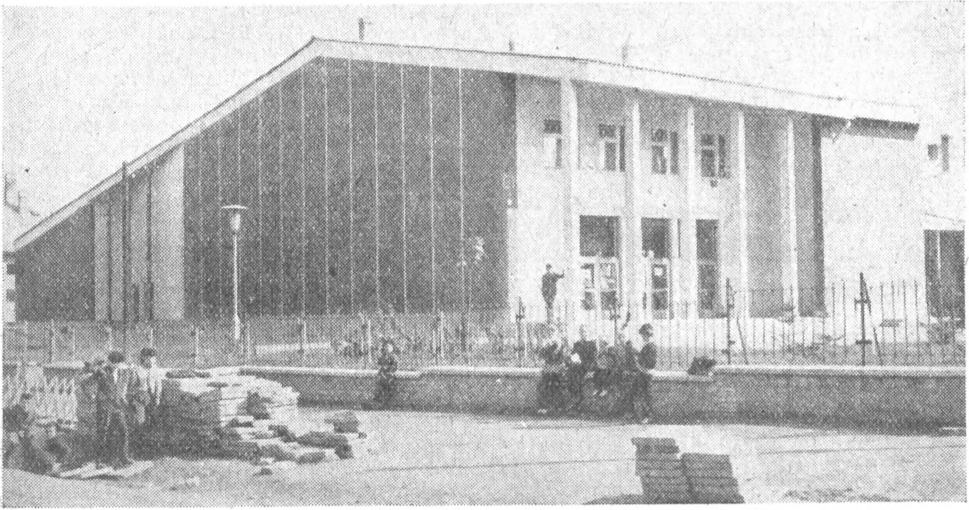
Hruscsov nevét a könyvtárakban Hruscsev-nek írják. Nyekraszov nevét Nekraszov-nak, Dosztojevszkij nevét Dosztoevszkij-nek, Fagyjejev nevét Fadeev-nek, Jevtusenko nevét Evtusenko-nak és így tovább. A könyvtárak ezzel tulajdonképpen hűek maradnak a külföldi személynevek betűszerinti hű átírásának elvéhez, de elszakadnak a magyar helyesírás általános elvétől, az újságok és a könyvek névhasználatától, a köztudatban élő mindennapi névhasználattól.

A könyvtárosban természetesen az merül fel elsősorban, hogy a magyar helyesírás szabályait kell a külföldi nevek átírásának általános szabályai szerint módosítani. A Magyar Tudományos Akadémia Helyesírási Főbizottságának a megfelelő könyvtáros-szerv — így a katalógizálási szakbizottság — tehetne is ilyen javaslatot. A helyesírási szabályzat átalakítása azonban hosszú és körülményes munka. Addig is tehát, amíg valamilyen másféle döntés nem születik a személynevek átírásának kérdésében, a könyvtárosoknak kellene közeledniük, ideiglenes áthidaló megoldást találniuk a köznapi és a könyvtári személynév-írás különbözőségének megszüntetésére.

Áthidaló megoldásként e sorok írója azt javasolja, hogy az általánosan ismert személyneveknél a könyvtárak tegyenek kivételt, s e neveket az olvasók ott találhassák meg a katalógusokban, ahol általában keresik, ahogyan általában ismerik. A könyvtárakban használatos utalólapokat is eszerint kellene módosítani. (Pl. Hruscsev l. Hruscsov; Fadeev l. Fagyjejev; Evtusenko l. Jevtusenko stb.) Legföljebb 20—25 névről lehetne itt szó, e neveket a katalógizálási szakbizottság jegyzékbe foglalhatná, s e személynevek katalógizálásánál a szabályoktól való eltérést javasolhatná a könyvtáraknak.

Úgy gondolom, hogy bizonyos esetekben a szabályok áthágása megengedhető, ha ezzel a tömegek érdekét szolgáljuk, s ha ezzel az elméletet közelítjük a mindennapok gyakorlatához.

Szilágyi János

A seregélyesi művelődési ház

MŰVELŐDÉSI OTTHONOK ÉS KÖNYVTÁRAK

„Sajnos sok kultúrotthonban — különösen régebben — nem volt szívesen látott vendég a könyvtár, holott ez természeténél fogva szervesen illeszkedik a kultúrotthon keretébe...”, vagy: „... A kultúrotthon-könyvtáraknál az is gyakran előfordul, hogy az épület átalakításakor a kölcsönzőhelyiség falán ajtó helyett csak üveges, eltolható kiadóablakot váganak és ezen keresztül kölcsönöznek. Az ablak akadályozza az olvasókkal való foglalkozást. Ahol lehet, el kell kerülni” stb., stb.

Olvasgatom ezeket a sorokat, amelyeket annak idején a „Kis könyvtárak elhelyezése, berendezése, díszítése” című könyvecskében írtam le. Azóta csaknem tíz esztendő telt el, ma már „kultúrotthon” helyett inkább „művelődési otthon”-t írnék, a szabadpolcos könyvtárak megjelenésével a könyv sok megállapítását is módosítanom kellene, de a fenti idézetet nem. Ez — noha első mondatában van valami ravasz, enyhítő, múltira utaló felmentés („különösen régebben”) — mintha bearanyozták volna, ma is töretlen fényel ragyog.

Hány bizonyítékot soroljak fel a könyvtárak mostoha sorsáról? Tavaly egy országos könyvtári elemzéshez csupán néhány megyétől is annyi adatot kaptunk, hogy a panaszokkal megtölthetnénk egy egész folyóirat-számot. De lépten-nyomon magunk is beleütközünk ilyen tényekbe. Például Fejér megyében megnéztük a

seregélyesi művelődési otthont, amely valóságos palota. Felavatásáról annak idején beszámolt a sajtó, az épületet kívül-belül alaposan bemutatta a televízió is. A tv-ben láthattunk olvasókat is, csak valahogy a könyvtári környezetből nem látszott semmi. Hogy miért? Mert az operatőrnek nyilván csak részleteket sikerült befognia a lencse látószögébe. Itt a könyvtár elhelyezése, beosztása nem árul el semmiféle tervszerű könyvtári elgondolást. Ugyanis csak az utolsó pillanatban került bele a művelődési otthonba, szinte bele erőltették úgy, hogy az előcsarnokból elkülönítettek egy trapéz alakú részt. Így történhetett, hogy a könyvtár egyik sarkában az előtér egyik oszlopa árváldokid. Maga a leválasztott helyiség elegendő alapterületű lenne, ha egy fallal nem vágták volna ketté. Az olvasó és az iroda (raktár, kölcsönző) elválasztása szinte „légmentes”: a könyvtáros csak a falba vágott üveges kiadóablakon át „közelíthetné meg” olvasóit, mivel ajtó csak a folyosóra vezet. (Innen aztán az olvasóterem ajtaján juthat vissza az olvasók közé.)

Ha a könyvtár után a mellette levő tágas játékkerembe lépünk, mely nagy, kétszárnyas ajtó segítségével egyesíthető az ugyancsak tágas tv-szobával, a kontraszt túl éles. Nehéz visszatartani azt a megjegyzést, hogy a könyvtár többet érdemelt volna ennek az impozáns létesítménynek a tervezőitől...

És ez a példa elszigetelt? Sajnos, nem. Legutóbb a Veszprém megyei könyvtárosok keszthelyi értekezletén *Bécsi János* könyvtárigazgató arról számolt be, hogy bár a keszthelyi járás minden községében önálló helyisége van a könyvtárnak s többségüket most épített művelődési otthonban helyezték el, mégis megoldva e könyvtárak végleges elhelyezése. Ugyanis olyan kicsire méretezték a helyiségeket (vagy irodákba rakták a könyvtárakat), hogy mire elérik az 1000 lakoskénti 1200 kötetes állományt, a könyveket nem tudják elhelyezni. Most tehát mindenütt új helyiségeket kell építeni a könyvtárak számára. Szerintük a bajok gyökerét a művelődési otthonok típus-tervében kell keresni.

Hogy távolabbról is bemutassunk egy tervezési hibát, ugorjunk át egy pillanatra a Tiszántúlra. Debrecenben az 1961-ben szervezett önálló városi könyvtári hálózatnak egyetlen kéthelyiséges fiókkönyvtára sem volt. 1962. nov. 25-én felavatták a Csapó kerti szép művelődési otthont. Ebben végre két helyiséget kapott a városi fiókkönyvtár. Csak az a szépséghibája, hogy itt is kiadóablak ékeződött a könyvtáros és az olvasó közé, még annál is jobban, mint a „klasszikus” zártpolcos könyvtárakban szokás. A könyvtáros a terveket nem is látta.

Vajon mi lehet az oka annak, hogy a könyvtárak sok helyen még ma sem szívesen látott vendégek a művelődési otthonokban, és ha jut számukra hely, gyakran olyan rosszul helyezik el őket, hogy még működésük alapfeltételei sincsenek biztosítva?

Ha a könyvtárosokat kérdezzük meg, a tanácsokra és a népművelőkre hárítják a felelősséget, azzal vádolják őket, hogy még most sem ismerték fel a könyvtárak jelentőségét, de nem ismerik a korszerű könyvtári szolgálat (szabadpolc!) követelményeit sem. És mindjárt sorolják is a példákat: véletlen, hogy a pesterzsébeti munkás művelődési házban, az országos hírű „Csili”-ben a kopottság, elavultság benyomását kelti a zártpolcos könyvtár, miközben az épület szakköri szobákkal gazdagon ellátott gyönyörű új szárnyat kapott? Véletlen, hogy amikor a cikkíró a *Munka* 1962. évi novemberi számában örvendezve tárja a nyilvánosság elé az ország e legnagyobb művelődési házának kibővítését, és büszkén sorolja az ott folyó munkákat, a rengeteg fajta tevékenységet összegezõ leltárban egyetlen szóval sem utal a 16 000 kötetes könyvtár létezésére, melyből mégiscsak 1100 ember jut rendszeres szellemi táplálékhoz? Egyszerű feledékenység — mondjuk erre az érvelésre. Igen ám, de a cikkíró belső ember, a Csili lapjának szerkesztője. És aztán a következő példa: Tavaly év végén

egyik tanácsvezetőnk nyilatkozott a *Népszavának* a kerületében épült legnagyobb lakótelep fejlődéséről és problémáiról. A kerület híres művelődési házának kulturális lehetőségeiből a filmvetítést, a televíziót és a nyugdíjas klubot emelte ki, a csaknem 15 éve ott működő könyvtárról megfeledkezett. Vajon ez is véletlen?

A másik oldalon viszont ott áll a könyvtárosok felelőssége. Meg tudták-e jó munkájukkal győzni a nem könyvtárosokat a könyvtár óriási népművelési jelentőségéről? Szereztek-e tekintélyt, becsületet a művelődési otthon keretében végzett áldozatos tevékenységükkel a könyvtári munkának? A népművelők jogosan vetik fel a kérdést, hogy jelent-e valami többletet a művelődési otthon munkájában az a könyvtár, amely a gyerekolvasóknak hetenként egy alkalommal 2—3 órát kölcsönöz — rendszerint olyan időben, amikor a dolgozó felnőttek nem is látogathatják? És mi lenne az eredmény, ha megvizsgálánánk, hol fordítottak rá gondot, hogy pontosan megismertessék a nem könyvtárosokkal a korszerű közművelődési könyvtár feladatait és azokat a követelményeket, eszközöket, amelyek nélkül ezek a feladatok nem, vagy csak kevésbé hatásosan teljesíthetők?

Nem várhatjuk el a mesteremberektől, a tervezőmérnököktől, a helyi népművelési és tanácsi vezetőktől, hogy oly magától értetődően ismerjék a könyvtári munka részletkérdéseit, mint a könyvtárosok. Viszont ha nem ismerik meg a korszerű könyvtári koncepciót, nem lesz korszerű könyvtáráépítéssel és könyvtárberendezéssel sem. 1940 körül reprezentatív művelődési palotát építettek Székesfehérváron. Ma ott működik a megyei könyvtár. Illetve csak most kezd majd igazán működni, miután óriási nehézségek árán új olvasószolgálati helyiségekké alakították át az épület dísztermének monumentális dohányzó folyosóját. Eddig a könyvtár jóformán csak tengődött: óriási kölcsönzési forgalmát kiadóablakon át bonyolította le. Az épületet annak idején egyik igen jó nevű építészünk tervezte, miért tartjuk ma mégis félresikerült alkotásnak? Azért, mert a 45 előtti hivatalos művelődéspolitikának nem volt korszerű elképzelése a művelődési otthonok munkájáról, feladatairól. A könyvtárról még kevésbé. Ahhoz, hogy egy nyugdíjas városi vagy megyei tisztviselő ott üljön az üvegablak mögött 50 000—100 000 jórészt öreg könyv előtt, és könyvet adjon a napi 10—15 jórészt ugyancsak idősebb, mindenre elszánt olvasónak, ahhoz még túl jó és bőséges is volt a könyvtárról való gondoskodás. De a sok fal és a ki-

Kiadóablakos kölcsönző a seregélyesi művelődési házban működő községi könyvtárban

adóablak a korszerű könyvtári felfogás szerint valójában naponta 200—300 olvasót elváltasztott a könyvtárostól és a könyvektől.

Nekünk többet kell tennünk, mint hogy a régit bíráljuk. Ahhoz, hogy a rendelkezésünkre álló nem nagy összegekből korszerűen elhelyezett és kulturáltan berendezett könyvtárhelyiségeket, valamint könyvtári szolgálatot szervezhessünk, a könyvtárosoknak szinte agitátorokká kell válniuk és mindent el kell követniük, hogy az érdekeltek elé tárják munkájuk eredményességét, de a fejlődés követelményeit is.

Vajon hány helyen gondoltak erre? Ercsi községben igen szép új művelődési házban jártunk. Itt az épület belső kiképzésén, egyes részleteinek kimunkálásában különös gondosság érződik. Ennyire csak olyan emberek képesek, akiknek minden nap a szemük előtt van elvégzett munkájuk produktuma. Valóban ki is derült, hogy a tervező helybeli: Fekete László, a cukorgyár mérnöke társadalmi munkában végezte el a nagyértékű tervezői munkát. A könyvtár helyisége itt megfelelőnek látszik, de a berendezése vegyes, ideiglenes, nem méltó a rangos épülethez. Vajon, ha a könyvtáros megmondta volna a tervezőnek, hogy mik a

korszerű könyvtári munka követelményei és ezek milyen bútorokat igényelnek, nem tervezte volna meg ugyanolyan szeretettel, mint az épület egyéb részleteit? Azt hisszük, hogy az az ember, aki sok ezer forint értékű tervező munkát végzett el minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül, ezt a néhány órás többlet-munkát is szívesen vállalta volna munkájának teljessé válása érdekében.

És másutt sem javulnának meg a könyvtárak elhelyezési és berendezési viszonyai, ha a megye (járás) könyvtári vezetői megbeszélésre hívnák össze a terület építészeit és megismertetnék őket a korszerű könyvtári feladatokkal, a modern könyvtári szolgálat követelményeivel, kiállítást rendeznének számukra a külföldi, valamint a hazai könyvtárépítészeti dokumentumokból? Végül nem javulna meg a könyvtárak elhelyezése a művelődési otthonokban, ha sürgősen kijavítanánk a művelődési otthoni országos típus-tervek könyvtári részeit?

És vajon hiábavaló lenne az a fázisunk, hogy résztvegyünk s hallassuk szavunkat minden olyan megmozduláson, ahol a népművelők találkoznak?

Csupa olyan kérdés, amelyre nem nehéz válaszolni.

Gerő Gyula

Érezze az olvasó, hogy a kultúra csarnokába lépett...

Igen; kell hogy érezze az olvasó, mikor a könyvtárba lép: valóban a kultúra csarnokába lépett. S falun még inkább kell erre törekedni, mert itt az általános nevelésre még nagyobb szükség van, hisz oly sok mulasztást kell sürgősen jóvátenni. Ebben nagy szerepe van a könyvtárnak!

Pár éve még olyan volt könyvtárterünk, mint a kaszárnyaszoba. S most, hogy a tanács bőkezűsége folytán minden szakszerű berendezéssel, izléses díszítéssel elláttuk, úgy érzem, ez is vonzza az olvasókat. Eddig a belterület 3700 főnyi lakosságából egyetlen évben sem volt 530 beiratkozott olvasónk, mint a múlt évben. (A növekedés az utolsó évben száz volt!) Ennek a számnak értékét az is emeli, hogy egy olvasóra tizen-nyolc kötetes évi forgalom jutott. Az olvasók életkorában ugyancsak döntő változás következett be, mert míg eddig a tizennégy éven aluliak voltak többségben, most ez az arány 40⁰/₀-ra változott, s így megszűnt az ifjúsági könyvek forgalmának túlsúlya is.

Jól esett hallani a legtöbbit olvasó, 77 éves Burkus bácsi (nyugdíjas mezőőr) megjegyzését, mikor magának meg feleségének öt könyvet kiválasztott, s letelepedett a kölcsönző asztal mellé:

— Hallja, milyen jó itt lenni.

A kulturált viszonyokat mégsem csak a külső feltételek megteremtésével lehet elérni. Ez nevelési kérdés is, akár a felnőtteket, akár az ifjúságot tekintjük. Örömmel mondhatom, hogy könyvtári eredményeimben nagy része van húsz pedagógus kartársamnak is, mert megértően támogatnak a könyvtári munkában.

Kölcsönzés előtt fél órával már melegen áraszt a kályha; mindent pontosan előkészítettünk. Egyszerre 10—15-en is válogatnak a könyvek közül a szabadpolcon, hangos szó mégsem esik. Ha valaki hangos szót ejt, a többiek lepisszegik. Az ifjak az ajtó előtt kinevetik magukat, a cigarettát eldobják, csak aztán lépnek be. Nagy öröm, hogy éppen ők a legszorgalmasabb olvasók, a 16—21 évesek, akiket már mi neveltünk a könyvek szeretetére is. Legkevesebbet az úgynevezett továbbképzősök olvasnak. De ez érthető, hiszen kamaszkoruk változása köti le őket.

Egyik nap közismereti előadás volt, melyen újra ejtettem néhány mondatot a könyvtárról. A könyvtár által szervezett legutóbbi író-olvasó találkozón pedig az egyik szám a jó könyvek megszerettetéséről szólt. Ezek az eszközök hasznosabbak a kampányszerű toborzásnál, mert nemcsak „beiratkozottat”, ha-

nem valódi olvasót szerzünk általuk. Bizonyíték rá, hogy havi átlagban 350—400 kötet forog az olvasók kezén. A dolgozók iskolájából is jönnek olykor (pedig őket munkájukon felül a tanulás is nagyon leköti), hogy az irodalom órán általam dicsért könyvet legalább belelapozásra kivigyék. De kellenek olyan művek is, mint a Munka Törvénykönyve, meg egy méhészeti szakmunka.

— Ezek is megvannak? — csillan fel az olvasó szeme.

A teljessé tett cédulakatalógust az olvasók rendelkezésére bocsátottam, hiszen a belterületi 2800 kötetet már nem lehet fejben tartani. — A hosszú kölcsönzési asztalon törlögumi is van, hogy a „kistestvér” által ejtett firkalást bárki szó nélkül kitörölje. Ha egy kihullott lap akad a könyvben, nem kölcsönözzük ki, hanem félretesszük.

Eredményes kölcsönzést szabadpolcos módszer nélkül el sem lehet képzelni, különösen a tiszteletdíjas könyvtáros esetében. De nem is a munkamegtakarítás a lényege a jól bevált módszernek, hanem e kölcsönzési forma társadalmi, nevelő jellege. A kiszolgálás gyors, az olvasók minden igényét kielégíti, a könyvtárosnak kevesebb a dolga, s a szabadpolc az ifjúságra roppant nagy nevelői hatást gyakorol. Nálunk hat év alatt csak három könyv tűnt el. A gyerekek kezén „elkallódni látszott” egy új mesés-könyv; a gyermeki közösség azonban felhívásomra három nap alatt felderítette, s diadallal hozta be a könyvtárba. Hat év alatt csupán egyszer történt ez meg! A szabadpolcos kölcsönzésnél a felnőtt olvasó megszokja a könyvek rendjét, igyekszik azt megtartani, hiszen más is látja. Sőt, a régi olvasók már neheztelnek, ha én akarom a behozott könyvet a helyére tenni.

Az olvasókkal való foglalkozásban természetesen az a leglényegesebb, hogy a könyvtáros minden olvasóját jól ismerje. Nem tudom, hogy városi könyvtárban ez lehetséges-e, de községi könyvtárban nagyon is szükséges, s ahol pedagógus a könyvtáros, ez így is van. Hiszen éppen az olvasókkal való személyes kapcsolat könnyíti meg legjobban a könyvtáros munkáját, aki így tudja igazán segíteni és nevelni az olvasókat, mert ismeri mindenkinek a szellemi igényét. Ha az általános iskolás édesanyjának vagy a nagypapjának kér könyvet — a szülők, nagyszülők ismeretében nem okoz gondot a könyv kiválasztása.

Akadtt olyan negyven éven felüli olvasóm (pedig férfi volt az illető), aki hosszú időn át csak mesés-könyvet volt haj-

landó elfogadni. Pár év elteltével azonban már a szocialista írók műveit olvasa. Néha már az „Ajánlott könyvek” felírású asztalkát is elkerüli: maga választ. A négy éve olvasó diákjaim már csak mosolyognak a „Mesefélék” polca előtt válogató kis alsósokon, sőt egyik részük már a kalandos könyveken is túl van.

De új olvasók mindig vannak, a könyvtáros feladatai is folyton megújulnak. Az olvasókkal sokat kellene foglalkozni, még többet, mint eddig. A tízezer kötetes évi kölcsönzési forgalom mellett azonban a tiszteletdíjas könyvtárosnak nem juthat elég idő az olvasókkal való foglalkozásra, mert csupán a kölcsönzés lebonyolítása is sok időbe kerül: 60—90 olvasót kell esténként kiszolgálni. Pedig az olvasókkal feltétlenül kell foglalkozni, mert — egy kisebb részük — erősen igényt tart rá. Nálunk a kölcsönzésben három jól betanított nagyobb diákom kérés nélkül is állandóan segít. Élvezik a könyvtárosi munkát, sokat olvasnak, sőt az általános iskolásoknak a könyvválasztásban is segítenek. Csak így lehet-

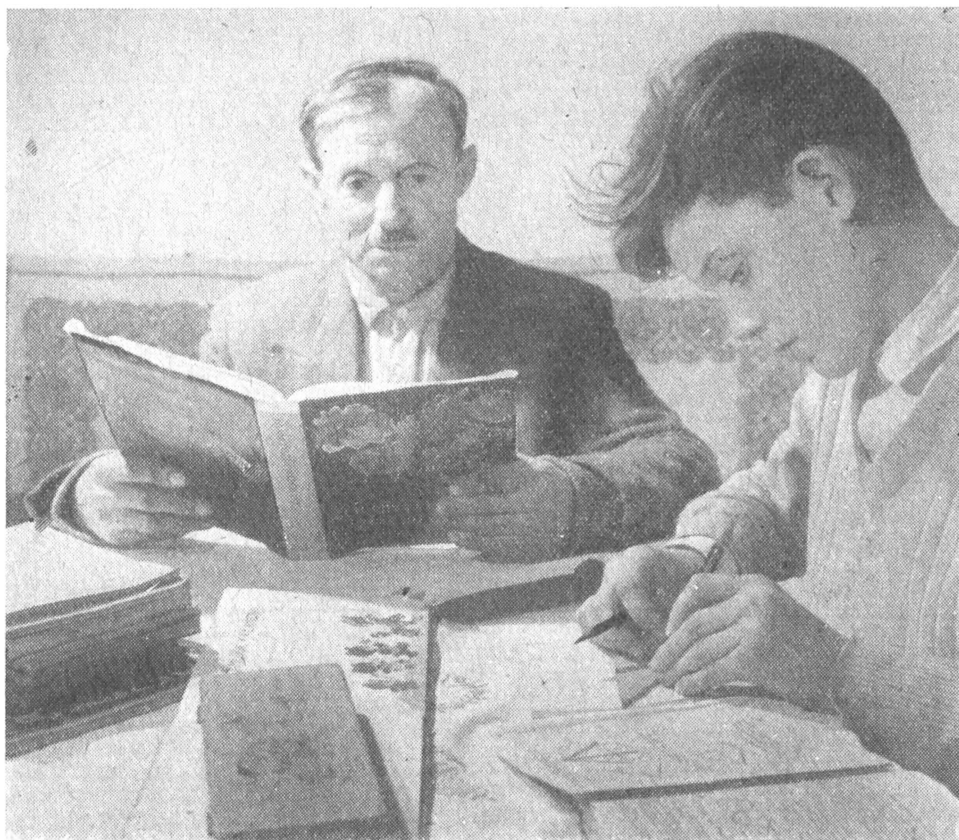
séges, hogy az asztalt otthagyva, az olvasókkal foglalkozni tudjak.

Legnagyobb nehézségem, hogy a dús választékú mezőgazdasági könyveknek minden propaganda ellenére is alig akad olvasójuk. Akikre a tsz keretén belül számíthatnák, azok az elnöktől kezdve az igáskocsisig mindnyájan tanulnak. De éppen ezért remélhető az efféle könyvek forgalmának fellendülése. A tsz-en belül most szakmunkásképző tanfolyam indul. Mindent el fogok követni, hogy ehhez a dolgozók kölcsönözzék is a megfelelő szakkönyveket.

A különböző szakkönyveket minden új állvány megérkezésekor még jobban felbontom, szűkebb csoportokra tagolom, hogy a válogatás könnyebb legyen, s a kölcsönzés meggyorsuljon.

Az elmondottakhoz még csak annyit kell hozzá tennem: kulturált viszonyokat és színvonalas olvasószolgálatot akkor lehet igazán teremteni, ha a könyvtáros egyformán szereti olvasóit és könyveit.

Tanka János

Reichert Ádám, a kötcsei (Somogy m.) termelőszövetkezet dolgozója, kertészeti kézikönyvet olvas Kisiskolás unokája mezőgazdászknak készül (MTI—foto Bereth F.)

Cigányolvasók egy községi könyvtárban

A Veszprém megyei Sikátor község lakosságából 91 fő (15%) cigány. A cigányokra vonatkozó legrégibb adat, Lencse Éva születésének anyakönyvi bejegyzése 1767-ből való. Ennek a „Lencse” családnak leszármazottai ma is élnek. 1830-tól szerepel az anyakönyvekben a „Kálmán” család is, amelynek nőági leszármazottai a *Bakacsok*. Jelenleg a községben 44 *Bakacs* van. A sikátori cigányok valamenynyen muzsikusok, zenészek voltak. Cigányul nem tudtak, csak muzsikálásból éltek, kártyavetést, kuruzslást a falusiak emlékezte szerint soha nem űztek.

Ahhoz a réteghez tartoznak tehát, amelyek a beilleszkedés folyamatában él. Állandó lakásuk van, házaik a faluban a többi házak közé ékelődtek. Előfordult, hogy a cigányok házát zsellérek vették meg, és fordítva: zsellér házak jutottak cigány tulajdonba. Ma a család-fenntartók gyárban dolgoznak, mégpedig szakképzettség hiányában segédmunkásként. A család többi felnőtt tagja alkalmoszerűen dolgozik, hol az erdőszetnél, hol az állami gazdaságban, Vecsenypusztán. Termelőszövetkezeti tag nincs közöttük. A nehéz mezőgazdasági munkák elvégzésében a parasztság nem tekinti őket teljes értékű munkaezőnek, de a háztáji földek megmunkálásánál (kapálás, krumpli-, kukoricaszedés) igénybe veszi segítségüket. A cigányokat és a társadalom többi tagjait elválasztó korlátok még nem dőltek le teljesen. Bár jogszabályaink, rendszerünk szocialista szelleme minden állampolgárt egyenjogúnak tart, a lakosság egyes rétegeiben mégis kísértének az elmúlt idők megkülönböztető politikájának emlékei. Egyes emberek idegenkedést éreznek a beilleszkedés bizonyos fokát már elért falubeli cigányokkal szemben is. Érthető tehát az ellenhatás, melynek következtében ők bizonyos mértékben zárkóztak, bizalmatlanná válnak. Az általános iskola és a KISZ sokat tett a társadalmi elkülönülés felszámolására. A fiatalság öltözködése divatos, cigány voltukat csak barna (kreol) bőrűk, fekete, göndör hajuk és beszédmodoruk árulja el. Szeretik a szépet, újszerűt, a zenét, táncot, az élet örömeit. Figyelemre méltó művelődni akarásuk, az a kulturális szomjúság, amellyel évszázadok mulasztásait szinte egyik napról a másikra akarják pótolni.

A cigányság beilleszkedésének általában három eszközt tartják a legfontosabbnak: a munkábaállítást, az állandó letelepítést és a kulturális színvonal emelését. Sikátoron az első kettő nagyjából már megvan, így itt minden igye-

kezettel a kulturális felemelkedésükért kell harcolni. Igen örvendetes például az a fejlődés, amit a cigánygyerekek iskolázása terén elértünk. Bár a bukások száma még nagy, és közöttük sok a túlkoros, de mindig több és több azoknak a száma, akik a felső tagozatba kerülnek és elvégzik a VIII. osztályt.

Ez a tény, valamint művelődési vágyuk magyarázza meg azt, hogy könyvtárunknak jelenleg 25 cigány olvasója van. (A cigányságnak 27%-a.) A nem cigány lakosságnak 28%-a tagja a könyvtárnak. A cigányság tehát ilyen tekintetben nincs elmaradva a falu lakosságától. Ez a tény már egy bizonyos fejlődési folyamat eredménye. Amikor 1958-ban átvettem a könyvtár vezetését, 11 cigány olvasó volt, igaz, hogy könyv is csak 157 kötet. Ma viszont 773 kötetünk van. Ahogy gyarapodott az állomány, úgy nőtt az olvasók száma, a cigányoké kiváltképp. Mi volt az oka? A művelődni vágyáson kívül az is, hogy ők még nem jutottak odáig, hogy maguknak könyvet vegyenek, s viszonylag több időt szánhattak az olvasásra még nyáron is.

1962. évi statisztikájuk a következő: könyvtári tag 15 felnőtt, 10 iskolás, összesen 25. Elolvastak 548 kötet könyvet. Egy olvasóra évente átlag 22 kötet kölcsönzése jut. Az olvasott könyvekből:

ifjúsági	370 mű	68%
szépirodalmi	122 mű	22%
ismeretterjesztő	56 mű	10%

Természetes, hogy az ifjúsági, s még inkább a mesés könyvek a legkedveltebb olvasmányaik, mert lelki világuk, érdeklődésük közel áll a gyermekéhez.

1960. februárjában *Jónás Béla* 60 év körüli sertésgondozó jött el a könyvtárba. Királyokról szóló meséskönyvet kért. Amikor a személyi lapját alá akartam iratni vele, kijelentette, hogy nem tud írni.

— Hát akkor hogyan fog olvasni Béla bácsi? — kérdeztem.

— Én sehogyan — mondta, — majd a feleségemmel olvastatok.

Feleségével abban az évben 12 könyvet olvastatott fel magának. Életében a mesék színes, igazságot szolgáltató világa jelentette az élvezetet. Íme, egy cigány olvasó, aki írástudatlanul is részese lett az irodalmi élménynek. Sajnos, halála miatt nem jutott tovább a mesénél. Viszont *Bakacs Edit* VIII. osztályos tanuló már másként indul az életnek. Ó nagyon szeret olvasni és sokat is olvas. A József Attila olvasómozgalom tagja. A tavaly kölcsönzött 35 könyvből 15 kötet volt

ifjúsági, 14 szépirodalmi, 6 ismeretterjesztő. Érdeklík a tananyaggal kapcsolatos könyvek is. Az olvasás meglátszik fogalmazási készségén, stílusa gördülékeny. Szívesen és gyakran olvas fel otthon kistestvéreinek.

Külön említést érdemel három fiatalasszony-olvasóm: *Bakacs Béláné, Bakacs Vilmosné és Bakacs Antalné*. Az első régi olvasó, mindent elolvas: szépirodalmi, ifjúságát, hazai és külföldi írókat egyaránt.

Bakacs Vilmosné érdeklődési köre a mai problémák felé fordult. Két két könyvet visz ki egyszerre, az egyik szépirodalmi, a másik népszerűsítő politikai mű. (Karsai Elek írásai, Betlen: Élet a halál földjén, A horogkereszt rémtettei stb.)

Bakacs Antalné mindössze 19 éves, férjének meséskönyveket visz. Magának Jókai, Mikszáth könyveket és leányregényeket kér. De egészségügyi könyveket is szívesen olvas. Mindketten tagjai a József Attila mozgalomnak, arany fokozat elérésére törekszenek.

Említést érdemel az egyik Bakacs fiú, a fiatal disznópásztor is, aki egy Móricz regényt sárosan hozott vissza. Amikor megkérdeztem, miért sározta be, kiderült, hogy őrzésre is magával vitte, s véletlenül besárosodott a könyv egyik lapja.

Valamennyi cigánycsaládból van beíratkozott olvasója a könyvtárnak, minden otthonba bevilágít a „szellem napvilága”. A József Attila olvasómozgalomba eddig heten kapcsolódtak be. Szívesen látogatják a könyvtár rendezvényeit is. Az irodalmi színpad műsorát mind a három alkalommal sokan és élvezettel hallgatták végig. Nem hallgathatom el azonban azt sem, hogy az érdeklődésnek és olvasási kedvnek van árnyoldala is, aminek kiküszöbölése a jövő feladata.

Náluk a könyvek gyorsan rongálódnak, szakadtan, gyűrötten, nem egyszer befirkálva kerülnek vissza. Tisztaság igé-

nyük, rendszeretük kifejlesztése halasztást nem tűrő feladat. Mit tettem e téren érdekükben és az állomány megvédelése érdekében?

Minden visszahozott könyvet átnézek vagy átnézetek. Ha rongálódást fedezek fel benne, az illető személyi lapján megjelölöm. Ilyen olvasónak új, tiszta könyvet egy ideig nem adok, de ugyanakkor a tisztán, bekötve visszahozott könyv olvasóját azzal jutalmazom, hogy új vagy egészen tiszta könyvet adok neki, mert bebizonyította, hogy vigyázni is tud a könyvre. Ma már a legkisebb iskolás cigánygyerek sem viszi el a könyvet úgy, hogy át ne nézné, s ha valahol rongálódást lát, felhívja rá a figyelmemet, ne-hogy visszavételkor őrajta kérjem számon. Ha valamelyik kis olvasónak piszkos, maszatos a keze, előbb megmosatom, csak azután adok a kezébe könyvet. A jobb, értékesebb könyveket a könyvtárban újságpapírba köttetem, s csak ezután adom ki.

Sajnos minden elővigyázatosság és jószándék mellett is sokszor előfordul, hogy a sok apró gyerek az olvasó távollétében felkutatja a gyér bútorzatú lakásban a könyveket. Ők is elszórakoznak a maguk módján velem, persze ezt meg-sínyli a könyv. Azonban mégsem lehet megtagadni tőlük a könyvet, hanem kitar-tott munkával kell őket nevelni. Így kellett kialakítani a könyvtárban való viselkedésüket is. Fárasztó munka volt és sok önuralmat igényelt az, amíg a könyvtár légköréhez szükséges csendes beszédre, az idősebbekkel szembeni elő-zékenységre szoktattam őket, s amíg be-látták, hogy a helyben olvasókat nem il-lik zavarni.

Meg vagyok győződve arról, hogy a cigányság körében végzett nehéz, sok türelmet és állhatatosságot igénylő könyvtárosi munka hozzá fog járulni, ennek az elmaradottabb rétegnek a fokozatos fejlődéséhez.

Szepesi Istvánné

KIVÁLÓ KÖZSÉGI KÖNYVTÁR címért indított versenymozgalom a Székesfehérvári Megyei Könyvtár. A verseny első szakasza az 1963. január 1—jún. 30. közötti idő. A mozgalomban csak tiszteletdíjas községi könyvtárosok vehetnek részt. A célkitűzések közé tartozik a szabadpolcos kölcsönzési rendszer eredményes alkalmazása, továbbá, hogy a beíratkozott olvasók száma érje el a lakosság 15%-át és többségük felnőtt legyen, a községi vezetők és tanácsstagok 50%-a legyen könyvtári tag, az olvasási átlag érje el a 12 kötetet; a könyvtár berendezése izléeses, az adminisztráció pontos legyen, az olvasószolgálatban emelkedjék az ismeretterjesztő, illetve szakirodalom aránya, és a könyvtár vegyen részt több propaganda rendezvény szervezésében. A könyvtáros társadalom érdeklődéssel figyeli a verseny tapasztalatait és eredményeit.

KÖNYVTÁROSOK LEVELEIBŐL

KÖNYVTÁRI BOYSZOLGÁLAT

A szombathelyi Derkovits Gyula Művelődési Otthon könyvtárában Leposa Piroska, Vigh Erzsébet és Küllös Tibor úttörők újfajta napi ügyeletet tartanak. A pajtások évek óta rendszeres olvasói a könyvtárnak, sokszor tartózkodnak a könyvespolkok között. Így lettek főszerplői az alábbi történetnek.

Együtt böngésztek a könyveket, amikor Garai Mária nyugdíjas olvasó bejelentésére lettek figyelmesek.

— Most egy darabig nem jövök. A város másik végén lakom és teljesen átfáztam, míg ideértem. Majd ha jó idő lesz, ismét felkeresem a könyvtárat. Nagyon fog hiányozni a jó könyv, de hát tudják, ez az idegzsába...

A könyvtáros tanácstalanul hallgatta a panaszt. De nem így a kisdiaékok.

— Majd én elviszem a könyveket, ne tessék búsulni — szölte Küllös Tibor, és máris ott termett Garai Mária néni mellett.

Ez volt az első szolgálatkészség. Ebből fejlődött ki a könyvtári boyszolgálat. Az olvasójegyek alapján lista készült azokról a nyugdíjasokról, akik a zord időjárás miatt nehezen tudnak eljönni a könyvtárba. Elkészültek a nekik való könyvescsomagok is. A szolgálat tagjai pedig elindultak első kísérleti útjukra. Rövid egy óra múlva ismét együtt volt a társaság. Erzsike kipirosodott fülekkel, Tibor orrárt dörzsölgetve, Piroska kezét melegítve csomagolta ki a cserékönyveket. Elmondották, hogy Barabits bácsi, Fekete néni és Kőszegi bácsi mennyire meglepődtek, amikor a boyszolgálat tagjai bekopogtak lakásuk ajtaján. A fogadtatás sem volt mindennapos. Szaloncukor, meleg kakaó, forró citromos tea került az asztalra.

Azóta az együttes két taggal bővült. A gyermekek úgy tervezték, hogy a „társaság”-könyvtárat akkor sem szüneteltetik, ha beköszönt a jó idő. A nyugdíjasok között ugyanis többen vannak olyanok, akiket ágyhoz köt a betegség. A szolgálat tagjai könyvet fektettek fel, melyben feltüntetik a rendeléseket és vezetik a cserék időpontját. Kis „házi” térképükön már valamennyi nyugdíjas lakhelye szerepel. Azon fáradoznak, hogy kellemes perceket szerezzenek mindazoknak, akik szeretik a könyvet.

Solt Herbertné

MÁSUTT IS MEGVALÓSÍTHATÓ!

A könyvtáros 1962. agusztusi száma közli Kellner Béla Könyvtáraink a mezőgazdaság fejlesztéséért c. cikkét. Ebben a cikkben van egy szerződés-minta, melynek alapján a fonyódi járásban a községi könyvtárak szerződést kötöttek a termelőszövetkezetekkel.

Ezt a jó példát használta fel Bertók László vasszécsényi könyvtáros, akinek kezdeményezésére 1963. február 19-én létrejött a szerződés a Győzelem Termelőszövetkezet és könyvtára között. Persze nem szó szerint másolta le a fonyódi példát, hanem úgy szövegezték meg a szerződést, ahogy az helyi lehetőségeiknek megfelel. Például szerepel benne, hogy a könyvtár évente 3 irodalmi előadást rendez, 1 mezőgazdasági szerző-olvasó találkozót szervez, minden tsz. akadémián előadást könyvkiállítást készít és helyszínen kölcsönzi a tárgya vágó könyveket, gondoskodik a mezőgazdasági irodalom fokozottabb ajánlásáról. A termelőszövetkezet 1000 Ft-ot ad a könyvtár támogatására és átadja könyvvállományát, a kézikönyvtári anyagot kivéve. A tsz. vezetői személyes példamutatásukkal ösztönzik a tagokat, hogy iratkozzanak be a könyvtárba.

Miért jöhetett létre a szerződés? Bertók László rendszeresen olvassa A könyvtáros-t, és törte a fejét, hogyan lehetne még jobb anyagi lehetőségeket teremteni a könyvtára számára. Természetesen az is fontos ok, hogy a tsz. anyagi helyzete megengedi a könyvtár támogatását, végül pedig a könyvtáros egyszerűsége a döntő, mert vette azt a fáradságot, hogy leüljön a tsz. vezetőivel és megtárgyalja a szerződés szempontjait.

Tóth Gyula

IRODALMI KLUB TISZASZIGETEN

A Csongrád megyei Tiszaszigeten megalkotottuk a községi könyvtár irodalmi klubját. A klub tagjai munkások, parasztfiatalok, diákok. Életét a klubtanács irányítja. A négytagú tanácsot az alakuló gyűlésen, február elején választották a fiatalok.

A klub célja: a vasárnap délutánok kulturált eltöltése. Erre különösen szükség van falun. A fiatalok már nem elég-szenek meg a fűteai sétával, így aztán a vasárnap délutánokon gyakran unatkoznak, különösen a lányok.

A könyvtáros a tanács tagjaival minden vasárnap összeül, és a fiatalok javas-

latai alapján megbeszéli a kéthetenkénti összejövetelek programját. A klubtagok javaslatára ötletes klubigazolványokat készítenek, a naplóban fényképekkel örökítik meg a klubélet szép perceit, a KISZ magnetofonján pedig a hangjait.

Az irodalmi klub első közös szórakozása színházlátogatás. A klubtagok a szegedi színházban megnézik a „Hamletnek nincs igaza” című színművet. A következő klubdelutánon pedig megvitadjuk a látottakat, beszélgetünk a műről, íróról, szereplőkről. A továbbiakban — ha a klubtagok összeszoknak — egyik fiatal szegedi költőt látják vendégül, a nyáron pedig közös kirándulásokat tesznek.

Ferenczi Éva

HOL TARTUNK MA?

Könyvállományunk évről évre gyarapodik, a könyvespolcot már nem töltik meg olyan művek, amelyeket senki, vagy nagyon kevés falusi ember olvas. Községünkben, a 692 lakosú Gerdén (Baranya m.) az olvasók száma jelenleg 104, s ez a szám még növekedni fog.

A helyi termelőszövetkezet 3500 Ft értékben vásárolt könyvet a könyvtár részére, könyvgyűjtésből pedig 45 kötet gyűlt össze. A könyvtár a művelődési otthonban van, de hátránya, hogy ugyanitt van elhelyezve a televíziós készülék is, sőt a termen át lehet bejárni a művelődési otthon nagytermébe is. Ezen az állapoton úgy segítünk, hogy klubszobát létesítettünk. A klubszoba már működhet, ha azt a járási tanács igazgatási osztályának engedélyével nem használnák gabonarakárnak. Többször és több helyen elmondtuk, hogy felettes szer-

vejnk igen könnyen bocsátják rendelkezésre kulturális intézményeink helyiségeit más célra. Am még nem hallottam olyan esetről, hogy a járási tanács kiutalta volna valamelyik irodáját is gabonarakár céljára!

Az olvasók igényét, érdeklődését tükrözi a közelmúltban lezajlott író-olvasó találkozó, amelyre személyesen és írásos meghívóval 25 olvasót hívtam meg. A meghirdetett idő előtt félórával megtelt a könyvtár helyisége, át kellett költöznünk a nagyterembe. A műsor megkezdése előtt már ötvenen voltunk, s az előadás folyamán is egyre jöttek a hallgatók. A találkozón Szakonyi Károly, Bertha Bulcsu és Pál József írók voltak jelen, felolvastak prózai és lírai műveikből. A hallgatóság az írók műhelytitkai felől érdeklődött, de sor került arra is, hogy elmondják, milyen könyveket szeretnek. A lírai művekkel kapcsolatosan hangoztatták, hogy a költő lehetőleg érthetően írja le a mondanivalóját, ne kelljen külön ankétot rendezni ahhoz, hogy egy verset megértsünk. A prózai művekről szólva elmondták, hogy szeretik, ha a mű cselekményes, kevesebb benne az elmélkedés, a filozofálás, vagyis a próza legyen olvasmányos.

Végül elmondom, hogy a kezdeti 40 kötetes könyvtár ma 592 könyvvel rendelkezik. Az olvasók igénylik a jó irodalmat, s főleg a fiatalabb olvasók mai tárgyú műveket keresnek. Községünk KISZ szervezete most kapcsolódott be a József Attila olvasómozgalomba 15 olvasóval. Ez biztatás arra, hogy a fiatalok nem kampányszerűen fognak olvasni, hanem megszeretik a könyvet, s a könyvtár törzsgárdájához fognak tartozni.

Gergely László

Képek Devecserből. — Két jó plakát és a bedzó mennyezet

Móra Ferenc műveit népszerűsítő tábla gyermekrajzokkal

A gyermekolvasók ismerkedése Móra Ferencsel

Az olvasók Móra iránti érdeklődését a könyvtáros sokszor alig tudja kielégíteni. A gyermekkönyvtárak polcain azonban elég sok Móra könyv sorakozik olvasatlanul.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2. sz. gyermekkönyvtárában erre az eredményre jutottunk egyik legutóbbi felmérésünk alkalmával is, amikor nyolcadik osztályos gyermekeink olvasottságát vizsgálva megállapítottuk, hogy a világirodalmi ifjúsági műveket is jobban ismerik, mint Móra gyermekeknek írt könyveit.

A felmérést 1962. márciusában kezdtük meg 50 olvasónkkal (akkori nyolcadik osztályosainkkal), majd 1962. szeptemberében újabb 80 gyermeket kapcsolunk be a vizsgálatba. Célunk az volt, hogy tájékozódjunk a gyermekek szépirodalmi olvasottságáról.

A felmérésben megjelölt 19 hazai és külföldi mű között három Móra könyv forgalmát elemeztük. (*Kincskereső kisködmön*, *Rab ember fiai*, *Dióbél királyfi*.)

A 130 gyermek közül a felmérés kezdetekor a

Kincskereső kisködmön-t	93 olvasta (72%)
Rab ember fiai-t	54 olvasta (42%)
Dióbél királyfi-t	93 olvasta (72%)
Összehasonlításként	
Defoe Robinson-ját	116 olvasta (89%)
Kipling	
Dzsungel könyv-ét	117 olvasta (90%)
Gajdar	
Timur és csapat-át	108 olvasta (83%)

Vajon azt jelenti ez, hogy a gyerekek valóban nem szeretik a vidám Panka meséket, a megható Kincskereső kisködmönt, a Mindenki Jánoskáját? Vagy pedig bennünk, könyvtárosokban van a hiba, hogy nem hívjuk fel eléggé figyelmüket ezekre a művekre?

Úgy gondoltuk, hogy Móra Ferenc sok szívvel, finom tollal megírt történetei minden bizonnyal megragadják a gyermekek érdeklődését, ha megfelelő módon népszerűsítjük azokat.

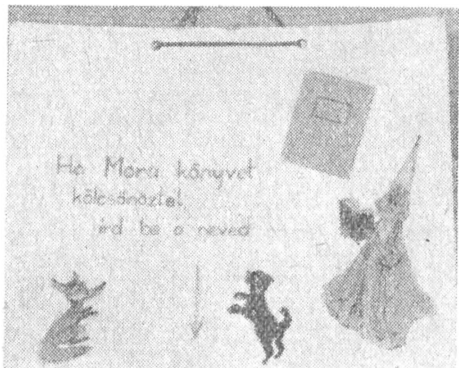
A felmérés gyakorlati célja az volt, hogy az általános iskolából — tehát többé-kevésbé gyermekkönyvtárunkból is — kilépő olvasók figyelmét felhívjuk az általuk még nem ismert „standard” ifjúsági könyvekre. A 19 ajánlott könyv közül éppen Mórát kérték legkevésbé. Az ok nyilvánvaló: e könyvek inkább a fiatalabbak olvasmányai.

Ha tehát azt akarjuk, hogy olvasóink „ne hagyják ki” ezeket a könyveket, akkor már alsóbb osztályos korukban meg kell velük ismertetni szépségüket.

E tapasztalat alapján két alkalommal rendeztünk csoportos foglalkozást könyvtárunkban a kisebbek részére. Mesedélutánok keretében megismertettük a gyermekeket Móra Ferenc életével, majd részleteket olvastunk fel elbeszélésköteveiből. Színesebbé tette a mesedélutánokat a Móra diafilmek vetítése is. Így ismerkedtek meg még közelebbről a Kincskereső kisködmönrel, a Didergő királlyal és Csilicsali Csalavári Csalavér viselt dolgaival.

Gyermekeink élénken reagáltak a mesedélutánokra. Érdeklődésüknek bizonyítékként írásos válaszokat is kaptunk. D. Margit IV. osztályos olvasónk írja: „*Én már azelőtt is ismertem Móra Ferencet, de jó volt újra hallani róla.*” A III. osztályos S. Judit így nyilatkozik: „*Én azért szeretem Móra Ferencet, mert mindig a szeretetre tanít.*”

A mesedélutánok alkalmával könnyen hozzáférhető tárlókban könyvkiállításokat rendeztünk a szerző gyermekek részére írt műveiből.

Album, amelybe Móra kis olvasói beírják nevüket

A szemléltető propaganda még egy formáját alkalmaztuk a Móra könyvek népszerűsítése céljából. Észrevettük ugyanis, hogy a könyvek egyhangú, szürke külseje nem vonzza eléggé a gyermekeket. A vászonkötés ugyan ízléses, szép, de tízfélé könyvünk van ugyanabban a „ruhában”! A címek sem elég változatosak.

„Elbeszélések”, „Történelmi elbeszélések”, „Mesék”. (Mennyivel közelebb áll a gyermekekhez a szintén elbeszéléseket tartalmazó „Királykisasszony macskái”!)

A címeken nem segíthetünk, de a megjelenési formán talán segíthetünk. Kis segítőinkkel tablót állítottunk össze a könyvtárunkban található Móra köny-

Gyermekrajz Móra egyik művének népszerűsítésére

vekből. A gyerekek nem az ismert címlapot festették meg, hanem a könyv egyik illusztrációját reprodukálták élénk színekkel, vonzóan.

Ezirányú munkákat értékelve 1962. év végén a felmérés megismérlésekor megállapítottuk, hogy felév alatt a fent említett 130 olvasóból a

Kincskereső kisködmön-t újabb	9
a Rab ember fiai-t újabb	25
és a Dióbél királyfi-t újabb	13

gyermek olvasta el, elérve ezzel a keresettebb könyvek olvasási arányát.

A foglalkozásokat, kiállításokat követő időszakban a Móra könyvek forgalma a többi, a fenti elemzésben nem szereplő olvasónk körében is számottevően emelkedett. Ennek figyelésére színes kartonokból albumot készítettünk, és kifüggesztettük a következő felírással:

„Ha Móra könyvet kölcsönöztél, írd be a neved!”

Ezt a felhívásunkat készségesen teljesítik kicsik, nagyok egyaránt.

A fenti tapasztalatok alapján megállapíthatjuk, hogy munkánk következményeképpen Móra éppen olyan olvasott íróvá válik gyermekeink körében, mint több más, korábban sokkal jobban keresett ifjúsági író.

Ezek a tapasztalatok azonban arra is figyelmeztetnek, hogy hasonló ajánlási módszerekkel elérhetjük más — ugyancsak ajánlásra méltó — írók műveinek fokozott olvasását.

Barta Andrásné

Jó úton az ajánló bibliográfia-készítés!

Véleményünk szerint az a jó ajánló bibliográfia, amely — a társadalom különböző rétegeit figyelembe véve — az általános műveltség és a világnézet fejlesztését szolgálja, de emellett segítséget nyújt az olvasó tervszerű önképzéséhez, vagy egy-egy időszerű kérdés megértéséhez is. Formailag a könnyen áttekinthető és a tetszetős külsejű kiadvány érdemli meg a dicséretes jelzőt.

A Veszprémi Megyei Könyvtárnak *A művelt bányász* című ajánló bibliográfiája és a Jászberényi Járási Könyvtár *Mit olvassunk?* sorozatcím alatt most megjelent: *Búzatermesztés; Cukorrépa, dohány, napraforgó; Kertészet; Sertés-tenyésztés; Szarvasmarhatenyésztés; Szőlőtermesztés* című összeállítása magán viseli a jó és hasznos bibliográfia fel-sorolt ismérveit.

A *művelt bányász* alcíme világosan megmondja, hogy a szerzők kinek javasolják a feltárt könyvanyagot; „Bányász munkasakadémiák hallgatói részére”. Az első pillanatban úgy tűnik, hogy merész vállalkozás éppen a legnehezebb fizikai munkát végző dolgozók részére készíteni ajánló jegyzéket. Egyrészt azért, mert még nem mondható általánosnak, hogy a fáradt munkás ráérő idejében szakkönyveket is olvas, másrészt nem rendelkezünk elegendő általános és alapfokú bányászati szakkönyvvel sem.

Mégis helyes volt a vállalkozás! Munkások önképzésének a segítségével van szó, amelynek minden bizonnyal hatása lesz a termelőmunkára. És gondos válogatással találtak megfelelő könyvanyagot is. Bizonyíték erre a jegyzék 42 könyve: egytől egyig hatékony közvetítője az általános műveltségnek és a korszerű szak-ismereteknek.

A *Mit olvassunk?* sorozat mezőgazdasági dolgozók részére készült. Termelési ágazatonként ismerteti a legújabb alap- és középfokú szakkönyveket. A szakágazatonként különálló és leperello szerűen szétnyitható jegyzékekben az olvasók gyorsan megtalálhatják azt a könyvet, amelyre éppen szükségük van.

A bibliográfiák készítésénél vagy vizsgálatánál első kérdés mindig az, hogy kinek szánjuk a feltárandó anyagot. Ilyen szempontból jól választott mindkét jegyzék! Viszont az általunk megvizsgált harmadik bibliográfia, *Az ember és a természet* című összeállítás — bár *A művelt bányász*-szal egy időben jelent meg, és ugyanaz a könyvtár adta ki — eléggé általánosan fogalmazza meg, a „kinek szól” kérdését: „...előadóknak, hallgatóknak, olvasóknak és *mindenkinek*, akit

érdekelnek az élő és élettelen világ jelenségei”, — írja bevezetésében. *Az ember és a természet* című kiadványnak túlságosan általános a címe is. Ahhoz, hogy felkeltsük az emberek érdeklődését, mindig pontosan meghatározott ismeretágak anyagát kell előbük tárnunk. A kiadványt hasznosabb lenne „Korunk fizikája”, „Ösállatok nyomában”, „Földalatti ösvényeken” stb. fejezetekre bontva külön-külön megjelentetni.

A tárgyválasztásnál mindig vegyük figyelembe a különböző érdeklődésű olvasócsoportok sajátos igényeit.

A *művelt bányász* tartalmi szempontból is értékes összeállítás. Megvalósítja az igényfelkeltés fontos követelményét. A termelőmunkával foglalkozó bányászok a bibliográfiában megtalálják mindazokat a könyveket, amelyek segítségével bővíthetik ismereteiket. Az egyes részlet témák — mint például „A bányászat története és fejlődése”, „Bányászat és természettudomány”, „A bányászat helye és szerepe a népgazdaságban”, „A bányászat szakmai problémái”, „A tudomány új utakon”, „Írók a bányászokról” — alkalmasak az érdeklődés felkeltésére.

Az összeállítás a könyvek sorrendjének megállapításánál figyelembe veszi a fokozatosság elvét. A bányászat történetének könyveivel kezd az ismeretterjesztő művek felsorolását és a *Korunk csodái*-nak, *A holnap gépei*-nek ismertetésével fejezi be. A fejezeteken belül is betartja a fokozatosságot. „A bányászat szakmai problémái” című részben a *Bányagépek kezelése és karbantartása* az első ajánlott mű, amely a népszerű Ipari Szakkönyvtár sorozatban jelent meg. Utolsónak Zambó János: *Bányaművelés*-ét említi mint összefoglaló jellegű kézikönyvet. A válogatás gondosságát jelzi az is, hogy a jegyzék nem tartalmaz olyan műveket, vagy olyan, iskolai célokra szánt füzeteket, amelyek nem keltik fel az olvasók figyelmét. Nem vesz fel túl magas színvonalú, különleges szakkérdésekkel foglalkozó műveket sem. Viszont a kiadvány javára válna még néhány friss folyóirat-cikk felsorolása is.

A bibliográfia „Írók a bányászorsról” című utolsó fejezete nívós szépirodalmi műveket ajánl. (Doherty: *Bányaomlás*, Stil: *Omlasztás*, Zola: *Germinal* stb.) Kéveset javasol, de ez a kevés több, mint egy nagy könyvhalom, amely tele sematikus művekkel. A többi fejezetekben is 5–6 könyv az átlag.

A *Mit olvassunk?* mezőgazdasági sorozat szerkezeti felépítése már csak részben valósítja meg a fokozatosság elvét. A

jegyzékek mindegyike ugyanis két részből áll: Az első rész a címben köztölt szakágazat általános műveit, a második a termelési ágazat szakmunkáit sorolja fel betűrendben. Helyesebb módszer lenne, ha mindkét rész könyveit betűrend helyett a fokozatosság sorrendjében ajánlanák, annál is inkább, mert a jegyzékekben a könyvekről nincs tartalmi ismertetés. Így az olvasó nem tudja, hogy melyik könyv felel meg képzettségi színvonalának.

A *művelt bányász* című összeállítás annotálva jelent meg, de az annotációk gyengék. A 15—17 soros tartalmi ismertetésekből csak néhány sor szól a könyv lényegéről. Sok az általánosság, a könyv „nevelési céljának” a bizonygatása. Félegyházi Dezső: *Szénbányászati újtások könyvének* annotációja például így kezdődik: „A könyv az utóbbi évek szénbányászati újtásainak leírását tartalmazza. Kifejezetten a szénbányászati dolgozók számára készült. Ismerteti az újtásokra vonatkozó rendeleteket...” — mindezeket elmondja a cím is! Császár Pál: *Biztonság a bányászatban* című könyvének ismertetése hosszasan bizony-

gatja a bányászlet szépségeit és veszélyességét a tömör tartalmi mondanivaló helyett. Az *ember és a természet* című ajánló bibliográfia annotációi már jobbak. A könyv tartalmának lényegét ismertetik röviden és színesen.

A *művelt bányász* formája is tetszetős. Borítólapja, belső illusztrálása modern, mutatói áttekinthetők. A *Mit olvassunk?* sorozat röplap jellege kiválóan elősegíti az olvasótoborzást.

A kiadványok bizonyítják, hogy a közművelődési könyvtársok — a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Bács-Kiskun és a Somogy megyei könyvtárak kezdeményezése után — mind jobban felszámolják egyoldalú szépirodalmi szemléletüket. Bátran hozzáfognak a helyi jellegű, termelési vonatkozású irodalom feltárásához és népszerűsítéséhez. A Veszprémi Megyei Könyvtár említett két bibliográfiájának felhasználását főként a megye szakszervezeti könyvtárai segítik elő a munkásság körében, helyes módszerét találván meg ezzel a könyvtári hálózatok közötti együttműködésnek.

Pelejtej Tibor

Könyvtáros hallgatók írják...

A könyvtári munkafolyamatok közül engem legjobban a bibliográfia és a dokumentáció köt le. Ezt a munkát figyeltem nagyobb gonddal Nyíregyházán is. A módszertani csoport a gyakorlatban csak egy főből áll. Munkája rengeteg, ideje tizedannyi sem. Feladata többek között a könyvtár kiadványainak szerkesztése. Egészen magas szintű bibliográfiák kerültek ki a keze alól. Különösen biztos kézzel, hozzáértéssel szerkeszti a különböző alkalmakra készítendő, annotált ajánlójegyzékeket. Mindig szem előtt tartja, hogy ideológiailag is irányítani kell. Igen népszerűek az azonos témakört felölelő irodalmi művekből összeállított jegyzékek. Ilyen volt a nőnapra készített „Nő az irodalomban”. A tulajdonképpeni bibliográfia előtt egy-egy jól megválasztott, érdeklődést felkeltő szemelvény található. A „Tíz könyv az igazságról” és a „Békéért” c. kiadvány egészen magas szintű, kezdő és a már „gyakorlott” olvasónak egyformán nyújt valami újat, érdekeset. A „Békéért” izlésesen illusztrált, eredeti dúcokról készült fametszeti esztétikailag is kellemes látványt nyújtanak.

Kezdő olvasók részére ajánló jegyzéket állítottunk össze. Még frissek az egyetemen elsajátított ismeretek, örömmel akartuk hát összevetni elméleti tudásunkat a gyakorlattal. Teljes lelkesedéssel vetettük magunkat a munkába. Sikert is jókora céduला mennyiséget összeszednünk. Aztán fájó szívvel rostáltuk meg, mert a javából is a legjavát kiválasztani nem tartozik a könnyű dolgok közé.

Ezt a jegyzéket akkor adják a kezdő olvasó kezébe, amikor belép a könyvtárba. Beszélgetnek vele, érdeklődnek munkája, élete felől, eddigi olvasmányairól. Mindezt szinte észrevétlenül lehet megtenni, mint ahogy ma is teszi az egyik legkiválóbb kölcsönző. Ekkor kellene a jegyzék és egy-két utalás arra, hogy mit is olvasson elsőknek. Szemmel láthatóan érdeklődni fog aziránt, amit ajánlanak neki. Persze ez nem sablon, hanem a valóságban sok változata van, a lényeg, hogy megkapja, és útbagazattal kapja meg a jegyzéket az olvasó. Én a formát is megváltoztatnám. Nem füzet alakban adnám kézbe, hanem laponként, vagy izléses kis tasakban. Akkor a könyvtáros már eleve kivehetné belőle a nem szükséges részeket, és az olvasó érezné, hogy ezt csak neki szánták, nem sokszorosítvány, amit mindenki kézbe vehet.

De nézzük csak a csoportokat. Lehet valamiféle jegyzéket a kezdő olvasó kezébe adni „Régi magyar irodalom” címszóval? Még akkor sem, ha a cím nem a régi irodalmat rejti, hanem Adyt, Móriczot, József Attilát. Még Bessenyeit sem lehet ekkor

még kézbe adni, hiába nyíregyházi vonatkozású az életrajza. Szilárd meggyőződés, hogyha vegyessen adunk magyar és külföldi szerzőtől, többet érünk vele, mintha különválasztjuk őket. Mi Nyíregyházán még arra is vigyáztunk, hogy egy szerzőtől ne adjunk több művet, hanem inkább többet ajánlottunk: ezzel a módszerrel olvasóinkban hamar kialakul az azonos értékű írókról a helyes kép. Így nem áll fenn annak veszélye, hogy egy író a-tól z-ig teljesen végigolvas, de annak írói rangjáról fogalma sincs. Különös figyelemmel voltunk a romantikusok és a realisták közötti átmenet irodalmára. Itt szoktak lehorgonyozni az átlagolvasók, mert a romantikánál többet nyújtó irodalmat már nehezen értik, és ezért nem is kívánják. Jókai után Dózsojovszkij valóban „nehéz”. De ha fokról fokra jut el odáig az olvasó, akkor már megérti és tetszik is neki, sőt kritikával is illetheti felfogását.

V. Agics Katalin

Fontos kérdés, hogy milyen legyen a gyermekkönyvtárban a fegyelem. Természetesen merev iskolai fegyelmet nem lehet követelni, azonban zajongás sem lehet, hiszen tekintettel kell lenni a helyben olvasókra, s a könyvtárosra is, aki a lár-mában nem tudna dolgozni. Itt bizonyosodik be leginkább, hogy az ifjúsági könyvtáros pedagógiai ismeretek nélkül nem boldogul. A játékok vonzzák azokat a gyerekeket is, akik egyébként nem jönnének, s ők itt kapnak kedvet az olvasáshoz. Sőt, a játékok nagyban elősegítik az egyéni foglalkozást is.

Békéscsabán minden évben megrendezik az olvasótoborzási versenyt. Ez kb. egy hétig tart, s az eredményről naponta tájékoztatják a résztvevőket. A gyerekek körében a verseny nagy lelkesedést váltott ki. Volt olyan, aki 50 új olvasót hozott. A tavalyi verseny két első helyezettje diavetítőt kapott, de a többiek között is sok jutalmat osztottak ki.

Az időről időre szétküldött levelek ugyancsak a propagandát szolgálják. A címet az iskolától és a gyerekektől szerzik.

Kedves kis Barátunk!

Felhívjuk figyelmed Ifjúsági Könyvtárunkra. Tanúlhatsz, sok szép könyvet olvashatsz nálunk.

Várunk téged is az ifjú olvasók táborába, ezért küldjük el egyik kis pajtásunk Neked írt sorait.

Kedves Pajtásom!

Az Ifjúsági Könyvtárból írok Neked. El szeretném mondani, milyen szép itt minden.

A könyvtárnak sok könyve, gyermekújságja van. Én a leckémet is itt csinálok, de utána olyan jókat játszunk, mert rengeteg a játék.

A könyvtáros néni nagyon kedves hozzánk, mesél nekünk, diát, keskenyfilmet vetít. A diafilmekből haza is vihetünk. Akinek nincs otthon vetítógépe, azt is kölcsönözhet.

Gyere el Te is!

Szervusz

Ilonka

Külön nehézséget okoz az átmenet az ifjúsági könyvtárból a felnőttbe. Azokkal a gyerekekkel, akik az általános iskola után tovább tanulnak, általában nincs gond. Tavasz folyamán, még az iskola befejezése előtt együttesen viszi őket át az ifjúsági könyvtáros a „nagy olvasóba”. Akik tovább tanulnak, azokat munkájuk is arra kényszeríti, hogy felkeressék továbbra is a könyvtárat. Ezt segítik elő az iskolák csoportos látogatásai is. Megkönnyíti a helyzetet, hogy a két részleg egy épületben van, s hogy sok esetben a szülők is olvasói a könyvtárnak. Nehézségek azoknál adódnak, akik dolgozni mennek, vagy átmenetileg nem helyezkednek el. Természetesen őket is igyekeznek számontartani. Az elmaradókat levéllel, sőt személyesen is felkeresik. Meg kell jegyezni, hogy ugyanez a probléma jelentkezik a középiskolát végzett olvasókkal kapcsolatban is.

Mivel a könyvtár jelenlegi formájában még csak rövid ideje áll fenn, a lehetőségek kiaknázása még korántsem teljes.

Kováts Márta

ÚT AZ ISMERETTERJESZTŐ KÖNYVEKHEZ

EGY FIATAL KÖNYVTÁROS TAPASZTALATAI

— Szeretném magamnál tartani a harmadik könyvet, mert még nem olvastam ki — mondta az olvasó. — Manapság az ember annyi mindent hall a transzistorokról, s nincs tisztában vele, mi is az tulajdonképpen — tette még hozzá.

Szerettem volna, ha mások is hallják ezt a mondatot, azok, akik csak szépirodalmat hajlandók olvasni, és soha még eszükbe sem jutott, hogy akár egy tanulmányt is elolvassanak kedvenc regényükről, vagy írójukról. Szerettem volna, hogy hallják ezt a kijelentést, és megértsék, hogy nem a könyvtáros rögeszméje az ismeretterjesztő irodalom ajánlása.

Szerencsére a két olvasótípus közti arány kezd mindjobban eltolódni azok javára, akik szeretnének tisztában lenni új találmányokkal, új fogalmakkal, akik nem állítják magukról, hogy számukra nincs új a Nap alatt.

Mind több emberben jelentkezik egy bizonyosfajta igény, kíváncsiság az új fogalmak, találmányok, eszmék megismerésével kapcsolatban.

A megértés igénye, a tudásvágy emeli ki az átlagolvasók, a csupán szórakozni vágyók sorából a modern szemléletű olvasót — a modern embert.

Ez a fajta kíváncsiság független kortól, nemtől és többnyire a foglalkozástól is. De az ismeretszerzés célja a diáknál is, a nyugdíjasnál is más.

A fiataloknál az igény mint az élet, a törvényszerűségek, az események, az összefüggések, egyszóval mint a világ megértésének igénye jelentkezik. A fiatal embernél minden könyv, minden gondolat, minden új ismeret egy-egy téglát jelent, melyet beépít alakuló világnézetébe és műveltségének ismeretanyagába.

Az idősebb korosztálynál inkább egy-egy új fogalom, új találmány, a közelmúltban uralkodóvá vált eszme megismerésének vágya mutatkozik. Ezek az új ismeretek a már meglévő, kialakult világképbe illeszkednek bele, módosítják, vagy kiegészítik azt. Ez az eset a renoválási munkálatokhoz hasonlít, míg az előbbi az alapozás nehéz és fontos mozzanatára emlékeztet. Mindkét munka fontos és szükséges, viszont nem kétséges, hogy melyikre kell a nagyobb gondot fordítani.

Az ismeretterjesztő irodalom és az olvasó kapcsolatában meg kell még említeni az érdeklődési kör területén mutatóköző sajátosságokat is.

Az általános érdeklődési kör magában foglalja mind a természettudományi,

mind a társadalomtudományi, azaz humán ismeretek alapjait. Főleg a fiatalokban kellene felébreszteni ezt az általános érdeklődést, azonban a tapasztalat azt mutatja, hogy ez inkább nemek szerint határolódik el. A férfi-olvasók (beleértve a középiskolás és egyéb tanulókat is) közül többnek van ilyen tágabb, szélesebb érdeklődési területe, mint a nőknek. A nőknél az egyoldalúan humán érdeklődés dominál. Előfordul ugyan természettudományi érdeklődés is, ez viszont többnyire kizárja a társadalomtudományt.

A statisztika híven tükrözi azt az örövendetes tény, hogy az érdeklődő, modern szemléletű olvasók száma évről-évre gyarapszik. A cél továbbra is egyrészt a már meglévő érdeklődés ébrentartása, másrészt modern szemléletű olvasók nevelése az érdeklődés felkeltésével.

Mi ennek az eszköze?

Elsősorban a jó ismeretterjesztő irodalom. Érdekes jelenség, hogy ennél a műfajnál éppúgy, mint a szépirodalomnál, kialakult a minőségi rangsor. Vanak ismeretterjesztő művek, melyeknek keresettsége értékes ismeretanyaguk és időszerű mondanivalójuk miatt vetekszik a legnépszerűbb, legértékesebb szépirodalmi művekével. Pl. Ceram: A régészet regénye; Burrows: A holttengeri tekercecsek; Suetonius: Caesarok élete; Tarle: Napóleon; Braunbeck: Az atommag regénye; Böhm—Dörge: Korunk óriása az atom; Baade: Versenyfutás a 2000. évig stb.

A népszerű, szórakoztató művekhez sorolhatjuk a Ráth—Végh könyveket, az útleírásokat (Hanzelka—Zikmund, Heyerdahl) is.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. kerületi fiókjának előjegyzési adatai azt bizonyítják, hogy az olvasók éppúgy igényt tartanak a jó ismeretterjesztő művekre, mint a szépirodalmiakra.

Az előjegyzések száma 1962-ben:

Ismeretterjesztő irodalom:

Karsai: A berchtesgadeni sasfészek-től...	95
Németh L.: Lányaim	60
Burrows: Holttengeri tekercecsek	45
Németh L.: Sajakódi esték	35
Ceram: A régészet regénye	30
<i>Szépirodalom:</i>	
Lampedusa: A párdúc	90
Kodolányi: Égő csipkebokor	70
Révai: Égi jel	55

Nádass: Karmos évek, Láng és korom 50
Németh: Iszony 45

A könyvtár sokat tehet. Vannak könyvtárak, amelyek még zárt rendszerrel dolgoznak. Ezeknek feltétlenül módot kell találniuk arra, hogy az ismeretterjesztő irodalmat szabadpolcra helyezzék, mert a tapasztalat szerint az olvasó sokszor bön-gészés közben kap kedvet az ismeretterjesztő művek olvasására, és azért, hogy kézbe vesz egy-egy könyvet, belelapoz, megnézi az illusztrációkat, vagy a tartalomjegyzéket, máris valamiféle kíváncsi-ság, érdeklődés lép a közöny helyébe.

Az olvasóknak nagy segítséget jelentenek az *ajánló bibliográfiák*. Sajnos, az ajánlott könyvet nem tudjuk mindig az érdeklődő olvasó rendelkezésére bocsá-tani, mivel az alacsony példányszám miatt előfordul, hogy egyetlen darab sincs raktáron. Célszerű és hasznos az olyan bibliográfia, amely a szépirodal-mi művekkel együtt azonos, vagy kiegészítő témájú ismeretterjesztő munkákat is tartalmaz.

Végül pedig igen fontos szerepe van az

ismeretterjesztő művek népszerűsítésé-ben, a sokoldalú érdeklődésű olvasóréteg kialakításában magának a könyvtárosnak is. Többféle módszer áll a rendelkezé-sére: a szabadpolc, melyen állandóan cseréli, frissíti az anyagot; az egyéni ajánlás, melynek során megmutathatja a szabadpolcra kihelyezett ismeretterjesztő könyveket, esetleg egyes szakon belül az új szerzeményeket; az olvasó kezébe ad-hatja az ajánló bibliográfiákat, megmu-tathatja neki a katalógust; felkelti az ér-deklődést a kiállítási vitrin is, melynek anyagából nálunk több ízben kértek már olyan könyveket, melyeket azelőtt szinte soha nem kölcsönöztek.

Egyetlen dolgot azonban meg kell érte-nie a könyvtárosnak: az erőszak nem módszer! Néhány évvel ezelőtt még én magam is tagja voltam egy könyvtárnak, ahol úgy kaphattam több szépirodalmat, ha ismeretterjesztő művet is vittem. Az eredmény az volt, hogy néha a címét sem tudtam az elvitt negyedik könyvnek.

Nem a statisztikát kell szebbé varázsol-nunk, hanem valóságos eredményeket kell elérnünk!

Friedrich Ildikó

A borsodi építő munkásszállások fejlődő könyvtárai

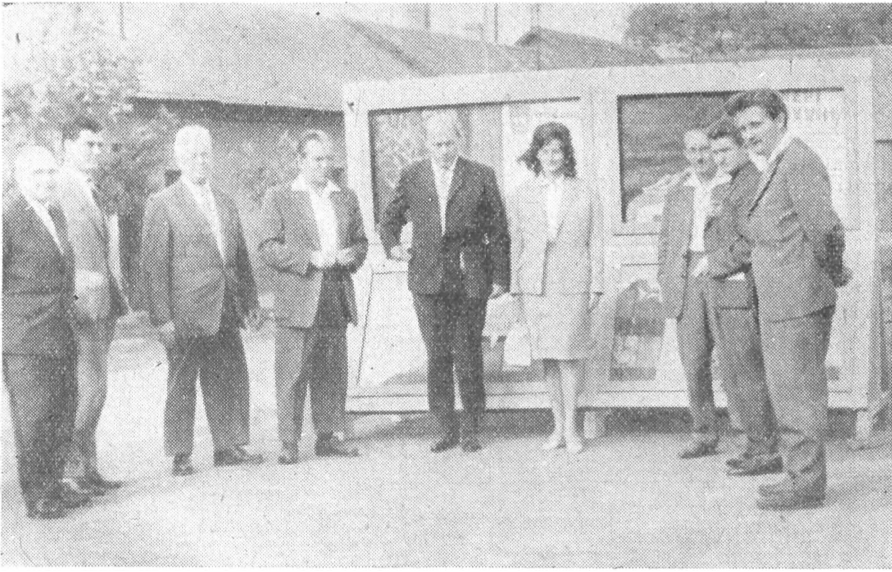
Borsod megyében az építők területi könyvtára 20 000 építőmunkás könyvellá-tását biztosítja. Hálózata kiterjed a főbb építőipari göcokra, és szervezeti formái mindig lépést tartanak az ipar szerveze-tének változásaival. Egy-egy letéti könyvtárban a könyvállomány mennyi-sége a dolgozók létszámától függően öt-ven és kétezer kötet között változik. A teljes állomány jelenleg 35 000 kötet. A hálózatba tartozó 105 könyvtár összefo-gását és irányítását mindössze két ember végzi, akiknek a munkában sok nehézsé- get jelent a könyvtárak nagy száma, va-lamint területi széttagoltsága. (Pl. a Pál-házai Fűrészüzem Miskolctól 101 km, a Hollóházai Porcellángyár 114 km-re van.)

Ha az eredményeket nézzük, a fentiek ellenére sem kapunk rossz képet. A me-gye építőipari dolgozóinak 31%-a könyv-tári tag a hálózat könyvtáraiban. De ez a mutató nem oszlik meg arányosan az egyes vállalatok között. A telepített üze-mekben az eredmények gyengék (10—14%), a vállalati központokban közepe-sek, a szállásokon viszont igen jók. A szállások olvasási számadatai erősen ja-vítják az átlagot. Például a selyemréti építőipari munkásszállóban a 670 dolgo-zóból 405 tagja a fiókkönyvtárnak. A

mélyépítő vállalat 13 szállásán lakó 2316 építőmunkásból 1128 olvas. Érdekes el-mondani, hogyan érték el ezt az ered-ményt az utóbbi vállalatnál.

A *Béke szálláson*, az ózdi központban és néhány munkahelyükön már évek óta volt könyvtár, de 1960-ig sem a vállalat, sem a szakszervezeti bizottság nem fog-lalkozott érdemben ezekben működésé-vel. Jellemző erre az időszakra, hogy kevés helyen teremtették meg a könyv-tárak működési feltételeit. A helyiség, felszerelés és munkaerő igények megol-dása sokáig késett. A területi könyvtár 1960-ban végzett állományellenőrzése azonban a megállapított nagy könyv-hiány értékét, 4680 Ft-ot a vállalattal és a szakszervezeti bizottsággal — a már korábban megkötött szerződés értelmé-ben — megtérítette.

A szakszervezeti bizottság titkára és az otthon igazgató ekkor hozzáfogtak a könyvtár működési feltételeinek megte-remtéséhez. A letéti könyvtárak ellátá-sára tiszteletdíjas könyvtárost jelöltek ki. Választásuk rendkívül szerencsésen a munkásellátás vezetőjére, *Balázs Mik-lósra* esett, aki naponta járja autóval a vállalat berentei, kazincbarcikai és ózdi üzemait, ellátja és ellenőrzi a szállásokat.

Tamási Aron borsodi szakszervezeti könyvtárosok és népművelők között

Az új könyvtáros első dolga az volt, hogy valamennyi szállásra könyvtári célra átalakított, üveges könyvszekrényt csináltatott. Ózdon 7, Miskolcon 4, Kazincbarcikán 2, Tapolcán 1 letéti könyvtárat telepített, összesen 2549 kötet könyvvel. Ezt az anyagot minden könyvtárban évente három alkalommal cseréli a területi könyvtárból. Valamennyi könyvtárban munkanaplót vezetnek a társadalmi munkás könyvtárosok, akik rendszerint maguk a gondnokok és éppen olyan lelkiismeretesen és pontosan végzik a könyvtárak kezelését, mint egyéb gondnoki teendőiket. A könyvtárak nagy népszerűségnek örvendenek a szállásokon, amelyek többségükben 100—200 fő befogadó képességűek és amelyekben a könyvnyújtás a legfőbb szórakozási lehetőség. Megbízható és ellenőrzött jelentések szerint 1962-ben a 2316 szálláson lakó dolgozóból 1128 iratkozott be a könyvtárba, és 9185 kötet könyvet kölcsönzött. A vállalatnál megbecsülik a szálláskönyvtárosok eredményes munkáját, és közülük tizet 1961-ben egyenként 100 Ft, 1962-ben pedig 200 Ft jutalomban részesítettek.

A célszerűen megszervezett és fejlődő könyvtárhálózatban élénk irodalom propaganda tevékenység alakult ki. Itt minden irodalmi rendezvény vállalati ügy.

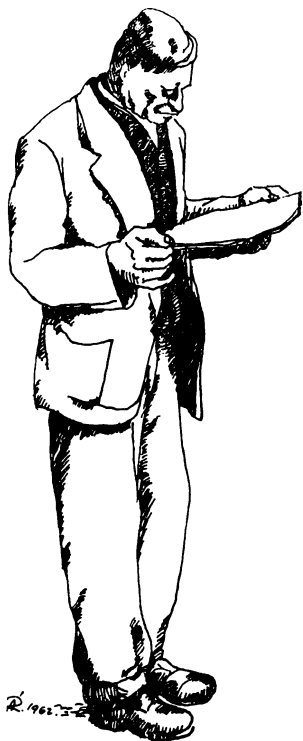
A könyvtáros nem marad egyedül a közönség szervezésének munkájában. A kulturális munkatárs, az Sz. B. titkár, párttitkár, könyvtáros, személyzeti osztályvezető közösen végzik a tennivalókat. Az irodalmi estek hallgatósága, mely 200 embernél rendszerint nem kevesebb, arányosan megosztja a fizikai dolgozók, műszakiak, tisztviselők között.

Az irodalmi rendezvények közül néhányat felsorolunk: Egyik alkalommal nagysikerű szavalóestet rendeztek *Latinovits Zoltán* közreműködésével „Magyar Századok” címmel. Másrok pedig csaknem 200 építőmunkás találkozott a vállalat központi művelődési termében *Molnár Gábor* íróval. Érdekes, hogy egyszer a Béke szálláson helyiség hiányában mozielőadás (és annak teljes bevétele) maradt el egy emlékezetesen jól sikerült szellemi fejtörő miatt, amelyet *Verseghe György* budapesti könyvtáros vezetett le. A Tamási Aron részvételével rendezett író-olvasó találkozónak pedig különösen a meleg családi hangulatát kell kiemelniük.

Látható tehát, hogy a szakszervezeti bizottságok mint fenntartók sokat tehetnek könyvtáraikért. A megindult fejlődés azt igazolja, hogy érdemes gondot fordítani erre a művelődési területre.

Téri Tamásné

KRITIKA címmel új folyóirat indul ez év júliusában. A lapot a Magyar Irodalomtörténeti Intézet adja ki a Magyar Irodalomtörténeti Társaság és az Írószövetség közreműködésével. Az egyelőre két havonként megjelenő folyóirat az irodalomelmélet és a kritika kérdéseivel foglalkozik, ezen kívül könyvbírálatokat, hazai és külföldi kulturális szemlélt közöl, s figyelemmel kíséri a színház, a film, a zene és a művészetek életét is. Szerkesztői a tudományos igényt népszerű előadásmóddal kívánják párosítani, s olvasóul az irodalomtörténeti szakembereken kívül elsősorban a pedagógusokra, könyvtárosokra, népművelőkre számítanak. (L.)

Abrahám Raffael rajza

Egy felhívás nyomában

Csaknem egy évvel ezelőtt született meg a Kapuvári Szövetkezeti Népi Együttes felhívása, amely az ország valamennyi műkedvelő együttesének tagjaihoz szólt.

Idézzük emlékezetünkbe a felhívás főbb pontjait:

1. A Szövetkezeti Népi Együttes minden egyes tagja rendszeres olvasója lesz a könyvtárnak. 2. Évenként mindegyikük 3 új olvasót toboroz. 3. A kölcsönzött könyvek közül kettőnek a tartalmát — melyek közül az egyik mai irodalmi alkotás — ankéton vitatja meg. 4. Évenként legalább egy alkalommal könyvbarát-rendezvényt szervez, ahol az irodalom és a könyv ismertetése mellett zenével, énekkel szórakoztatja a megjelenteket. Szerepléseinek bevételeit a meglátogatott község könyvtárának fejlesztésére fordítja. 5. Különös gondot fordít a külső területek lakosságának olvasásra nevelésére, s ezért ankétjait elsősorban ezeken a helyeken rendezi.

A szép tervből először és legteljesebben a könyvbarát-rendezvények szervezése valósult meg. A járás több községében jelent meg a népi együttes egy-egy művészeti csoportja, hogy az irodalmi előadásokat versekkel, rövid jelenetekkel egészítse ki, tegye érthetőbbé és élvezetessé a közönség számára. Más helyeken, pl. Osliban, Fertődön és Kapuvár peremkerületeiben zenés irodalmi esteket rendeztek. Nem felejtkeztek meg a kapuvári ifjúságról sem, ezt bizonyítja az irodalmi témájú szellemi vetélkedő, amely az Ifjúsági Házban zajlott le.

Ankétot is rendezett az együttes, s bár a regények megvitatása elmaradt, az ankét mégis eredményes és ötletekben gazdag volt. Itt született meg az a gondolat is, hogy a járási könyvtárban legyen egy „Megyei írók asztala”, ahol a megye fiatal íróinak, költőinek lapokban megjelent, vagy csak kéziratban levő műveit megtalálják, megismerhetik és megvitathatják a könyvtárba járó, ott olvasgató emberek. Ezekből a tervekből csak egy nem valósult meg: A rendezvények bevételeiből az illető község könyvtárának fejlesztésére nem fordítottak semmit.

Nem sikerült teljesen megvalósítani a vállalásnak azt a két pontját sem, amely az olvasók számának emelését tűzte célul. Az együttes 152 tagja 4 művészeti csoportra oszlik. Elsőnek az irodalmi színpad tagjai keresték fel a járási könyvtárat, s azóta teljes létszámmal, rendszeresen látogatják. Később a többi csoport (zenekar, énekkar és tánckar), tagjai közül is jónéhány a könyvtár rendszeres olvasója lett, így az 1962. év végén a 152 tagú együttesből már 90 fiatal látogatta a kapuvári könyvtárat. De hol maradtak a többiek? Erre Tóth József, az együttes művészeti vezetője így válaszolt:

— Az együttesen belül az év második felében nagy volt a létszámingadozás, ami oly sok gondot okozott mind a művészeti vezetőknek, mind a csoportok tagjainak, hogy a beiratkozásról, az olvasótoborzásról megfeledeztek.

Az új év kezdetén azonban már az első próbák alkalmával ismét napirendre kerültek a felhívással kapcsolatos tennivalók, s a művészeti csoportokon belül külön felelősöket bíztak meg a mozgalom ébrentartásával, a vállalások teljesítésének szorgalmazásával. Ez így van jól, hiszen nem válna a kapuváriak dicsőségére, ha ők, a kezdeményezők, lemaradnának.

Ma még nincs későn, hiszen a könyvbarát-mozgalom több évre terjed. Reméljük, hogy hamarosan a felajánlás maradéktalan teljesítéséről számolhatunk be, s addig hallunk a többi öntevékeny együttes eredményeiről is.

Kiss Borbála

Egy régi óhaj községi könyvtárak felállítására

Vörösmarty halálát — 1855-ben — az egész ország meggyászolta. A lapok fekete keretben jelentek meg, a temetésre ezrek és ezrek vonultak ki, a nekrológok az irodalom pótolhatatlan veszteségét sírátták, s — amennyire a Bach-korszak cenzúrája megengedte — fogadkoztak, hogy a nagy költő szellemében él s munkálkodik tovább a nemzet.

A búcsúztató cikkek egyikének érdekes könyvtári vonatkozása van. A *Magyar Sajtó* ismeretlen nevű munkatársa azt a gondolatot vetette föl, hogy a nagy halott emlékeztére „állítsunk már valahára községi könyvtárakat”.

„Mily hatást tenne az irodalomra, s mily befolyást gyakorolna a nemzetre, ha csak kétezer a vagyonsb magyar községek közül legjelesb magyar könyveinkből nyilvános könyvtárt állítana!

Azt tartjuk, alig van községi kiadás, melyhez minden polgár illetékesebben járulhatna, s nincs község, mely annak terhét meg ne bírná, s legyen szabad feltennünk, hogy nem létezhetik honszerte oly hely, hol ne találkoznék egy férfiú legalább, kinek nemcsak elegendő belátása, de egyszersmind hazafiúi ösztöne és tekintélye nem lenne a községi könyvtárak eszméjét sikerre emelni.

S szebb és méltóbb módot alig képzelünk azon férfiúnak, aki Szózatával százezrek szívébe oltá a rendületlen hazafiúi hűséget, *szellemi örök emléket országosan állítani*, mint ha minden magyar község e nyilvános könyvtárak megalapítását Vörösmarty munkái-val elkezdí.”

Csak nemesebb lelkek képesek rá, hogy az író gondolataiba belemélyedjenek. Az olvasáshoz ugyanaz a készség, képzettség, fantázia, műveltség kell, mint az íráshoz.

Móricz Zsigmond

pályázat

A könyvtáros 1962. 10. számában megjelent könyvbarát-pályázatra 19 pályamű érkezett. A Sallai István elnökleivel, Marót Miklós és Bezerédy István részvételével megalakult bíráló bizottság 1963. február 18-án hozta meg döntését. A határozat szerint a bizottság kiemelkedő színvonalú pályázat hiányában az első díjat nem adta ki. Helyette a díjösszeget 2—2 második, illetőleg harmadik díj kiadására használta fel. További három pályázónak a Szövetkezetek Országos Szövetségének 500—500 forintos könyvjutalmát ítélte.

MÁSODIK DÍJAT nyert Várady József igazgató-tanító, Szabadhidvég, Rebecpuszta és Nagy János dr. szolnoki könyvtárigazgató.

HARMADIK DÍJAT kapott Iszlai Zoltán, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa és Gergely Gyözőné, a szegedi Radnóti gimnázium könyvtárosa.

A JUTALMAKAT Kiss Györgyné veszprémi gyermekkönyvtáros, Fonay Tibor, a tapolcai járási tanács felügyelője, valamint Gangli Lajos (Bolhó, Kosuth u. 5.) nyerték.

A bizottság a fentiekén kívül több pályaművet közlésre javasolt. A könyvtáros, az Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója és A Könyv c. lapokban, valamint a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak. A pályázatok közül jónéhány vetett fel újszerű, érdekes ötleteket, ezek kíséreltetésével részben maguk a pályázók, részben a KMK foglalkozik majd.

Három nagykönyvtári évkönyv

Az Egyetemi Könyvtár évkönyve. I. 1962. Tankönyvkiadó. 222. old.
Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ. Évkönyv
— 1961. Házi soksz. 244. old.
Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1960. Egyet. ny. 354.
old.

Szakirodalmunk ismét évkönyvekkel gyarapodott. Az Országos Széchényi Könyvtár és az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ évkönyvsorozatának legfrissebb kötete mellett új indulást is üdvözölhetünk, a Budapesti Egyetemi Könyvtár évkönyveinek első kötetét. Bár az „évkönyv” fogalma e három publikációt egy ismertetés keretébe vonta, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ évkönyvét előtő problematikája miatt külön tárgyaljuk.

Társadalomtudományi könyvtáraink évkönyvei körül több polémia lobbant már fel. A viták akörül forogtak, hogy egy-egy könyvtár évkönyve akkor tölti-e be jobban hivatását, ha a szorosan vett könyvtártudomány fóruma, vagy ha egyéb szaktudományi dolgozatokkal öregbíti könyvtára hírnevét. E polémiák egyik, bennünket elsősorban érdeklő hatása az volt, hogy a könyvtári munkát tükröző tanulmányok az évkönyveken belül fontosságuknak már-már majdnem megfelelő teret hódítottak, az egyéb szaktudományi dolgozatok pedig a könyvtári állományhoz kapcsolódva segítenek hozzá egyes szellemi értékeknek a kutatás vérkeringésébe való bekapcsolásához. A fenti tételt az Országos Széchényi Könyvtár és az Egyetemi Könyvtár itt ismertett publikációja egyaránt bizonyítja. Ennek azért örülünk, mert éppen ez a két nagymultú könyvtárunk volt szakmai köztudatunkban a „történetiség” nem egészen haladó jelzőjének hordozója.

Arra nincs terünk, hogy részletesen jellemezzük a két évkönyv valamennyi, akárcsak szakmánkhoz szorosan hozzátartozó írását. Inkább csak azokra hívjuk fel a figyelmet, amelyek széleskörű érdeklődésre tarthatnak számot. Így az Országos Széchényi Könyvtár évkönyvéből ilyennek tekinthető *Tombor Tibor* tanulmánya, amely érdekes és szépen illusztrált kitekintést ad a legkorszerűbb nagykönyvtár-építési törekvésekre. *Kókay György* könyvtárhasználati vizsgálatokkal foglalkozó dolgozata tárgyának példás megoldása révén módszertani stúdiumul is szolgálhat. *V Windisch Éva* az ETO történelem főrészeinek problematikáján mutatja be a szakozási rendszer ellentmondásait. A többi könyvtártudományi

— elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár korszerűsítésével és új épületbe való felkészülésével kapcsolatos — dolgot is nyereségként kell számontartanunk. Hiányoljuk viszont, hogy az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárügyi funkcióival egyetlen cikk sem foglalkozik, holott e funkciók vizsgálata sokat mondhatna a könyvtár társadalomban elfoglalt helyéről, hatóköréről.

Az Egyetemi Könyvtár kiadványából *Tóth Andrásnak* az Egyetem könyvtári hálózatáról, *Domanovszky Ákosnak* a katalogizálás revíziójáról szóló (angol nyelvű) tanulmányát és az Egyetemi Könyvtár periodika-címleírási szabályzatát (*Pajkossy Györgyné* és *Zelenka István* munkája) szeretnénk a könyvtártudományi írások közül az olvasó figyelmébe ajánlani. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy az Egyetemi Könyvtár évkönyve saját történetének feltárása vonatkozásában felülmúlja az Országos Széchényi Könyvtárét. Ezúttal *Pálvölgyi Endre*, *Vértesy Miklós*, *Déri Miklósné* (Az Egyetemi Könyvtár bibliográfiája) és *Szalantai Rezső* tett hozzá egy-egy téglat a könyvtár történetének készülő szintéziséhez. Ezzel szemben az Országos Széchényi Könyvtár évkönyvében nincs egyetlen ilyen jellegű tanulmány sem.

A könyvtörténeti cikkek közül felhívjuk még a figyelmet *Mezey László* kódexazonosítási tanulmányaira mindkét könyvtár évkönyvéből, *Fazakas József* RMK-pótlásaira, *Markovits Györgyi* „Üldözött költészet” és *Borsa Gedeon* „A törökök ellen Magyarországon hirdetett 1500. évi búcsú és az azzal kapcsolatos nyomtatványok” c. dolgozatára az Országos Széchényi Könyvtár évkönyvéből, valamint *Kenyeresné Bolgár Agnes* „Proveniencia és vizjelkutatás” és *Borszák István* „Die Tacitus-Handschriften der Bibliotheca Corviniana” c. tanulmányára az Egyetemi Könyvtár évkönyvéből.

*

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ évkönyve tematikájában szinte teljesen a dokumentáció és a dokumentációs szolgáltatások segéd-eszközeinek vizsgálata felé toldott el. Kérdéses, hogy a könyvtári szolgáltatások kutatásának elejtése teljes mértékben célszerű-e, bár el kell ismernünk, hogy a dokumentáció magyar nyelvű irodalmá-

nak színvonalas publikációkkal való bővítésére legalább olyan szükség van, mint a könyvtártudományiára, s kétségtelen az is, hogy az évkönyv tanulmányai a kor színvonalán állanak.

Polzovics Iván tanulmánya a műszaki dokumentáció országos szervezetének problémáit vizsgálja a szocialista országok tapasztalatai tükrében, *Fejér Istvánné* pedig a szakirodalom elévülésének kérdéseit. *Hoványi Gábor* a dokumentáció szempontjából ír a *Ranganathan*-féle és a tizedes osztályozásról. *Orosz Gábor* pedig — az Országos Széchényi Könyvtár

évkönyvében írt tanulmányához hasonlóan — ehelyütt is a lyukkártyák problematikájával foglalkozik.

*

Az Egyetemi Könyvtár publikációját kivéve, az olvasó az évkönyvekben megtalálja a vonatkozó év működéséről szóló beszámolókat is. Az ismertetett évkönyvek az idegen nyelvű összefoglalók, illetve tanulmányok révén alkalmasak a kiadványcserére. Ebből a szempontból sajnáljuk, hogy az Egyetemi Könyvtár évkönyve külsőleg elég jellegtelen.

Futala Tibor

Segítség a kiállításokhoz

Ma már közhelynek számít, hogy a könyvtári munkában mennyire fontos szerepe van a szemléltető propagandának, s hogy a könyvtári kiállítások a könyvpropaganda és közvetve az olvasószolgálat igen hatásos eszközei. Azt is jól tudjuk, hogy az igényesen rendezett kiállítás milyen sok követelményt támaszt rendezőjével szemben: a rendelkezésre álló könyvállomány alapos ismeretét, az anyagban való válogatás és rendszerezés gyakorlatát, bizonyos kézügyességet a feliratok, jelszavak megírásához stb. S mindezekon felül időt és időt, esetleg más és más sürgető munkák rovására. Egyik másik feltétel és a túlterhelés okozza, hogy a könyvtári kiállítások színvonala igen gyakran nem üti meg a kívánt mértéket. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ felismerte a könyvtárak kiállítástervezési gondjait, s most olyan kísérleti kiadványt adott a könyvtárakban rendezendő alkalmi kiállítások összeállításának kezébe, amelynek fontos szerepe lehet a továbblépésben. A 2000 példányban kiadott új eseménynaptár a szinte minden könyvtárfajtában hasznosítható gyakorlati módszertani segítség dicséretes példája.

A kétrészes kiadvány bibliográfiákat és szemléltető anyagokat tartalmaz az 1963-as eseménynaptárban szereplő egyes évfordulókhoz. A bibliográfiai részben az életrajzi adatokon kívül felsorolja a jubiláns személyiségek fontosabb műveit, a munkásságukkal foglalkozó tanulmányokat, cikkeket, és külön megjelöli azokat a könyveket, ahol a képanyagot vagy az író fényképét találhatja meg a könyvtáros. A jól kiválasztott történelmi évfordulókhoz bő ismeretterjesztő irodalmat ad, és feltárja a korszak szépirodalmi ábrázolásait is. Sőt, a népművelési munka egységének szellemében — nagyon helyesen — mindjárt közli az évfordulóhoz kapcsolódó TIT előadások címét is.

A vállalkozás újszerűsége különösen a második részben, a mellékletekben érvényesül. A kiállításoknál közvetlenül felhasználható segédeszközök ezek: kivágható feliratok, kiállításcímek, írói arcképek, mottók, idézetek, térkép, könyvek alá helyezhető kis könyvismertető (annotációk). Ezek együttesen biztosíthatják a kiállítások változatosságát, a tartalmi és formai színvonal fejlesztését, ugyanakkor időmegtakarítást eredményeznek, s ezzel megteremtik a lehetőségét annak, hogy a könyvtárak sűrűbben váltott kiállításokat rendezhessenek. A válogatás az 1963 I. negyedévi évfordulók közül a következőkre terjedt ki: Szerafimovics, Gábor Andor, Makarenko, a volgai csata, a hitleri fasizmus uralomra jutása, a nemzetközi nőnap, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ megalakulása.

Igen hasznos lenne, ha a további kiadványokhoz a nagyobb hatás érdekében nagyobb arcképeket mellékelnének, s jobb minőségű papírt adnának a mellékletek számára. Ugyanebből a célból jó lenne, ha az annotációkat nagyobb betűkkel nyomtatnák, s az annotációk terjedelmét valamelyest növelnék. Hasznosnak látszanék az egyes évfordulók megünnepléséhez felhasználható dia- és keskenyfilmek címének közlése is. Helye lehetne a későbbi kiadványokban egy-egy tárgyköri kiállítás segédanyagának, mégpedig az eseménynaptártól függetlenül is. Végtül szeretnénk felhívni a figyelmet a nevek átírásának egységesebb alkalmazására.

A kiadvány összeállítója: *Pelejtei Tibor* és munkatársai — *Drechsler Agnes* és *Isépy Dénes* — megérdemlik a jól sikerült úttörő vállalkozásért járó dicséretet.

Gönczi Imre

ÚJ KÖNYVTÁRI KÉZIKÖNYV

A „kis-Sallai” volt az első, magyar szerző tollából származó könyvtári kézikönyv, amely eligazítást adott, amelyből a sokezernyi társadalmi munkás üzemi és falusi könyvtáros megtanulta, hogyan kezelje, mi módon szervezze és alakítsa könyvtárát. Az 50-es években gombamódra szaporodó közművelődési könyvtárak, a kulturális forradalom nyomán jelentkező társadalmi szükséglet hívta létre ezt a könyvet, amely derekasan meg is felelt a követelményeknek. A könyvtárosok minden kérdésben bizalommal fordulhattak hozzá, mert tanácsokat adott és vitákat döntött el.

Sallai könyve már régen nem kapható, valósággal eltűnt a könyvpiacról, azonkívül az idő, könyvtáraink fejlődése túlrejtette rajta. A könyvtárosok már évek óta nélkülöztek egy hasonló összeállítást. A szakszervezeti könyvtárosok részére 1957-ben megjelent ugyan *Tóth Árpád* könyvecskéje, de annak más volt a célja, és nem törekedett teljességre. A Tánácsics Könyvkiadó kiadásában *Gerő Zsolt* és *Papp István* tollából most megjelent *A szakszervezeti könyvtárosok kézikönyve* végre megfelelő művel pótolja a hiányt. Sok tekintetben — elsősorban az olvasószolgálati részt — a tanácsi könyvtárosok is haszonnal forgathatják.

A kézikönyv jellegből következik, hogy a könyvtári munka minden területén összefoglalja a tennivalókat. Határozott könyvtárosszempontnak szól: az üzemi (önálló és letéti) könyvtárak munkatársainak. Csak ott ismerteti a hálózati központok tennivalóit, ahol ez elengedhetetlenül szükséges (pl. a letéti állomány nyilvántartásánál), viszont alaposan és részletesen foglalkozik az olvasószolgálati munkával. Igazat kell adnunk a szerzőknek a terjedelem ilyen elosztásában. Nemcsak azért, mert a legtöbb feladat, a legtöbb javítani való itt van a könyvtárak munkájában, hanem azért is, mert könyvtárügyünk az elmúlt évtizedben éppen a többi területeken nyújtott olyan lehetőségeket a közművelődési könyvtárosoknak (központi könyv- és cédulaellátás, hálózati rendszer kiépülése stb.), amelyek felszabadítják munkaidejük egy részét.

A szerkesztők bátran szakítottak a hasonló kézikönyvek hagyományával, messzemenően levonták a központi szolgáltatások létéből adódó következtetéseket. Nem tanítják a könyvtárosokat címléírás készítésére, de igenis annak felhasználására, olvasására, a katalógus szerkesztésére. Ilyen értelemben mondhatjuk, hogy nincs benne semmi fölösle-

ges, de minden megtalálható, ami szükséges. Ugyancsak az eltelt idő, a módszertani munka javulásának eredményeként hivatkozhatnak a szerzők mindennél, ahol szükséges különféle módszertani útmutatókra, egyéb segédletekre. Sallai Istvánnak még egyedül kellett választ adnia mindenre, ők már támaszkodhattak egyes részkerészekben más kiadványokra is. A helyes csoportosítás, a jó rendezési elv, a terjedelemmel és a szükségletekkel való ésszerű gazdálkodás tette nagyon használhatóvá munkájukat. És még valami. Volt bátorságuk megmagyarázni olyan egyszerű dolgokat, amelyeket mindenki könnyűnek tart, de sok gondot okoznak a kevésbé képzett könyvtárosoknak (pl. hogyan számítsuk ki a rendelendő katalóguscédulák mennyiségét).

Míg a többi fejezetekben az újszerű látásmód, az „Olvasószolgálat” című — legterjedelmesebb — részben emellett a gyakorlatias jelleg dicsérendő. Míg a hasonló kézikönyvek elsősorban az olvasószolgálat nyilvántartási, adminisztratív oldalát tárgyalták nagy részletességgel, Gerő Zsolt és Papp István munkája annak tartalmi kérdéseiben igazít el nagy alaposítással, érezhetően tapasztalatokra alapozva. Az illusztrációk és a tipográfiai eszközök gazdag és bátor használata áttekinthetővé és könnyen kezelhetővé tette a könyvet. Ezzel szemben zavaró, hogy a 47—48. oldalon közölt törzslapmintáknál éppen a belső oldalak maradtak el, amelyek a magyarázatot adják. A szakszervezeti könyvtárak számára ajánlott használati szabályzatot ki kellett volna hagyni, hiszen közvetlenül előtte közlik az elfogadottat, hivatalosat. Ez így csak félreértést okoz.

A Tánácsics Könyvkiadó kitűnő papíron, erős kötésben jelentette meg ezt a fontos kézikönyvet. Gondosabb műszaki szerkesztés elkerülte volna azt a néhány hibát is, amely zavarja a használatot. (A javasolt iratmintákat keretezni kellett volna, a 75. oldalon a kötelező és lehetséges rendszavakat „kövér” betűkkel kellett volna szedni, az illusztrációhoz erősen kapcsolódó szöveg tördelésére jobban kellett volna ügyelni pl. a 65. oldalon). Általában a tipográfiai eszközök bátrabb használatával még gyakorlatiasabbá, gondosabb tördeléssel vonzóbbá tehetnék volna a könyvet.

Ha a 3420-as példányszám nem tenné hiábavalóvá, az javasolnánk, hogy minél több könyvtáros magánkönyvtárába is vegye meg ezt a kézikönyvet.

Kiss Jenő

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

BATSÁNYI JÁNOS

1763-1845

Kétszáz esztendeje született Batsányi János, a megújuló Magyarország első nagy politikai költője s korának egyik legkiválóbb írója, ki a tizennyolcadik század végén kezdődő reformkorszak első hullámaival jutott rövid időre vezető szerephez a magyar irodalomban. A tapolcai saruvarga tehetséges fia 1787-ben Kassán megalapítja Baróti Szabó Dáviddal és Kazinczyval az első szépirodalmi lapot, a *Magyar Museumot*.

Ez az első magyarul megjelenő, nagy gonddal, biztos érzéssel és mértéktartó ítélettel szerkesztett irodalmi folyóirat életének egyik legnagyobb teljesítménye volt. A lapban megjelent versek, tanulmányok és kitűnő fordítások felvillantják a magyar literatúra európai igényét. A *Magyar Museum* lapjain Batsányi nagy lelkesedéssel hirdette esztétikai és irodalmi elveit, méltatta költőinket, bemutatta világhírű alkotások fordításait (Ossian, Milton), sürgette egy tudományos akadémia felállítását, s kitűzte az irodalmi élet ésszerű irányításának céljait.

Rendkívüli műveltsége, valóságérzéke, bátor szókimondása és felelősségutadata elhivatottá tette arra, hogy az új magyar irodalom vezére legyen.

Az irodalmat, költészetet, tudományt, politikát és erkölcsöt sohasem választotta el egymástól. Szilárd meggyőződése volt, hogy a nyelv művelése nélkül felvilágosult nemzeti műveltség s az általános reform nem valósulhat meg. A latin klasszikusokon nevelődött magyar próza megújítására törekedett tehát.

Felismerte a forrongásban élő Európa társadalmi átalakulást sürgető erőit, helyesen értékelte kora történeti eseményeinek jelentőségét, és ez időben ritka éleslátással tudta költőileg is megfogalmazni állásfoglalását.

Ahogy Toldy Ferenc írta róla: ... *politikai költő volt, első nálunk, a szó szoros értelmében s nemcsak hazafiú, mint annyi más!*

A *Magyar Museumban* 1790-ben nyomtatott „A franciaországi változásokra” c. verse Bécs kopóinak figyelmét a „veszedelmes ember” felé fordította. 1792-ben feljelentik, 1793-ban már állását veszti és Forgách Miklós grófnak, az ellenzék vezérének titkára lesz. A Martinovics-féle összeesküvés felfedezésével

Magas termetű, sárgás-barna arcú; hosszú és szabályos orra, fekete szeme, kissé szürkülő, elől levágott, hátul tekercsbe font haja van, sarkantyús magyar csizmát, sötétkék magyar nadrágot, ugyanolyan színű kabátot és kerek kalapot hord rendszeren, ünnepi öltözetül azonban fekete magyar ruhát és háromszögletű kalapot. Tekintete, valamint viselkedésének módja büszke. (A bécsi rendőrség köröző leveléből.)

kibontakozó reakciós önkényuralom már nem ismer gátlásokat. 1794-ben Batsányit is perbe fogják, egy évig raboskodik Kufsteinben azokért az elvekért, amelyeket védekezése során hangoztatott. A börtönben írt „Kufsteini elégiák” költészetének legszebb darabjai közé tartoznak.

„Rabságom idejének eltelése után, hazánkban nagy részéből proscibáltatván, elhagyám az egész országot...” Bécsben keresett s kapott szerény hivatalnoki állást, hogy „koldustáskára” ne jusson; folytatta írói tevékenységét, de a vezéri szerepnek, melyre tehetsége kijelölte, örökre búcsút mondhatott. S viszontagságainak még nincs is vége. 1809-ben Na-

póleon megszállja Bécsét; Batsányi a gyűlölt Habsburg-önként megdöntőjét látja benne, s amikor a francia seregek visszavonulnak velük tart, menekül a letartóztatási parancs elől.

Párizsban él, Napóleon kegydíján, mindaddig, amíg a szövetség uralkodók hadai el nem érik a francia fővárost. 1815. aug. 5-én zsoldárok jelennek meg Batsányi lakásán és Spielberg börtönébe viszik. Felesége — Baumberg Gabriella osztrák költőnő — közbenjárására egy év múlva kiszabadul ugyan, de Linzbe kell letelepednie, hazáját soha többé nem láthatja meg.

A felvilágosodás korának egyik legkiválóbb írója a hazai fejlődéstől elzárva, szükségszerűen elvesztette kapcsolatait az eleven magyar irodalommal. Elszigeteltségébe nem tudott belenyugodni. Amikor 1800 körül újra éledni látszik a magyar irodalmi élet, felveszi a kapcsolatot a dunántúliakkal: a Festetics György és Kisfaludy Sándor körül szervezkedő csoportokkal, majd Baróti Szabó és mások révén összeköttetésbe lép az ország távolabbi részében élő írakkal is. A kufsteini fogságból 1801-ben szabaduló Kazinczy egy időre szintén érintkezést keres régi harcostársával és ellenfelével, amíg aztán 1804-ben végleg szakítanak.

Elszigeteltsége, magánya azonban mindinkább elfordítják a valóságtól s az is kiderül, hogy a nyelvújítókkal folyta-

tott vitákban kapott sebek mindkét oldalon gyógyíthatatlan sérelmeket okoztak. A linzi száműzött 1827-ben nyomtatásban megjelenő verseit Kazinczy és baráti köre kiméletlenül kigúnyolja. Még az Akadémia is csak nyolcvan esztendőskorában, két évvel halála előtt akarja tagjai sorába iktatni, de ő ezt visszautasítja.

Kéziratos hagyatékából valószínűnek látszik, hogy az 1827-es versek után prózai kötetet is tervezett, de lehet, hogy erre nem talált kiadót, vagy poétai munkáinak kedvezőtlen fogadtatása miatt állt el szándékától. Kétségtelen azonban, hogy Linzben összegyűjtött írásait aprólékos gondnal javította át s életének utolsó másfél évtizedében megrendítő erőfeszítéssel fogott hozzá írói és politikai eszméinek értekezésekben való kifejtéséhez.

Ellenfelei igyekeztek őt száműzetése idején megtört és forradalmi lendületben megtorpant emberként beállítani. Az akadémiai kiadás fontos eredménye, hogy kétségtelenül bebizonyítja ennek ellenkezőjét. A költő verseinek, prózai műveinek s kései írásainak elemzésével, levelezésének és kapcsolatainak feltárásával kétségtelenné válik, hogy Batsányi mindvégig következetes híve maradt a magyar reformnak s kérlelhetetlen ellensége minden reakciónak.

AZ 1962-ES ÉV LEGSZEBB KÖNYVEI

A szép könyvek immár hagyományossá vált versenyének díjait idén is kiosztották. A szépirodalmi művek közül *Vas István: Római rablás* (Magvető), *Illyés Gyula: Nem volt elég* c. műve (Szépirodalmi), a *Kalevala* (Európa) új kiadása, a *Fényes a tűz lángja* c. antológia (Európa), *Balzac és Móricz* műveinek gyűjteményes kiadása (Magyar Helikon) kaptak — több más mű között — jutalmat, illetve dicséretet. A bibliofil kiadványok sorában a *Magyarországi Corvinák, Dante* összes művei (Magyar Helikon), *József Attila* összes versei (Szépirodalmi), *Cervantes Don Quijote*-ja (Magyar Helikon) kerültek az elsők közé; az ismeretterjesztő művek élén *Hruscsov: Fegyver és háború nélküli világért* (Kossuth), *Dobi: Vallomás és történelem* (Kossuth), valamint a *Világtörténelem* (Kossuth) kötetei vezetnek. A legszebb művészeti kiadvány Vayer: *Masolino és Róma* c. munkája (Képzőművészeti); az ifjúsági és gyermekirodalom legszebb kivitelű darabjai pedig *Weöres Sándor: Bóbita* (Móra), *Az élet útja a földön* (Móra), s *Szász Imre: Kisanna kertországban* (Móra) c. könyvek. A szakirodalom sok jutalmazott művéből *Porpáczy: Korszerű gyümölcsstermesztés* c. munkáját (Mezőgazdasági) említjük meg.

Az említett ismertebb műveken kívül még igen sok kapott díjat és dicséretet. A jutalmak sokasága és a csoportosítás sokféle szempontja nehezíti az áttekintést és értékelést. Nem könnyű rájönni, mi igazán a legszebb a sok kiemelt munkából.

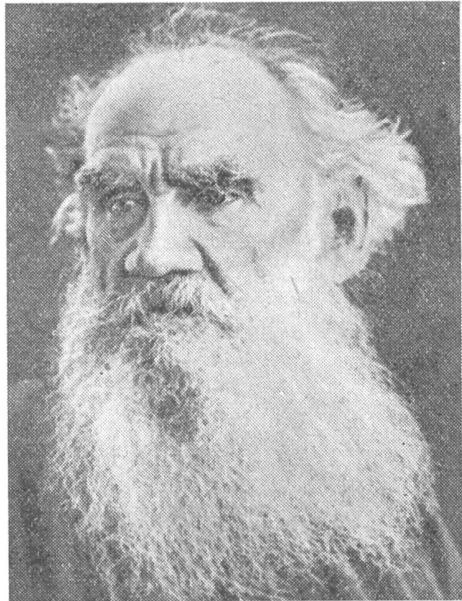
(bé)

LEV TOLSZTOJ MŰVEI

AZ EURÓPA ÉS A KÁRPÁTONTÚLI TERÜLETI KIADÓ
SOROZATA

„Legalább olyan jól tudom, mint más: nincs ember, aki méltóbb lenne a lángelme névre, akiben annyi bonyolultság, ellentmondás volna, és aki mindenben olyan gyönyörű lenne. Igen, igen, mindenben. Gyönyörű — valami egészen különleges, melyet szavakba foglalni nem lehet. Van benne valami, ami mindig vágyat ébreszt bennem, hogy mindenkinek odakiáltsam: idenezzetek, milyen csodálatos ember él a földön! Mert ő — hogy úgy mondjam — mindent átfogóan és mindenekelőtt ember — az emberiség embere.” — *Gorkij* írta ezt róla egy levélben, mikor „futásáról” értesült. Bizonyos, hogy nemcsak műveire gondolt, mikor ezeket a szinte fellelzendő szavakat leírta róla, hanem személyére is. Számunkra azonban csak művei maradtak, s ha őszinték merünk lenni, ha nem félünk a rajongás vádjától, mi sem beszélhetünk róla másképp, csupán hasonló felsőfokokban. Így van: Tolsztoj átfogta korának egész emberiségét, és műveiben reánk hagyta. Az orosz irodalom előtte és utána is páratlanul gazdag volt tehetségekben — Puskin, Lermontov, Gogol, Turgenyev, Goncsarov, Osztrovszkij, Nyekraszov, Dosztojevskij, Csehov, Gorkij majd Solohov, hogy csupán a legnagyobbakat említsük —, de Tolsztoj még ebben az irodalomban is páratlan.

Műveinek új sorozat-kiadása átfogó képet ad munkásságáról. Az első kötetek nagy regényeit: a Feltámadást, az Anna Kareninát és a Háború és békét tartalmazzák, azután jelentek meg kisebb méretű alkotásai négy kötetben. Ezek közül az első korai novelláit, az eseményekkel egyidőben írt Szevasztopoli elbeszéléseit, a remek Hóvihart, s még néhány novellát közöl az 1856—58-as évekből. A második kötet három évtized elbeszéléseiből és kisregényeiből nyújtja a legszebb darabokat: a *Kozákokat*, a *Polikuskát*, a *dekabristákat*, a *Két öreg*-et, a felejthetetlen *Ivan Iljics halálát*, a *Kreutzer szonátát*. A harmadik kötet Tolsztoj meséiből ad válogatást. Ezeket több évtizeden keresztül az *Új ábécé* és az *Orosz olvasókönyvek* számára írta, különös gonddal, mert a gyermekeknek szánta őket, hogy ezekből a mesékből tanuljanak meg szépen oroszul beszélni, világosan gondolkodni és emberhez méltóan érezni. A negyedikben öregkori remkeiből kapunk válogatást. Ebben van a *Miért?* s a *Hadzsi Murat* is, mely ugyancsak a népek börtöne; a cári Orosz-

ország kormányzási módjairól szól, de amelyet a szabadság himnuszának is nevezhetnénk. Itt olvasható a *Gazda és cseléd*, a *Szergij atya* és a *Senki sem bűnös* is, s még jó néhány kisebb remekmű.

Mit írhatunk ezekről a művekről? A *Háború és békéről* maga mondotta: „Minden álszemérem nélkül kijelentem: ez olyan, mint az „*Illász*”. S valóban olyan. Az *Anna Karenina* sem kisebb mű, a *Feltámadás* sem. Mindegyik külön és teljes világ. Ezt már sokan és sokszor elmondták róla, hogy a regényeiben minden benne van, a sokrétű élet a maga teljességében, gazdagságában, bonyolultságában, mélységében és ellenmondásosságában.

Az ember nem is tudja, mit csodáljon, egy-egy tárgy, esemény vagy emberi lélek aprólékosan pontos leírását, vagy azt, hogy mindig az egészet is látja és tudja láttatni, az egész társadalmat, s működő erőit. Talán mint cseppben a tengert, meg tudjuk mutatni, hogyan csinálta. A *Miért?* című elbeszéléséből idézünk egyetlen mondatot.

„— Két zászlóalj katona állt egymással szemben felsorakozva, hosszú utcát alkotva, s minden katona kezében hajlékony vessző volt, a legfelsőbb hely meghatározta hosszúságú, vagyis olyan, hogy

együtt csak három férjen be a puska csövén.”

Szenvtelennek tűnő leírása egy vesszőzés előkészületeinek. Az értelme a hangsúlyozott „legfelsőbb helynek” és a „vagyis”-sal kapcsolt körülményes pontosságú mellékmondatnak a következőkből tűnik ki. A vesszőfutásra kényszerített szerencsétlen odaszól a katonáknak: „Ne üssetek nagyon, irgalmazzatok.” De a katonák, az egyszerű muzsikók, akiknek ez és a többi lengyel hazafi sohasem vétett, s akinek csupán egyetlen bűne volt, hogy „az akart maradni, aminek született, lengyel” — csak ütötték, irgalmatlanul, míg holtan össze nem esett. Miért? A válasz ott rejtezik az idézett mondat szolgálati szabályzat-szerű ridegségében. Személyhez kapcsolt, de valójában elszemélytelenedett hatalom, a „legfelsőbb hely” vetkőztette ki őket minden emberiségükből, s elgondolkodhatunk, ki a nagyobb áldozat, akit ütöttek, vagy aki ütött.

Százszor leírták már, hogy Tolsztoj történet-szemlélete és társadalom-filozófiája téves volt, hogy idealizálta a

patriarchális paraszti életet, hogy a „ne állj ellen a gonosznak” tanítást hirdette, hogy a *Kreutzer szonátában* vallásos-asketikus nézeteket nyilvánított a testi szerelemről, (ami mellesleg saját életével ellentétben állt), s így tovább. Ez mind igaz. Csakhogy nézetei mitsem ártottak műveinek. A valóságtól ugyanis sohasem szakadt el, a tényeken hite kedvéért soha fikarcnyit sem változtatott és hihetetlen biztossággal ismerte fel az élet lényeges vonásait, szenvedélyesen kereste az igazságot, s mindenre való tekintet nélkül megírta, még hozzá döbbenetes erővel.

Gorkijnak, mikor egyszer Gaszprába menet a tengerparton megpillantotta szürke, gyűrött gúnyás, gyűrött kalapos, szögletes kis alakját, amint messze a tengerre nézett, minden újjongása és borzongása egy boldog gondolatá vádott: „Nem vagyok árva a földön, amíg ez az ember él!” — Mi sem gondolhatunk és érezhetünk mást művei olvastán: Nem vagyunk árvák, hiszen él.

Zolnay Vilmos

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK

Feltámadás, 1959; Karenina Anna, 1959; Háború és béke, 1960; Szevasztopoli elbeszélések, Albert és más elbeszélések, 1962; Kozákok, Kreutzer szonáta és más elbeszélések, 1962; Mesék, 1962; Gazda és cseléd, Hadzsi Murat és más elbeszélések, 1962.

Az első olvasmányok

Nem tudom, hogyan tanultam meg olvasni; csak az első olvasmányaimra emlékszem, meg arra, hogy milyen hatást tettek rám... Anyám halála után sok regény maradt ránk; vacsora végeztével apám és én elővettük könyveinket. Eleinte csak azért, hogy szórakozva gyakoroljam magam az olvasásban, de aztán annyira elkaptott bennünket az érdeklődés, hogy felváltva egész éjjeleken át olvastunk. Abba se hagytuk, míg a könyv végére nem értünk. Olykor, ha már behallatszott a hajnali madárcsicsergés, apám röstellkedve mondta: Aludjunk már! Nagyobb gyerekek vagyok, mint te.

A regényolvasás az 1719. év nyaráig tartott. A következő télen már máshoz fogtunk. Miután anyám könyveivel végeztünk, azokat szedtük elő, amelyek anyai nagyapámtól maradtak ránk. Ezek közt szerencsére jók is voltak. Különösen Plutarkhosz vált kedvencemmé. Élvezettel olvastam újra meg újra, s kezdtem kigyógyulni a regénylázból. Ez az érdekes olvasmány, melyet apámmal meg is tárgyaltunk, alakította ki szabadságszerető, köztársasági szellememet, s a szilaj és büszke, nyűgöt, szolgálást nem tűrő jellemet, anyai viszontagságom forrását az életben, mely egy cseppet sem kedvezett az ilyen jellem szárnyalásának. Eszem szüntelenül Rómában és Athénban járt, úgyszólván ott éltem ama nagy férfiak között, s mivel magam is egy köztársaság polgárának születtem, olyan apától, akinek a hazaszeretet volt legfőbb szenvedélye, példáján felgyúlva már-már görögnek vagy rómainak hittem magamat, én voltam a hős, akinek életéről olvastam, s az állhatatosság és rendületlenség jelenetei, melyek megragadták képzeletemet, fölragyogtatták a tekintetem, és megérsécsítették hangomat. Egyszer, egy étkezés alkalmával, mikor épp Mucius Scaevola hősiességét magasztaltam, azzal keltettem riadalmat, hogy kezemet az ételmelegítő lángja fölé tartva mutattam be az ő tettét.

Rousseau Vallomásaiából

FINN IRÓK — MAGYAR ÖLVASÓK

A finn nép és a nyelv a 11—12. század táján alakult ki a mai ország területére áramló különböző finnugor csoportok összeolvadásából. Még meglehetősen alacsony fejlettségi fokon álló rokonainkat 1249-ben a svéd hódítás kapcsolta be az európai művelődés áramkörébe. A finnek írásbelisége elég korán kialakult: első szórvány-nyelvmélekeik a XIII., az első összefüggő finn szövegek a XVI. századból maradtak fenn. A kibontakozó kulturális fejlődés azonban, elsősorban svédlatin jellegű volt. Apróság, de jellemző, hogy az iskolába kerülő finn gyermekek nevét évszázadokon át elsvédesítették.

A finn nyelv fejlődéséhez az első lökést a reformáció népnyelvkultusza adta meg. Mikael Agricola (szül. 1510 körül, megh. 1557) a szegény finn halász rektori, majd püspöki székbe emelkedett fia, imakönyvével, zsoltár- és bibliafordításával megteremtette az egységes finn irodalmi nyelv és költészet alapjait. Ezek az alapok azonban alig szélesedtek, a finn nyelvű szépirodalomnak még a XVII—XVIII. században is igen kevés művelője akadt. Amint a finn katonák Gusztáv Adolf és a többi svéd király lobogóját vitték diadalról-diadalra, Suomi költői is a svéd irodalmat gazdagították.

Csak a XVIII—XIX. század fordulóján kezdtek kibontakozni a finn nemzeti törekvések, Bessenyei és Kazinczy kortársai teremtették meg a finn kultúra alapjait, hogy tanítványaik szinte egyetlen rohammal vehessék be az irodalom magaslatait. A végső formájában 1849-ben megjelent *Kalevala*, nemcsak mindmáig ható kútforrása és ihletője lett a finn irodalom és művészet legkülönbözőbb törekvéseinek, hanem bel- és külföldön egyaránt, igazolta a finn nép tehetségét és a finn nyelv gazdagságát. *Elias Lönnrot* áldozatos gyűjtő és írói tehetséget mutató szerkesztő munkájával (gyűjtőtársai közreműködésével) világgraszóló művet hozott létre, melynek hatása Amerikától Magyarorszáig, Longfellowtól József Attiláig terjed. A *Kalevala*, továbbá az ennek mintegy melléktermékeként kiadott *Kanteletar* c. népdalgyűjtemény a finn irodalom két alapköve, a finnek „szent könyvei”.

A *Kalevala* gyors és erőteljes hatása nem volt véletlen. Az a tény, hogy 1809-ben egész Finnország autonóm nagyfejedelemségként az orosz birodalom tartozéka lett, nagymértékben hozzájárult a svéd kötöttségek lerázásához. A cári Oroszország a finnek számára viszonylagos szabadságot hozott: egyes kisebb időszakoktól (pl. a századforduló éveitől)

eltekintve az ország lényegében a saját életét élte.

Az átmeneti kor jellegzetes alakja *Johan Ludvig Runeberg* (1804—1877), Lönnrot főiskolai társa volt. Ő az a kivétel a sok svéd nevű finn író között, aki valóban svéd származású volt. Teljesen érthető tehát, hogy (bár jól beszélt finnül is) egész életművét anyanyelvén alkotta meg. Műveinek tematikája, szelleme, valamint irodalmi szervező tevékenysége alapján mégis teljes joggal tartja számon és sorolja legnagyobb alakjai közé a finn

„Vala im egy szűz, ég leánya,
Kave szép teremtő tündér...”

irodalomtörténet. Rokonnépünk történetére jellemző példa, hogy „Hazánk” című verse műfordításban lett a finn nemzeti himnusz szövege.

Runeberg volt az első európai szintű finnországi író. A *Kalevala* frontáltörése után jelent meg *Aleksis Kivi* (1834—1872), aki rövid és hányatott élete során megteremtette a finn nyelvű, népi realista regényt és drámát — ugyancsak európai színvonalon. *Hét testvér* c. regénye az erdei magányban a mindennapi életért küzdő múlt századi finn parasztok életének robusztus erejű és mégis üde hangú hősköteménye. A századforduló irodalmából kivülről az „oroszos” J.

Aho, a romantikus *J. Linnankoski* és az irodalom szinte minden ágát művelő misztikus-bohém *Larin-Kyösti* nevére kell megemlékeznünk — már műveik magyar fordításai miatt is.

Munkásságuk már a finn művelődés történetének nagy korszakába vezet. A századforduló, az *Ifjú Finnország*-mozgalom korának 1860—1880 között született nagy nemzedéke a művészet minden ágában valóban világszerte ismertté és becsültté tette a finn nevet. *J. Sibelius*, a zeneszerző, *E. Saarinen*, az építész, *W. Aaltonen*, a szobrász, *A. Gallén-Kallela*,

„Komoly öreg Vejnemöjnen
Fő nótafa mindétiglen”

(Szász Endre illusztrációi a Kalevalához)

a festő, valamint *Eino Leino* (1878—1926), a mindmáig legnagyobbnak tartott költő neve fémjelzi ezt a kort.

Bár a finn lírának napjainkig állandó ihletője maradt a népköltészet, az ifjabb Leino után (bátyja, Kasimir, ugyanis szintén tehetséges költő volt) egyre erőteljesebben érződik a modern irodalmi áramlatok hatása, megjelennek a finn „nyugatosok”. Parnasszista-neoklasszikus hatást mutat a két babitsi típusú tudós költő-műfordító: *Otto Manninen* (1872—1950) és *Veikko Antero Koskenniemi* (1885—1962) életműve. (Manninen a magyarból fordító finn írók népes taborához tartozik.) Feltűnnek az „izmusok” is, elsősorban és legszínvonalasabban *Hella-*

akoski és *Mustapää* verseiben. *K. Sarkia* és *U. Kaïlas*, a tudóvszben korán elpusztult két költő borongós lírája a finn olvasók körében nagy népszerűségnek örvend. Prózaírói kortársaik közül *Frans Eemeli Sillanpää* (1888—) emelkedik ki, aki világszerte ismert műveiért Nöbel-díjat kapott. Regényei, mint sok finn és még több észti íróé —, borongós, gyakran nyomasztó légkörű alkotások, finoman árnyalt lélekrajzzal. *M. Lassila* a finn polgárháború mártírja ezzel szemben a kisé nehézkes, de jóízű népi humort képviseli. Nemzedékének regényírói közül magyar fordításai miatt feltétlenül megemlítendő *A. Järventausta*, a kissé romantikusan magyarbarát író, aki három magyartárgyú történelmi regényt is írt: a honfoglalásról, a mohácsi vésről és a kuruckorról.

A mai finn irodalomról elég kevés híradásunk van. Az erősen baloldali *Kiila* (Ék) írócsoport tagjainak (*Turtiainen*, *Sinervo* stb.) csak néhány munkája jelent meg magyarul, sajnos, nem a legyszerűbbek. A háború után feltűnt költőnemzedék kiemelkedő tagja *Aila Meriluoto*, és *Lauri Viita*, a markáns tehetségű munkásköltő. Nagy kár, hogy az egyre erőteljesebben haladó irányzatú finn irodalomnak még olyan világhírű alkotója is, mint *Väinö Linna*, a nagy sikerű fiatal regényíró, kiesik világirodalmi tájékozódásunk hatósugarából.

A finn irodalom magyarországi megismertetésének alapját a hazai finnugor nyelvészet kibontakozása teremtette meg. Sajnos, az első fordítások (e század huszas éveig) általában jószándékú tudósok gyenge művészi színvonalú, avult stílusú munkái. A legkorábbiak közé tartoztak a Kalevala előbb részleges (*Fábián István*, az 1860-as években) majd teljes (*Barna Ferdinánd*, 1871) átültetései. Az első igazi Kalevala *Vikár Béla* kongeniális munkája, a világirodalom egyik legkitünőbb műfordítása (1909). Nagyobb számban és művészi szinten finn művek csak *N. Sebestyén Irén*, *Képes Géza*, *Kodolányi János* és társaik műfordítói fellépésével jelentek meg Magyarországon. Az érdeklődés a harmincas évek végén és a II. világháború idején volt a legnagyobb — de elég kétesértékű — mivel az akkor megjelent nagyszámú finn és finn vonatkozású könyv egy része a háborús demagógiát szolgálta. Ennek visszahatásaként a felszabadulás után, egészen 1955—56-ig finn mű nem jelent meg Magyarországon. Kiadóink és szerkesztőségeink még nem ismerték fel a mai finn irodalom európai rangját, s noha az

utóbbi években szép számmal jelentek meg fordítások, döntő többségük klasszikus alkotás új kiadása.

A felszabadulás előtt megjelent könyvek közül meg kell említeni *Bán Aladár* finn irodalomtörténetét, továbbá az *Észa-*

ki fény és az *Északi csillag* c. antológiákat. Elvezethető fordításban jelent meg ebben az időszakban *Kivi Järnefelt*, *Larin Kyösti*, *Sillanpää*, *Järventaus* és mások több műve.

Nagy Ernő

I R O D A L O M

Hajdú Péter: Finnugor népek és nyelvek. Gondolat, 1962.

Kalevala. Ford. Vikár Béla. Európa, 1959.

Kanteletár. Ford. Rác István. Magvető, 1956.

Finn versek és dalok. Ford. Képes Géza. Európa, 1959.

Kivi, Aleksis: A hét testvér. Ford. Rác István. Új Magyar, 1955.

Linnankoski, Johannes: Dal a tűzpiros virágról. Ford. N. Sebestyén Irén. Európa, 1957.

Sillanpää, Frans Eemeli: Jámbor szegénység. Ford. Kodolányi János. Európa, 1959.

Lassila, Maiju: A kölcsönkért gyufa. Ford. Rác István. Magvető, 1956. (Vidám könyvek)

Sinervo, Elvi: Az elcserélt gyermek. Ford. Erdődi József. Kossuth, 1962.

Larni, Martti: A negyedik csigolya. Ford. Firon András. Európa, 1961.

A gyermek és a könyv

A fenti címmel kisfilm készült a gyermek és az irodalom kapcsolatáról a Budapest Filmstúdióban. (Mészáros László rendezte.) A film a bölcsőtől a serdülésig ábrázolja a műélvező, művelődő, vagy éppen „alkotó” gyermeket. Első kockái igen szépen indulnak: lírai hangulatú képsor mutatja be az altatódalt hallgató csecsemőt, a gyermekvers ütemére tapsoló tipegőt, a mesét izgatott, ámuló szemekkel figyelő óvodást. Ezt követően ötletes montázs hívja fel a

figyelmet a korai ismeretterjesztés fontosságára, halljuk a gyermek ezernyi kérdését. (Mi van a felhők felett? Hogyan lett a Duna? Emberek ásták-e a medrét? Mitől áll meg a torony? stb.) Közben a vásznon szebbnél szebb felvételek mutatják mindazt, amire a kérdés vonatkozik.

Kár, hogy a film második fele, mely már az olvasó gyermekekről szól, kevésbé ötletes és művészi. A felvételek a Szabó Ervin Könyvtár Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtárában ké-

szültek: szép könyvtárbel-sőket látunk, de az olvasók inkább statisztériaként hatnak, a képek nem elég elevenek, nem olyan életizűek, mint a film első felében. Néhány érdekes kamasz-arc felvillanása valamelyest kárpótolná a nézőt, ha a megszólaltatottak szavai nem volnának olyan elfogódottan keresettek, lámpalázások.

Az első rész pszichológiai igénye itt már eltűnt. Merőben helytelen a bemutatott író—olvasó találkozó olyan beállítása is, mintha azon csak az „írói pályára” készülők vennének részt. Itt ugyanis csupa olyan gyermek szólal meg, kik a mesterségbeli fogások felől kérdezősködnék, mert írók „akarnak” lenni.

A fontos, pedagógiai problémát felvető kisfilm így második felében mondanivalójával és művészi-leg is kielégítetlenül hagyja a nézőt. A téma újabb, alaposabb kidolgozást érdemelne.

B. É.

NAGY EMBEREK ÉLETE

A Móra Könyvkiadó új sorozata

Be kell vallanom, hogy nem szeretem az életrajzi regényeket. Igazán jót még nem olvastam. Ilyés *Petőfije* remekmű persze, de nem regény. Vinogradov *Stendhal élete* is maradéktalanul tetszett, de ez sem regény, csupán annak álcázott mű. Feuchtwanger *Goyája* élvezetes volt ugyan, de itt már éreztem a műfaj megoldhatatlan ellenmondásait, és a *Rókák a szőlőben*-t képtelen voltam végigolvasni. Az életrajzi regény iparosait pedig jobb, ha meg sem említjük.

A regény ugyanis természeténél fogva fikció, még a kulcsregény is az, s ha az író képes egy belső ellentmondásoktól mentes világot felépíteni, a játékszabályok — vagy ha úgy tetszik: konvenciók — értelmében hiszünk neki, sőt magunk is belépünk fiktív világába, s magától értendődő, hogy fel sem merül bennünk a kérdés: valóban így történt-e a dolog, tényleg ezt vagy azt mondta, gondolta ez vagy az az alakja. S az még kevésbé, hogy vajon honnan tudja mindezt az író. A konvenció szerint ő a titkok tudója (és kifecsegője), akár ezer ember lelkéből és lelkéről beszélhet. Az életrajzi regénynél azonban más a helyzet. Ott vagy azt írja,

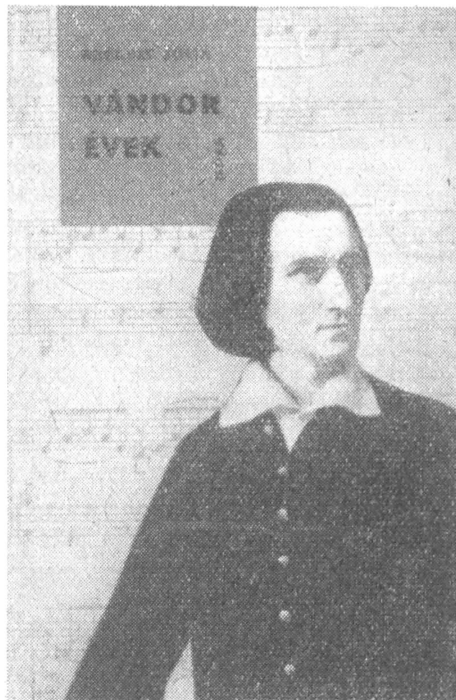
ami bizonyíthatóan igaz, s tudható — ekkor bármi más lehet, amit ír, csak regény nem; vagy a fantáziájára bizzza magát, belekölt a valóságba, kitalál, mondhatnók úgy is, hogy kiagyal eseményeket — s akkor nem lesz hiteles.

Harmadik lehetőség nincs. Marad tehát az életrajzi tanulmány, vagy az az út, amelyet Illyés választott, aki Petőfi műveiből bontotta ki a költő életét; ez a legnehezebb, de talán az egyetlen művészi módszer. Sajnos konzseniálisnak kell lenni hozzá, és — sajnos! sajnos! — az olvasók széles tábora nem erre áhítozik. Vinogradov eljárása pedig csak ritka esetben valósítható meg. Ő a fönmaradt írásos emlékekből, az író regényeiből, kiadatlan kéziratából, naplójából, leveleiből rekonstruálta Stendhal életét, meg-hozzá az olvasó szemeláttára, szinte a segítségével bogozva ki, hogyan is történhetett ez vagy az. Könyvének regényszerű — mondhatnók detektív-regényszerű — izgalmát ez a bevallott nyomozás, a lehetőségek felvetése és a legvalószínűbbnek kiválasztása adja. Ezt a tudományos büvészmutatványt azonban, neki sem sikerült megismételnie; a rejtélyeskedő Stendhal ugyanis jónéhány ládára való iratot hagyott maga után. Más pedig nem.

Mit lehet hát tenni? Életrajzi regényre szükség van. Óriási, kielégíthetetlen a kereslet benne. S amíg ez így van, méddő lenne azon vitakozni: jó-e ez vagy rossz, mert újabbak és jobbak híján Harsányi Zsoltéit olvassák az emberek.

A Móra Könyvkiadó vállalkozása hasznos és — az első kötetek alapján ítélve — becsületes. Minden fenntartásunk mellett is örülnünk kell neki.

Rónaszegi Miklós Shakespeare-ről írt. Már alcímében — vagy műfaj meghatározásában? — „Egy vázlat regénye” — óvatos volt. S ez az óvatosság, tegyük hozzá, hogy nagyon becsületes óvatosság, a fő erénye könyvének. Nem volt könnyű dolga. Az írók közül talán éppen Shakespeare életéről tudunk a legkevesebbet. Művein és néhány anyakönyvi bejegyzésen, meg egy-két adásvételi szerződésen kívül alig-alig maradt róla írásos emlék. Ebből a kevésből hiteles életrajzot írni nem lehet. Rónaszegi bátran a fantáziájára bízhatta volna magát, megcáfolni senki sem tudta volna. Szerencsére nem tette. Amit csinált, hogy megjelentett föltételezhető eseményeket, elkerülhetetlen volt, s komoly erénye, hogy ezek sem légbőlkapottak, hanem a kora-

beli történelmi helyzetből, viszonyokból, gondolkodásmódból és szokásokból valószínűsítettek. Maga a korrajz is erénye. Sőt az is, hogy a nem bizonyítható eseményeknél mindig hozzát teszi, hogy így történhetett. Ez azonban a naív olvasó szempontjából, aki hinni akar, s aki benne akar élni a történetben — kétes erény. A naív olvasónak pedig igaza van. De Rónaszeginek is, aki nem hajlandó őt becsapni. Elmondták már, hogy helyesebb lett volna az Illyés-féle utat követnie, és a műveiből kinyomozni, amit lehet. Shakespeare — mint minden író — élete titkaiból sokat rejtett műveibe. Ezt kibányászni a drámáiból és szonettjeiből minden bizonnyal izgalmasabb lett volna, és magasabbrendű élvezetet szerzett volna. De meg kell elégednünk azzal, amit nyújtott: egy eleven, sohasem félszeg, gyakorta szuggesztív stílusban megírt olvasmányos — és lehetséges — regényes életrajzzal.

Székely Júlia Liszt-regénye — talán mert olvastuk a Harányi-féle förtelmet — igen kellemes meglepetésül szolgált. Bátorabban mesél, mint Rónaszegi. Fenntartások nélkül. Igaz, hogy a megjelenítéstől, a párbeszédektől — melyek csak koholtak lehetnek — jobban tartózkodik. S az is igaz, hogy összehasonlíthatatlanul több, hitelesebb, és felhasználhatóbb életrajzi anyag állt a rendelkezésére. Liszt kora időben és térben is közelebb van hozzánk. Életének eseményeiről újsághírek, levelek és kortársi emlékezések tudósítanak. De a bő anyaggal is lehetett volna rosszul gazdálkodni. Székely Júlia ügyesen bánt vele. Óvatosan és kellemeesen. Pontosan annyit használt fel, amennyi egy ilyen terjedelmű életrajzhoz kellett, s annyit adott hozzá, amennyi szükséges volt, hogy kerek, olvasmányos, sőt élvezetes írás legyen belőle. Minden tekintetben a mértéktartás jel-

lemzi művét. Liszt Ferenc életében rendkívül jelentős szerepet játszottak a nők. Hallgatni erről — hamisítás lett volna. Csámcsogni — ízléstelen. Székely Júlia ebben is az arany közeputat választotta. Véleményem szerint a művész portréjának megrajzolásában is. Nem érzetem, hogy a jótékonykodó ember és az előadó művész — minden idők egyik legnagyobb pianistája — a kelletnél nagyobb teret kapott volna, az alkotó, a zeneszerző kárára. A regényes életrajz széles közönségnek szól, szükségszerűen a látványos, a mindenki számára érthető, felfogható momentumokon keresztül kell hősét megelevenítenie, zenetörténeti és elméleti fejtegetéseket nem bír el. A Vándorévek Liszt műveiről is elmondja a könnyen érthetőt. Nincs miért fanyalognunk. Biztos vagyok benne, hogy e könyvecskéknek sikere lesz.

A sorozat harmadik kötete Marxról és Engelsről szól. Egy német szerző — *Walther Victor* — írása. Immár másodszer jelenik meg magyarul. Méltatlanul. Méltatlanul azokhoz, akikről szól és méltatlanul ifjúságunkhoz. A két kis regényke jóval kevesebb, mint jelentéktelen. Nemcsak naív és gügyögő, de sematikus voltában olykor komikus is. Olyan „Így irtunk mi” tizegynéhány évvel ezelőtt. Egyetlen példát. A második fejezetből megtudjuk, hogy Marx apja és Westphalen báró csupán kalapot emeltek, ha találkoztak, baráti kapcsolat azonban nem volt közöttük, mert más-más körhöz tartoztak, és ezeket igen nagy távolság választotta el egymástól: a báró apja a braunschweigi fejedelmi udvarnál élt, anyja hercegi családból származott. De az ifjú, tizenkét éves Karl sűrűn átjárt a báróékhöz, mert ő „Soha életében nem törődött senkinek a társadalmi rangjával, vagy vallásával, csakis a gondolkodásmódjával.” Ennél könnyűszerrel íratható volt a kiadó jobb és hasznosabb életrajzot Marxról és Engelsről.

Z. V.

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK

Rónaszegi Miklós: „Színház az egész világ”. William Shakespeare élete.

Székely Júlia: Vándorévek. Liszt Ferenc élete.

Walther Victor: Új világ alkotói. Karl Marx és Friedrich Engels élete.

Erdődy János: Sasoknál magasabban. Hunyadi Mátyás élete.

Hegedűs Géza: Vasbordájú szentek. Regényes korrajz Oliver Csomwellről és az angol forradalomról.

Sokat kell az embernek olvasni, hogy megtudja, milyen keveset tud.

Lao Cse (Kína)

Nem téved az, aki a tanításokat, amelyeket hallott, vagy olvasott, gondosan megvizsgálja, megbíralja, gondolkodik felettük és önálló véleményt alkot.

Tagpo Lhadzsa (Tibet)

Nekünk a könyv: meghítt jóbarátunk, bizalmasunk és tanácsadónk.

Lu-Hszin (Kína)

KÖZMONDÁSOK A KÖNYVRŐL

Egy jó könyv olyan, mint egy kedves látogató.
(angol)

A könyv csak akkor barátod, ha dédelgeted.
(olasz)

Könyvszereteted és asszony-szereteted nem férnek össze.
(francia)

Tudásod csiráját könyvekben keresd.
(spanyol)

Mit ér a könyvek kötése, ha tartalmuk üres?
(német)

Könyvek olvasása felfedező út egy ismeretlen országba.
(orosz)

Először olvasni valamit: ezüst. Másodszor olvasni arany, harmadszor olvasni bölcsesség.
(grúz)

Nem a hosszú élettől, hanem a sok olvasástól érik az ész.
(litván)

A könyv a tudás fája.
(magyar)

(Szemelvények Tiszay Andor sajtó alatt levő „A könyv dicsegete” c. mondásgyűjteményéből.)

Ami a törzsanyagból kimaradt

Ezúttal néhány olyan közhasznú külföldi, főleg amerikai kiadványról adunk hírt, amelyet (valutatakarékoság okából) egyelőre nem iktathatunk könyvtáraink törzsállományába.

Az Egyesült Államokban népszerűek bizonyos zsebkönyvek. Ezekből 1960-ban naponta egymillió példány is elfogyott. Íme néhány a legkeresettebb címekből: Hogyan készítsünk végrendeletet? — Hogyan segíttem férjemet karrierjében? — 12,4 millió példányban kelt el a „Hogyan uralkodjam önmagamon és ember-társaimon?” című, (tőkés országban) alig nélkülözhető kalauz, a „Hogyan szeressünk, hogy minket is szeressenek?” című könyv pedig 9,8 millió példányban.

E zsebkönyvek közé tartozik az is, melynek címe: Miképpen élhetünk jóformán semmiből? — E kérdésre talán az a Samuel Charles Spalding nevű derék pap tudott volna válaszolni, aki az igehirdetés sajátos módját választotta és ebből kitűnően megélt: ő írta ugyanis a híres detektívregényeket, melyek hőse a legendás Nick Carter volt. Spalding tavaly halt meg 83 éves korában, a majdnem semmiből való pénzcsinálás titkát azonban talán kevesebb tehetséggel rendelkező kollégái is tudják. Erre vall ama belga újságíró önbizalma, aki a közelmúlt hetekben fogadott a Gerard könyvkiadóval. Kötelezte magát, hogy tíz napig ül egyfolytában egy áruház kirakatában és ezalatt megír egy legalább 160 oldalas detektívregényt, a kiadó viszont köteles 24 órán belül bemutatni az elkészült regény első száz kinyomott példányát. — Reméljük, a szerző megnyerte a fogadást, de attól félünk, hogy önmagának fog konkurrenciát csinálni, ha ezt a tempót egész éven át tartja és 30–36 hasonló regényt ereszt a piacra.

Egyes gondos szerzők és kiadók azonban nemcsak a bűnüldöző detektívekkel, de az üldözött bűnözőkkel is törődnek. A londoni könyvesboltokban 10 shillingért árusítottak egy kézikönyvet, amely a betörők, zsebtolvajok és kasszaőrök munkáját, a tűzfegyverek kezelését, az okirathamisítás titkait, a rendőrség előtti szimulálás módozatait ismerteti. Ezzel szemben finomabb közönséghez szólt a „Vigyázat, adóhivatal” című francia bestseller, amely gyakorlatias tanácsokat adott az adóhivatal kijátszására és arra, hogyan lehet könnyen élni a törvényekkel való összeütközés nélkül. A tavaly megjelent közhasznú munka szerzője azelőtt adóhivatalnok volt.

Ezekhez képest merőben tudományos mű a tolvajnyelv szótárának az az új kiadása, amelyet tavaly nyáron szerkesztettek Amerikában — a lexingtoni fegyház tíz évnél hosszabb börtönbüntetésre ítélt rabjainak közreműködésével. Sajnos, hírforrásunk nem árulta el, hogy a tudós szerkesztők miért nem bíztak a tíz évnél rövidebb időre elzárt rabok ismereteiben.

E csúnya szavakat tartalmazó könyvvel szemben áll a csupa finomságot árasztó „Illemkódex nők számára” című, E. Gough amerikai író nő tollából származó munka. Ebben olvasható: „A tökéletesen viselkedő hölgy ügyel arra, hogy könyvszekrényében a férfi és a női íróktól származó könyvek egymástól szigorúan elválasztva sorakozzanak. Csak akkor teheti őket egymás mellé, ha a szerzők házasságban éltek egymással.”

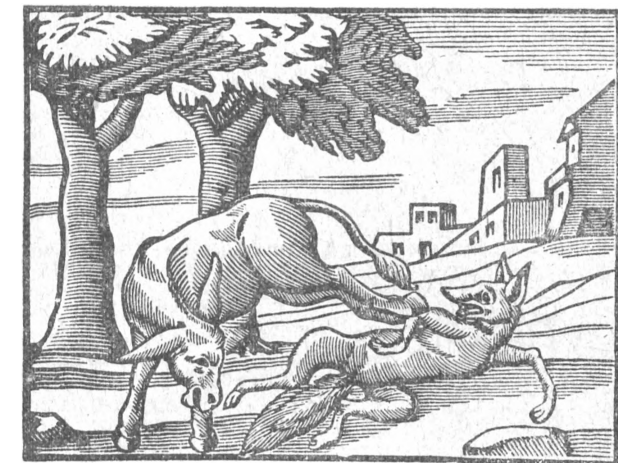
Gadó György

KELETI ARTÚR

A XX. századi magyar könyvtörténetben magános jelenség Keleti Artúr. Ő a „par excellence” könyvművész. Az a fajta sokoldalú alkotó, aki sokszor maga írja, szerkeszti, illusztrálja, komponálja, sajtó alá rendezi, nyomtattatja és kötetli a könyvet. Ő választja a betűtípust, keresi ki a papírt, szabja meg az árnyokat. A fedéllaptól, a kötéstől a kolofon utolsó betűjéig minden legszemélyesebb ügye, mindenen rajta a keznyoma. Költő, műfordító, novellista, műtörténész, bábjáték- és operaszerző, s bármihez nyúlt, a kortárs kritika egyöntetű véleménye szerint remekművet alkotott.

Mi ennek a titka?

Részben az, hogy a könyvalkotás során minden munkafolyamatban egységes szellem, egyöntetű stílus érvényesült anélkül, hogy bármelyik munkája ismétlése lett volna az előbbinek. Ez a felfogás könyvművészeti vonatkozásban is egységes stílust

Fametszet a Bölcs Esopus-ból

teremtett. Más szóval: helyreállította a könyv stíluslemei között azt az összhangot, amely a technikai forradalom következtében a múlt században felbomlott. Egyetlen példa: hogyan lehetne egységről beszélni ott, ahol az illusztráció annyira elkülönül az írásműtől, hogy önálló mel-

lékletként, a könyvtől eltérő technikai kivitelben mutatkozik, s a szöveggel sokszor még távoli rokonságot sem tart?! A Keleti Artúr helyreállította egység a középkor kódexét éppúgy jellemezte, mint Gutenbergék könyveit és általában az elmúlt századok tökéletes nyomdatermékeit. S közben nem visszafelé lépett, hanem előre. Akár a kámzsás költő strófái-t, akár A boldogtalan Raymondo-t, vagy Maeterlinck: Tintagiles halála-t, vagy a saját alkotásait, a Pax vobiscum című (Padova köveiről, embereiről szóló) tankölteményét, vagy az Angyali üdvölet-et, A Bölcs Esopus-t, vagy A. France: Nyársforgató Jakab meséi-t nézzük, mind előremutat, a jövő újra egységes stílusában készülő könyvremekei felé. A könyvesztéták és történeszek megállapítása szerint! említett munkáiban, de különösen a Nyársforgató Jakab-ban nemcsak hazai, de európai vonatkozásban is a legmodernebb, a legmű-

Ismeretlen XVIII. sz.-beli mester fametszete a Bölcs Esopus fabulái-hoz

vészibb könyvet teremtette meg. Mindezt a műveletek összefogásával érte el.

Keleti könyvművészetének másik titka, hogy az illusztrátort nemcsak maga választotta, hanem annak kezét is végig ő irányította. Mint író, költő tudta, hogy az adott műhöz milyen fel fogású illusztrációk illenek. Kiválasztotta azt a művészt, akiről feltételezte, hogy a feladatnak meg tud felelni. Ősztön, megérzés vezette ebben, semmi más. Könyvtörténetet, nyomdászatot nem tanult. A művésztörténet ismerete és szépérzéke vezette az alapvető problémák felismeréséhez. Ősztöne és műzisése sejtette meg vele, hogy a kiszemelt művészt egyéni stílusa alkalmassá teszi-e a ráváró feladatra. Kiváló lélektani érzékkel ismerte fel azt az illusztrátor egyéniséget, aki az ő olykor elviselhetetlennek bizonyuló,

Amikor könyvet illusztráltam, így ült a nyakamon — Vértess Marcell karikatúrája Keleti Artúrról

a feladat minden részletére kiterjedő tanácsait, követelményeit anélkül fogadja meg, hogy azokat tehernek, elnyomásnak érezné. Ilyen illusztrátorokra talált Gulácsy Lajos, Vértess Marcell, Balogh István, Fáy Dezső, Molnár C. Pál és Hincz

Gyula személyében, kik művészetük legszebb darabjait éppen Keletivel együttműködve alkották. Keleti valóban a „nyakukon ült”, ahogy Vértess karikatúrája mutatja. Nemcsak megbeszélte a művésszel az illusztrációs feladatot, hanem minden részletére nézve határozott írásbeli és rajzbeli (vázlatos) mintát és utasítást is adott, amiről az idevágó jegyzetek, vázlatok, levelek tömege tanúskodik. Nem lökte oda a művész elé a kéziratot, hogy tessék illusztrálni, mert így a szöveg és a kép között összhang a szó művészi és klasszikus (kódex, Gutenbergék, Ruskin, Morris stb.) értelmében soha sem jöhetett volna létre. Leült melléjük, közösen beszéltek meg mindent, az illusztrátorok vitték hozzá a készülő rajzokat, s órákon keresztül vitatták. Keleti meg tudta velük éreztetni, mit jelent, ha egység születik betű, szöveg és rajz között, ha egységes stílusban készül a könyv, s annak minden alkotórésze a művészet fokán harmonizál egymással.

De nemcsak az illusztrátort, a nyomdát és a kiadót is meg tudta választani. Maeterlinck: Tintagiles halála kiadását székesi Sacelláry Pál, a kiváló bibliofilkiadó vállalta. A Pax vobiscumot, az Angyali üdvözetet, A szépreményű Goethe urat az Amicus, A bölcs Esopust és a Nyársforgató Jakabot a szép bibliofil könyvek olyan kiadója, mint Tevan Andor. A legszínvonalasabbak (Tevan, Globus, Pápai Ernő nyomdája) vállalták a kivitelezését. S mindez Keleti személyes utanjáráására, mert azok közé tartozott, akik — mint Misztótfalusi Kis Miklós és Knerék — nem voltak hajlandók megalkuvásra, vagy éppen hibás termék forgalomba hozására.

Egyedülálló volt munká-

Keleti Artúr Angyali üdvözet c. könyvéhez

Molnár C. Pál fametszete

jának sajtóvisszhangja. Az írók, köztük Tóth Árpád, Móricz Zsigmond, Babits Mihály lelkesedéssel üdvözölték Keleti munkáit.

A megújuló hazai könyvművészet bizonyára sokat tanul tőle, s tanulhatnak a szép könyv barátai is. Keleti Artúr módszere mutatja, hogyan készülhet korunkban művészi könyv, eredményei pedig a könyv szépségének meglátására nevelik az olvasót, arra, hogy mi a könyv szépségének titka.

Sz i j R e z s ő

Vértés Marcell rajza Keleti Artúr: A boldogtalan Raymondo c. könyvében

A VEGYÉSZEK KÖNYVEI

A vegyipar az ipar leggyorsabban fejlődő ága, amely az 5 éves tervben 100 újabb létesítménnyel gazdagodik. A ipar termelése az 1962. évihez viszonyítva mintegy 8%-kal nő. Az átlagos fejlődést azonban a vegyipar megelőzi (16%-kal), és így a jövőben is megtartja vezető szerepét a fejlődés terén.

A műszaki könyvkiadásban a vegyipari kiadványok megjelentetése jelentős helyet foglal el. Az ipar fejlődésével egyre több és több szakkönyv szükséges. Könyvkiadóink a vegyipari kiadványokkal szemben támasztott sürgető követelményeknek csak részben tudnak eleget tenni. 1963-ban kb. 40 új vegyipari kiadvány jelenik meg, több mint 90 000 példányban. Vegyipari, műanyagipari, kémiai tárgyú műveket ad ki az Akadémia-, a Műszaki-, a Táncsics- és a Tankönyvkiadó.

A szakkönyveknek kettős feladatot kell betölteniök. A kiadók egyrészt alap-, közép- és felsőfokú kiadványokkal a meglévő káder állomány szakmai képzését segítik elő, mivel a műszaki fejlesztés feladatait csak képzett szakmunkásokkal, technikusokkal, mérnökökkel lehet megvalósítani. A szakkönyvkiadás másik nem elhanyagolható célja az előremutatás: a belföldi és külföldi legújabb kutatási eredmények, technológiai elgondolások ismertetésével az ipar előtt álló út egyengetése, a fejlődés elméleti alapjainak le-
rakása.

A könyvtárosoknak a műszaki könyvkiadás kettős feladatával tisztában kell lenniök, ha az olvasókat szakszerűen akarják kiszolgálni, ha a műszaki ismeretek szakavatott terjesztői akarnak lenni.

A könyvtárak polcain ott sorakoznak a

vékonyabb és vastagabb vegyipari könyvek kötetei. A szakmunkásoknak elsősorban a több mint ötven kötettel rendelkező Ipari Szakkönyvtár vegyipari témát feldolgozó kötetait ajánljuk. Kasszán Béla *Vegyipari ismeretek* című könyve egy kötetben tartalmazza az általános, a szerves és a szervesetlen kémia, a kémiai technológia és a vegyipari gépismeret elemeit. A német Kaltofen *Szerveskémia vegyipari szakmunkások részére* című munkája hasonlóképpen összefoglaló jellegű. A klaszszikus szerves kémia tárgyalásmódot követi, de szoros kapcsolatot tart az ipari technológiai eljárásokkal. Az áttekinthető kiadványok mellett részmuveletekkel foglalkozó munkák is jelentek meg a sorozat keretében, így a műanyagajtolásról, az oxigéngyártásról és levegőfeldolgozásról, a gumiabroncsokról stb.

Szakmunkások részére sorozaton kívül is jelentek meg munkák, amelyek közül csak néhányat emelünk ki, Gerber—Kótai *Gyakorlati számítások a vegyiparban*; Telle *A laboratóriumi eszközök ábécéje* című kiadványok valóságos munkaeszközzei a laboratóriumoknak. A műanyagokkal foglalkozó kiadványok közül meg kell emlékezni Macskásy—Ettre *Mit kell tudni a műanyagokról* című könyvéről, amely ismerteti a műanyagipar nyersanyagait, ezek felhasználását; vagy Jakab—Thurzó—Zincz munkájáról, amely a PVC előállításával, feldolgozásával és alkalmazásával foglalkozik. Macskásy: *Hőre lágyuló műanyagok* című könyve az e csoportba tartozó műanyagok legfontosabb fizikai és kémiai tulajdonságait, a feldolgozó gépeket, szerszámokat, eljárásokat mutatja be.

A vegyészmérnökök, de a fejlett szakmunkások is eredményesen használhatják Bártfai Béla *Galvanizálók zsebkönyve* c. munkáját, amely a galvanizálás folyamatairól, a nem galvanikus úton készülő egyéb felületvédő bevonatok készítéséről, a galvánfűrdők összetételéről tájékoztatja olvasóit. Petsy *Akkumulátorok kézikönyve* bemutatja a főbb akkumulátor típusokat, gyártástechnológiájukat, valamint a legújabb kutatási eredményeket. Könyvet adhatunk az olvasók kezébe a fémek kezeléséről, a lakkozással és festéssel végzett felületvédelemről, a szappanokról és a mosószerekről, továbbá a laboratóriumi vegyszerek ellenőrző vizsgálatairól.

A német Schrader *Műanyagok feldolgozása és hegesztése* című könyve ismerteti a mechanikai és forgácsolásmentes megmunkálási módokat, a műanyagok hegesztési és ragasztási lehetőségeit, műanyagból készült különböző eszközök készítését. Vancsóné *Műanyagalapú ragasztók* című munkája behatóan tárgyalja a műanyagragasztó különféle típusait, azok alkalmazástechnológiáját. Kiadvány jelent meg a szintetikus szálanyagokról, az ioncserélő műgyantákról és ezek alkalmazási technológiájáról, a szilikonokról és felhasználásukról. A híradástechnikai ipar az elsők között volt, amely a különböző műanyagféléseket nagy mennyiségben felhasználta. Kardos György *Műanyagok a híradástechnikában* című könyve ismerteti a műanyagok híradástechnikai alkalmazásának fejlődését, majd általános szempontokat ad a műanyagok felhasználásához.

A vegyészmérnökök, a kutató és tervező intézetekben dolgozó szakemberek figyelmét elsősorban monográfiákra, kézikönyvekre hívjuk fel. A kézikönyvek és zsebkönyvek közül meg kell emlékezni a több

kiadást megért *Preisich Vegyészek zsebkönyvé-ről*, Kovács *Műanyag-zsebkönyvé-ről*, vagy Zakar *Bitumen zsebkönyv-éről*, továbbá a háromkötetes *Vegyészeti lexikon-ról*.

Comings *Nagynyomású technológia* című könyve ismerteti a szerves és szervetlen vegyipar legfontosabb nagy nyomású reakcióit, technológiáját, a szükséges berendezéseket és szerkezeti anyagokat. Sajó *Komplexometriá-ja*, Tananajev *Cseppelemzés-e*, Vámos *Kromatográfia-ja*, Nyúl *Lepárlás-a*, Buzágh *Kolloidika-ja* mind a vegyipar egyes fontos részterületéről ad matematikai levezetésekkel alátámasztott áttekintést.

1961-ben *Kémiai analitika* címmel új sorozat indult, amely a kémiai analízis egyes részterületeiről ad számot. Az eddig megjelent kötet címe: *Kémiai indikátorok, Titrálás nemvizes közegben, Szerves-kémiai analízis* (Minőségi analízis, mennyiségi analízis).

A kiadványok címeit még sorolhatnánk, de cikkünk nem teljességre törekszik, csupán bepillantást kíván adni az eddig megjelent vegyipari szakkönyvekbe és a színvonal szerinti csoportosítással igyekszik a könyvtárosok munkáját megkönnyíteni.

Összefoglalásunk nem lenne teljes, ha nem vetnénk előre is pillantást és nem említenénk meg a közeljövőben megjelenő kiadványok közül néhányat.

A szakmunkások részére a vegyipari gépekkel és berendezésekkel, a gázzszerezéssel vagy a galvanotechnikával foglalkozó munka készül. A technikusok munkáját könnyíti majd meg az ércek, kőzetek, szilikátok gyors elemzésével foglalkozó kiadvány, és a termikus vizsgálati módszereket ismertető szakmunka. A mérnökök részére készülő könyvek közül kiemeljük Csűrös Zoltán *Műanyagkémia-ját*, Pungor Ernő *Nagyfrekvenciájú titrálások* című könyvét, Horvát Márton *Alacsony hőmérsékletek, folyamatok technológia-ját*, vagy Batuner—Kozin *Matematikai módszerek a kémiai gyakorlatban* című könyvét. Figyelmet érdemelnek még: Beck—Bor—Messmer *A komplex-kémia korszerű irányai* és Haisinsky *A nukleáris kémia és alkalmazásai* című nagyjelentőségű munkák.

Az eddig megjelent vegyipari kiadványok témagazdagsága és színvonalbeli megosztottsága máris nagy segítséget jelent a műszaki fejlesztés terén. A továbbiaktól ugyanezt várjuk.

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrovidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetben.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

Befejeződött a MAGYAR KLASSZIKUSOK sorozat

1945 után a kialakuló új társadalomban mind inkább megmutatkozott az igény egy olyan könyvsorozatra, mely a magyar irodalom klasszikus alkotásait foglalja magában, mindazt, ami nemzeti műveltségünk alapja. Az 1948-ban megszervezett állami könyvkiadás egyik legsürgősebb feladatának tartotta ennek az igénynek kielégítését, és a Magyar Irodalomtörténeti Társasággal közreműködve, 1950-ben *A falu jegyzőjének* két kötetével megindította a *Magyar Klasszikusok* című sorozatot, melynek kiadása Péterfy Jenő, Nagy Lajos és Radnóti Miklós műveivel ez év elején fejeződött be.

A teljes sorozat kilencven kötetből áll, méreteit tekintve is egyike tehát a legnagyobb vállalkozásoknak a magyar könyvkiadás történetében. A korábbi hasonló jellegű sorozatok — pl. a Franklin Társulat kiadásában megjelent *Magyar Remekírók* ötvenöt köteté — jócskán elmaradnak mögötte. Különbözik ezektől az új sorozat abban is, hogy megtervezői nem díszkönyvnek szánták, egyszerű külsejével, hozzáférhető árával tanárok, diákok, az egész nagyközönség kezébe kívánkozik.

A sorozat címjegyzéke szinte hiánytalan listája klasszikusainknak. Balassi tündöklő életörme és istenhez hanyatló bánata, Zrínyi fegyverzajos költészete, Mikes mézszavú prózája, Batsányi és Kármán nagyot merő törekvései, Eötvös társadalomkritikája, Erdélyi János műbölcséleti tudománya, Kemény Zsigmond borongó lélektana, Komjáthy Jenő fehérrizsás gondolati lírája, Babits ezer színe, Juhász Gyula epedő versei egyaránt helyet kaptak a kötetek lapjain, néhány írónkat pedig — Krúdyt, Tömörkényt, Kaffkát, Nagy Lajost stb. — éppen ez a sorozat avatta klasszikussá. Alkik a korábbi nagy gyűjtemények nevei közül kimaradtak — Kisfaludy Sándor, Czuczor, Garay stb. — az irodalomtörténet értékrendjében ma már nem számítanak a legelső közt, s az olvasók nem is nagyon kaptak volna rajtuk. Ha egy-két író mégis hiányolunk, elsősorban a következőket: Kosztolányit, Szabó Lőrincet, aki a sorozat megindulásakor még élt, de korai halála óta jogszerűen bekerült a halhatatlanok közé, talán még Török Gyulát és a magyar politikai irodalom klasszikusait, Széchenyit, Kossuthot, Tánácsost, továbbá szűkkeblű elbánásnak tartjuk, hogy Juhász Gyula és Tóth Árpád gazdag költészetét közös kötetbe szorították. Elismeréssel nyugtázzuk viszont, hogy népköltészetünk illő módon, három kötettel gyarapítja a sorozat színeit. Azon, ami bekerült a gyűjteménybe, csak egy esetben vitatkoznánk: a *Régi magyar vígjátékok* című kötet, noha nagyon értékes, irodalomtörténeti fontosságú emlékeket tartalmaz, mégsem remekműveket, ezeknek helyük lehet egy szélesebb áttekintésben, de korántsem a magyar *klasszikusok* között.

Aki végigolvassa ezt a sorozatot, elmondhatja, hogy tájékozott a magyar irodalomban. Tájékozódását megkönnyíti, hogy a *Magyar Klasszikusok* legtöbb kötetét értékes tanulmány vezeti be. A sorozat olyan időben indult, amikor az irodalomtörténetírásra az a feladat hárult, hogy újra vizsgálja nemzeti irodalmunk hagyományait, fölfedezze és illő helyükre tegye korábban gyakran eltagadott vagy meghamisított haladó értékeit. Ezt a munkát, legalább is első próbálkozásként, sok esetben éppen a sorozat tanulmányírói végezték el. Újszerű volt a kép, amelyet Bessenyeiről, Vörösmartyról, Eötvösről, Gyulai Pálról szemlélhettünk, itt, ebben a sorozatban kapott elégtételt Apáczai Csere János, Tolnai Lajos, Péterfy Jenő, itt rendszerezték először megbízhatóan a kuruc költészet emlékeit. Néhány, szépségénél fogva is kiváló tanulmány, mint Komlós Aladáré Reviczky, Komjáthy Jenő és Kiss József műveiről, Németh G. Béláé Arany Lászlóról, Szabó Edéé Krúdyról, maradandó értéke esszéirodalmunknak.

Befejeződött egy sorozat, kezdődhetik egy új. A közönség érdeklődése klasszikusaink iránt nem csökken, inkább növekszik, alig lehet kielégíteni. Klasszikus irodalmunk hagyományainak méltó gondozását továbbra is a kiadók, olvastatásukat pedig a könyvtárosok figyelmébe ajánljuk.

—†

VERSBARÁTOK KÖRÉT alakították meg a költészet népszerűsítésére a könyvkiadók és a könyvtárszekták. A kör tagjai vállalják, hogy évente 120 Ft értékben vásárolnak verseskötet-

eket. Ennek fejében 15%-os árengedménnyel szerezhetik be a köteteket, évente egy reprezentatív, dedikált könyvet kapnak ajándékba, a kötet előadásait. Jelentkezni elővásárlási jogot nyernek a különleges érdeklődésre számotartó művekre, és kedvezményesen látogatnak az irodalmi színpadok előadásait. Jelentkezni a könyvesboltokban lehet.

Könyvismertetések

Ideológiai-politikai művek

HORTHY MIKLÓS TITKOS IRATAI

Kossuth, 533 old. 56 Ft (Törzsanyag)

Az 1944. október 15-én a kudarcba fulladt különbécze kísérletei után a Várat megszálló németek kezére jutott Horthy bizalmas iratainak egy része. A szovjet csapatok egyik alakulata Németországban talált rá, 1959-ben azután az iratok visszakerültek az Országos Levéltárba. Most Szinai Miklós és Szücs László szerkesztésében láttak napvilágot. Az ellenforradalmi rendszer 25 évére (1919 júniusától 1944 júliusáig) 533 oldalon közölt 88 terjedelmes dokumentum világít rá.

A bizalmas iratok jó része megsemmisült, s a közölt dokumentumok nem adnak olyan új adatokat a Horthy-rendszer kül- és belpolitikájáról, amelyek módosítanák korábbi felfogásunkat. A fellelt iratok becstét az adja meg — történésznek és az érdeklődő olvasónak —, hogy az érdekes részleteket tartalmazó, és a főszereplők személyiségét is bemutató megnyilatkozások a történelem eseményeit emberi közelbe hozzák az általános érvényű megállapítások távlatából.

Horthy szovjetellenesége, a környező államok elleni agresszivitása, a német-magyar sorsközösségről vallott felfogása olyan tényekből közismertek, mint a szomszéd államok és a Szovjetunió elleni fegyveres támadás. És mégis a leleplezés erejével hat, hogy Horthy uralomra jutása után rögtön (I. Ludendorffnak Horthyhoz 1919-ben intézett levelét) a második világháború katasztrófáját felidéző politika minden fontos elemét tartalmazó konspirációba kezd a német militarizmus képviselőivel. 1932 októberében levelet fogalmaz, melyet huszonhárom európai államfőnek akart elküldeni, s melyben a Szovjetunió elleni megsemmisítő háború megindítását sürgeti. A „keresztény európai civilizáció” Szent György lovagjaként kezdeményező szerepre kíván vállalkozni, s a világpolitika nagy realitásait félreismerve valami új Szent Szövetségbe szeretné egyesíteni az imperialista ellentételtől táborokra szag-

gatott európai tőkés államokat. Oly szembeszökő mániákus szovjetellenesége és politikai naivitása magyarázza meg, hogy miért volt teljességgel képtelen 1944 sorsdöntő napjaiban az események megkívánta magaslatra emelkedni, s határozottan szakítani hibásnak bizonyult politikai koncepciójával.

1944-ben még az illegális Magyar Frontba tömörült baloldali pártok egyes vezetőiben is volt bizonyos várakozás Horthy személyével kapcsolatban. Azt hitték, hogy a rendkívül nehéz helyzetben, mint katona, képes lesz erőlesen szembefordulni a németekkel. Ferenc József egykori szármagya azonban eloszlatta ezeket az illúziókat. Az ő gondolatvilága sokkal maradibb volt, mint előbbi legfőbb konzervatív tanácsadóié: Teleki Pálé és Bethlen Istváné. Vele a Várban egy középkori gondolkodású ember képviselte az országot, aki — ha tanácsadói olykor nem bírták volna jobb belátásra — nemcsak magát, de a nemzetet is nevétségessé tette volna a világ előtt. 1935-ben a prágai sajtó támadásaira párbajkihívást tartalmazó levelet fogalmaz Masaryk, csehszlovák elnökhöz: „Ragaszkodom a fegyveres elintézéshez. Minthogy azonban Ön beteg aggyastyán, az Ön jobbkezevel, Benes külügyminiszterrel kívánok megverekedni...”

— D —

Kulcs

A MÁSODIK FRONT

Zrínyi, 543 old. 55 Ft (Ajánlott)

Hadtörténeli szakmunkával vagy történelmi esszével van dolgunk? Ezt a kérdést tesszük fel magunknak a szerző előszavának olvasásakor. Az első fejezetek alapján kiderül, hogy mindkettővel. Izgalmas történelmi leírást, politikai áttekintést és katonai-elméleti elemzést nyújt a mű, melynek stílusa olyan kristálytisza és könnyen érthető, hogy a katonai szaktudományokban járatlan olvasó csodálkozva állapítja meg: tehát a hadtudományhoz is értek...

A nagyfokú közérthetőség erősen hozzájárul a propagandisztikus hatáshoz. „A második front” ugyanis nemcsak azért íródott, hogy hiteles okmányok alapján megörökítse ennek a hadjáratnak mind epizódjait, mind stratégiai jelentőségét, hanem azért is, hogy helyes megvilágításba helyezze az antifasiszta világszövetség nyugati államainak szere-

pét a második világháború utolsó két évében. Kulis professzor nagy felkészültséggel oldotta meg mindkét feladatot, s miközben szinte filmszerűen vonultatja fel az eseményeket, mély betekintést nyújt a világpolitikai mérkőzés kulisszái mögé. Megmutatja, hogy Amerika és Anglia milyen politikai meggondolások alapján késett teljes két évet a második front megnyitásával, Anglia miért javasolta újra és újra, hogy Franciaország helyett a Balkánon keresztül mérjenek csapást a hitleristákra, s hogy a nyugati harcra milyen politikai ellentétek akadályozták a szövetségesek hadműveleteit, ezzel lehetővé téve a hitlerfasiszták további eg éves ellenállását.

A nyugati hadászati szakértők a második front jelentőségét túlértékelik. 1942-ben valóban döntő jelentőségű lehetett volna: legalább egy évvel megrövidíthette volna a világháborút. 1944 júniusában, a szovjet hadsereg elsópró főlényének hónapjaiban azonban a második front megnyitásának már csak egy célja volt: a szovjet hadsereg előnyomulásának megakadályozása Németországban és Közép-Európában.

A szerző hadtudományi elemzéssel bírálja a nyugati szövetségesek hadműveleteinek stratégiai és taktikai hibáit, melyeket azok Monte Cassinónál Olaszországban, Arnheimnél Hollandiában és az Ardenneknben 1944 decemberében elkövettek. Ez utóbbi alkalommal az angol-amerikai haderőt a szovjet hadsereg offenzívája mentette meg a katasztrófától.

A nagyszabású művet gazdag, ízlésesen kötött térképanyag egészíti ki.

Frank László

Szépirodalmi művek

Szabó Pál

A HOGY LEHET

Szépirodalmi, 371 old. 22 Ft (Törzsanyag)

Szabó Pál parasztíró a szó legteljesebb értelmében. Nemcsak azért, mert regényeinek, novelláinak tárgya általában a magyar parasztság élete, s küzdelme, hanem azért is, mert a 30-as évekig maga is közöttük élt, s közülük nőtt fróvá. Hogy mennyire ismeri az életüket, gondjaikat, szenvedéseiket és harcaikat, ezt művei (*Emberek, Talpalatnyi föld, Isten malmai, Új föld* stb.) legjobban mutatják.

Természetes, hogy aki annyira közelről ismeri, éli a parasztság életét, abban felmerül az igény a parasztság múltjának megelevenítésére is. Szabó Pált —

érthető módon — Dózsa György alakja és az első nagy magyar parasztháború kora készítette elsősorban arra, hogy történelmi regényt írjon. Most megjelent újabb műve néhány évtizeddel későbbi kort, a török világot idézi. Ezeröttszázkilencvenkettőben indul a cselekmény s egy sárréti falu magára maradt, küszködő, szenvedő parasztságának sorsában igyekszik megragadni a legjellemzőbb vonásokat.

A cím után ítélve azt várnánk, hogy az író a törvényen kívüliséget, az „aki bírja marja”-elvet juttatja érvényre, mert valóban, mit is tehettek a hódítók kénye-kedvének kitett emberek? Az életnek milyen törvénye érvényesülhetett ott még? Az erősebbek és szerencsésebbek megmaradtak, a többiek pusztultak. Ezt, vagy valami hasonlót érzünk eleinte nemcsak a címből, hanem az események sodrásából is. Pedig ellenkezőjéről van szó. Szabó Pál regénye éppen azt mutatja meg, hogy a nagy bajban, szörnyű sorsban hogyan forrt közösséggé a falu. Maguk szabták meg az együttélés törvényeit, erkölcsseit. Olyan törvényeket és erkölcsöket, amelyek fennmaradásukat leginkább biztosíthatták. S annak megtartása fölött szigorúan, ha kellett kíméletlenül őrködtek is. A regény bőséges élményt nyújt ehhez. Az élet élni akar, s a török földesúrtól agyonsanyargatott, agyonsarcolt, százszor megalázott sárréti parasztság is csak addig túrt, amíg az aga törvénytelen követeléseit már végpusztulással fenyegették. Akkor az erőszakra erőszakkal felelt. Megindult a szervezkedés és az agát háznépével, katonáival együtt elpusztították, lakását felperzselték. Tudták, hogy ezzel nincs vége a harcnak. Tudták, hogy véglegesen Bocskai hajdúi sem segíthetnek, de a pillanatnyi helyzetet megoldották. S azután majd élnek tovább úgy, ahogy lehet.

A regény a kort igen érdekesen, nagy szenvedéllyel ábrázolja, alakjai mély nyomot hagynak az olvasóban, közérthető stílusa, érdekes meseszövése pedig alkalmassá teszi arra, hogy a régmúlt időkbe az is bepillantson, ki a történelmet kevéssé ismeri, vagy éppen tanulja.

Seres József

Tatay Sándor

A NYUGATI KAPU

Szépirodalmi, 383 old. 24 Ft (Törzsanyag)

Thomas Mann egyik vallomásából tudjuk, hogy kora ifjúságától a monumentális iránti vágy fűtötte, s ez az egyéni szándék találkozott a XX. század legjobbjainak erőfeszítésével, mert a család-

regény, a Buddenbroocktól Steinbeck Édentől keletre c. művéig a kor igényét is kifejezi. Csak ezzel magyarázható, hogy — ami egyébként nem törvényszerű — a maximális írói erőlkifejtést nemcsak az eredmény igazolta, hanem a közönség-siker is.

Ebbe a vonalba tartozik — méreteiben mindenképp — Tatay Sándor vállalkozása, a *Simeon-család története*, melyben az egymásba fűződő emberi sorsok alakulásával egy szerteágazó és ellentmondásos kort akar ábrázolni. A korábbi három kötet bőségesen szolgáltatott bizonyítékot, hogy Tatay verbéli elbeszélő. Színesen, elevenen, valóban regényes fordulatokkal szövi a Simeonok élettörténetét, erről győz meg a sorozat új, negyedik kötete is.

A *nyugati kapu* cselekménye a nagy gazdasági válság éveiben játszódik, pontosan 1931 és 1934 között. Kereteit a biatorbágyi merénylet és a bécsi munkásfelkelés adja meg. Így a középpont a hitlerizmus magyarországi térhódítása, ennek gazdasági alapja, hatása. Erre az időre esik a Simeon-család teljes szét hullása, amit a három testvér, Tamás, István és Gábor sorsa példáz. A teológus Tamás, — nyilván az ő alakja áll legközelebb az író szívéhez — eljut a bécsi munkásfelkelésig, István a Simeonok gazdasági ügyeit próbálja rendbehozni, Gábor pedig végigéli a 30-as évek egyetemistáinak nyomorúságos életét. A három testvér sorsát mindvégig lebilincselően mondja el Tatay, a történelmi hátteret azonban, nem mindig érezzük hitelesnek. Úgy véljük, a szerző a meseszöveg regényességére helyezte a nagyobb súlyt, sőt jócskán kölcsönöz a romantika néha gyanús kelléktárából is, s mindennek a regény hitele vállalja kárát.

Ha regényességében, „olvasmányosságban” nem is, de értékben feltétlenül elmarad ez a kötet a korábbi háromtól. Tatay keresi a hatást, tegyük hozzá, meg is találja, azonban — főleg a regény második felében — gyakran öncélúvá válik a sok esemény, váratlan kaland, meglepő fordulat egymásra halmozása. A mértéktartás hiánya kuszává teszi a háttérrel, viszont nem változtat azon a tényen, hogy *A nyugati kapu* szórakoztató olvasmány, mely nyilván megtalálja az utat az olvasókhoz. Ezt az is elősegíti, hogy a ciklus előző három kötete nélkül is teljes, egységes könyv.

Akik a Simeonok eddigi történetét olvasták, keresni fogják a könyvtárakban, de könyvtárosaink nyugodtan ajánlhatják olyan regénykedvelőknek is, akiket ez a könyv ismertet meg a Simeon-családdal.

C s á n y i L á s z l ó

Benjámin László

Ö T Ö D I K É V S Z A K

Szépirodalmi, 197 old. 17 Ft (Ajánlott)

Benjámin László legutóbbi *Egyetlen élet* című könyve óta több, mint hat év telt el. Indokolt várakozás előzte meg tehát új kötetét.

A költő új versei a teljes kiábrándulás, a végleges reménytelenség és magány partjairól indulnak el: „Nem hiszek semmiben. Reményeim után lassan magamra hagynak, a kétkedések is. Szétmállik életem nehéz páraiban a töprengő anyagnak.” — írta *Legyetek éberek* című versében. Ez a lelkiállapot azonban nem lehet tartós olyan költőnél, aki mint Benjámin, egész életével, minden idegszálával tett hitet a nép szolgálatáért. Benjámin életkedve, reményessége is felocsúdik lassan. *Se cinikus, se prédikátor* című versében még csak a nosztalgikus kívánságot szólaltatja meg: „Ó, nemző, megtartó közösség, milyen nehéz is nélkülöd” — a *Vérző zászlók alatt* fájdalomból, elkötelezettség-tudatból, haragból és reményességből keményre kovácsolt sorai azonban már az ismét fellelt harmóniát, a válság leküzdésének ígértét tanúsítják.

Ez a harmónia nem lenne teljes, a költői magatartás nem lenne oly forrón hiteles, ha hiányoznának belőle a keserűség, a fájdalom felhangjai. Megtorpanás és bizalom, kétségbeesés és küzdeni akarás él együtt ezekben a versekben, s mindezek mellett az igazságkeresés kíméletlen szenvedélye hevíti a sorokat. Ám éppen így: önmagával és a világgal hadakozva teremti meg Benjámin költészete a tragikum és a felemelkedés egyensúlyát, a külső és belső világgal való megbékélést, a katharizist.

Ez a katharizis azonban nem marad csupán Benjámin tulajdona. A költő gyötrelme, kiábrándulása, emberi válsága nem csupán „magánügy”, egy történelmi korszak társadalmi méretű válságából termett, ezt fejezi ki. A személyi önkény éveinek élményvilága juttatta Benjámin válságba, miként sokakat még. A verseiben megszólaló szocialista erkölcsi önvizsgálat, a válságot legyőző katharizis másoknál is az önvizsgálat, a tisztulás folyamatát segíti elő. A költő személyes gyöttrődése, útkeresése így válik közösségi: mások megbékélését elősegítő orvossággá.

Benjámin versei nem hódolnak semmiféle stílusforradalomnak, a belső nyugtalanságot is józan keményveretű sorokban fejezik ki. Mégis a korszakerőség levegője árad ezekből a versekből: a feltétlen őszinteség varázsa, a lázas indulatokat

vaskemény formába kovácsoló műhely fegyvelmező művészete ragadja magával az olvasót. A kötet legszebb verseit (*Arany Jánoshoz, Írom ráadásnak, Politika, Se cinikus, se prédikátor, Vérző zászlók alatt*) éppen az őszinte indulatok belső viharzásának és a forma tökéletes nyugalmanak tragikus feszültsége emeli a magyar líra klasszikus magaslataira.

Benjámin verseit műfordításainak gyűjteménye (köztük Ivan Goran Kovačević megrendítő *Tömegsír* című költeménye) egészíti ki.

Pomogáts Béla

Fejes Endre

ROZSDATEMETŐ

Magvető, 333 old. 16,50 Ft (Ajánlott)

Kevés író arat első regényével (Fejes Endrénak eddig csak novelláskötete jelent meg) ilyen osztatlan sikert, kavar ennyi vitát mint Fejes a Rozsdatemetővel.

Mi hát a titka? Fejes Endre írásművészete, valóságérzéke, ábrázoló ereje. Egy családot ragad ki a tömegből, amolyan átmeneti osztályhelyzetűt, amilyen nálunk annyi volt, s van. Elmondja életük négy évtizedét: munkát, születést, halált, szerelmet, sok veszekedést és sok ünnepet a refrénként visszatérő rántothallal és túróscsuszával. És mindezt egy kisregény terjedelmében, nagyon tömören. Alakjaira ráismerünk az életben, lépten nyomon Hábeltlerekbe ütközünk, csak eddig nem láttuk ilyen tudatosan lényüket, mint e regény reflektorfényében.

Mert ezek a Hábeltlerek látszólagos tisztességük ellenére sem igazán becsületes emberek, de ugyanakkor százanandó szerencsétlenek is. Vegetatív életet élnek, elzúg felettük a történelem, s ha egyéni legbeletép is egyikük-másikuk sorsába, a család egésze közömbösen, gondolatok, eszmék, kultúra nélkül vegetál tovább. Nem a nyomor okozza ezt — még a Horthy rendszerben is viszonylag túrhetően megvoltak, lévén Hábeltler János kincstári altiszt — a felszabadulás után pedig egyre feljebb szökik életszínvonaluk, lányaik tanulnak, elegánsan öltöznek, előnyös házasságokat kötnek. De mindez nem segít rajtuk. Hábeltler Jánost és feleségét még összekötötte a közös gond, a küzdelem: lányaiknak a könnyebb élet csak unalmat hoz, váltogatott férjeket és röpke kalandokat: mert hiányzik az eszmei és szellemi tartás, mely célt adhatna az életnek, tartalmat a szerelemnek. Egy, csak egy tagja van a családnak, Jani, a munkásfiú, aki mindezt érzi, sejtí, de élete változtatásához neki nincs ereje. Egyre erősödő idegbajjal dühög és tombol, míg csak

agyon nem üti az igazságot fejére olvasó, züllött sógorát.

Ez utóbbi foglalja össze az író mondani-valóját, ítéletét a Hábeltlerek fölött: „...ti előbújtatok a barakkokból, éltek ugyanúgy, mint a hörcsögök. Dzsessz, tánc, hajrá Fradi... Láttál már színházat belülről? Előlvastál egyetlen könyvet is? Pedig te vagy ennek a hatalomnak a birtokosa, esztergályos főnemes...”

A Hábeltlerek itt élnek közöttünk, tudni kell róluk, foglalkozni velük, mert belesüllyedtek a kispolgári posványba. Ebben a regényben, mely a mai magyar irodalom egyik eszméltető alkotása, az író művészi erővel int és ostoroz: emberek így nem élhettek! Látszólag hűvös, tárgyilagossal előadasmódja mögött a változtatás szenvedélye lappang, művének egésze eszméltető erővel mutat a problémákra. Így olvassa a könyvtáros és erre a mondani-valóra hívja fel a figyelmet, ha olvasói esetleg apolitikus, erotikus magánélet-regény reményével veszik igénybe. Nem ezt kapják, ne olyan szemmel nézzék: hanem pillantsanak bele a kíméletlen tükörbe, melyben napjaink egyik kóros jelenségét látják meg.

Bozóky Éva

Timár Máté

ASSZONYCSERE

Szépirodalmi, 240 old. 14,50 Ft (Törzsanyag)

Timár Máté az 1956 után jelentkezett prózaíró nemzedék egyik legtehetségesebb tagja. A Majoros Imre krónikájának két kötete, egy novelláskötet és egy szovjetunióbeli utazásról szóló könyv van mögötte. A kritika sok mindent felrótt az írónak, akit viszont láthatóan semmiféle tanács nem tévesztett meg, legfeljebb az önmagához, a saját hangjához, stílusához való hűségében erősített meg.

Új könyve, az *Asszonycsere*, tizenkét új elbeszélést tartalmazza. A könyv a „rég” Timár Máté hangjának a folytatása. Az író szemmeláthatóan egyre teljesebben ismeri meg eszközeit, egyre jobban kezeli azokat, világában biztosan mozog, azon túl nem is merészkedik. Ez persze egyszerre jelenti Timár írói tudatosságának mélyülését, ugyanakkor korábbi korlátaihoz, hibáihoz való ragaszkodását is.

Timár a „hétköznapi szürke munkálkodását” figyeli, a látszólagosan köznapi, szintelen és szürke eseményekben is talál elég megírni valót. A változó világ érdeklő elsősorban, a tegnapi holnapra cserélő napok folyása. Timár mindig egy életfolyamatot vizsgál, nem fordulópontokat, hanem hosszabb emberi sorsokat. A

változást az eseményeknek nem egy-egy drámai csomópont köré való tömörítésével érzékelteti, hanem hosszabb életszakaszok kezdő és végpontja közötti ív megrajzolásával.

Timár írásai tulajdonképpen nem is novellák, hanem elbeszélések. Az írás elején helyzetet teremt, aztán elindítja egy ember emlékezését (*Tóth Margitnak hívják*), máskor a hős szájába adja a szót, s az maga mondja el élettörténetét (*Sorsok és mezsgyék, Önletrajz*). De ha Timár a tárgyilagos, a szemlélődő előadásmóddhoz ragaszkodik, akkor is van szavainak valami előszó-szerű lejtése, előadásának népmesei zengése. Ez a szemlélet kedveli a személyes hangot, s innen érthető, hogy Timár írásaiban felvonul egész rokonsága, szüleiről, keresztapjáról, egykori tanyai szomszédjaikról rajzol portrékat. Alakjai mindig kicsit mesehősök, s ha nem maguk mondják el, emlékezik végig élettörténetüket, hanem az író adja azt elő, az elbeszélés-építésének törvénye nála akkor is az előszó. „Amint a pipafüst csavarog a léghen, akkép csavarognak szanaszét elméik” — mondja Petőfi *A téli este*k öreg parasztjairól, s jellemzésül ezt Timár Máté írásai fölé is odairhatnánk. Fordulatai, ízes előadása, lekerekített történetei, színező stílusa mind a népmesére emlékeztetnek. Egyik elbeszélése végén írja: „Susogó erdők süppedő avarja neveli a gombát, az idő homályba vesző mélysege termi a mesét. S ahogy a gombát az eső meg a korhadó lomb nyirka sokasítja, úgy hosszabbodik a mese is az ismételő szájakon. És örökké él, újul a tavasszal, sápad az ősszel. Csak a mesemondó hal meg, mint az én Nagy Lajos bátyám, aki a Berettyó partján liter borért reámtastálta Buri juhász históriáját. Mint mondtam, liter borért, s annyiért ép is vásárra viszem, nehogy elvigyen érte az ördög...”

De a mesélő szerepébe lépő író nem hagyja eléggé érvényesülni a valóságot; az időt, a kort. A problémákat sokszor külsőségek alapján jellemzi (*Ezerkilencszázötvenkettő, Mihály bácsi*). Érzelmes, naiv hangot csempész az előadásba, az írások gondolati súlya keves.

Tűskés Tibor

Galambos Lajos

UTAS A GÖNCÖL SZEKERÉN

Magvető, 276 old. 13,50 Ft (Törzsanyag)

A fiatal, József Attila-díjas Galambos Lajos kisregényei egymás után jelennek meg: a *Gonoszkátyu*, a *Hídeg van tegnap óta*, az *Isten őszi csillaga* után legutóbb az *Utás a göncöl szekeren*.

A *Megszállottak* című film témája most kisregény formájában látott napvilágot.

A két változat lényegében azonos megformálása mutatja, hogy az író gondolati világa mennyire határozott, stílusa pedig mennyire filmszerű. Minden tekintetben modern író. Modern a mondanivalója, s azt korszerű formába önti.

Sodró drámaiság és lírai ötvözet jellemzi Galambos írásművészetét. Ebben az új könyvben a líra haloványabb, de annál élesebben csapnak össze a regény alakjaiban testet öltő világnézeti és morális ellenpólusok. A tudományos kísérlet és az alkotó munka gyönyörködtető láza birkózik ebben a könyvben a bürokratiz-mussal.

Közéleti probléma ez. Galambos Lajos moralizáló író, de a morál nála közéleti problémákkal keveredik. Nem véletlen, hogy a két főhős, Bene és Kecskés magánélete leegyszerűsített, másodlagos jelentőségű.

A regény konfliktusát elsősorban az teszi szélsőségesen kiélezetté, hogy Bene és Kecskés törvénytelen eszközökkel küzdenek nagyonis igazságos célért. Az a morális probléma vetődik fel, hogy joguk van-e a dogmatizmussal szemben a szó államrendi értelmében tiltott eszközökkel, helyes célokat megvalósítani.

Fogyatékosága a könyvnek, hogy a győzelem váratlan csodaként hat, ha társadalmilag természetes is; és hogy hősei magukban küzdenek, szinte segítő társ nélkül. A dolgozók egyetértése — úgy tűnik —, inkább csak jelzés, szimbólum, mintsem valóságosan ható erő.

Hibái ellenére, sőt talán azokkal együtt lelkesítő könyv ez. Galambos Lajos tehetségében nagyon érdemes bízni. Úgy szól hozzánk, hogy a lényegét írja rólunk.

Csiki Ottó

Jack London

AZ ÉLET SZERELME

Európa, 437 old. 33 Ft (Törzsanyag)

A kalandok nagy írójának élete volt a legnagyobb kaland. Gyermekkora óta ránehezedett egy család eltartásának gondja, hajtotta a nyugtalan vér, a pénzszerzés vágya, s mi mindennel nem próbálkozott, hogy a szerencsét fülön csípje! Még csak serdülő kamasz, de már jövedelmező osztrigalózkodást folytat, s duhaj kocsmákban veri el keresetét; aztán beáll halórnek, s korábbi kalózpajtásai furfangos üldözője lesz; tizenhétéves korában elszegődik egy fókavadász hajóra, bejárja a Csendes Óceán jó felét; dolgozik konzervgyárban, szenes-pincében, mosodában, fölcsap csavargónak, megkóstolja az alaszakai aranyások küzdelmes életét, de az áhított sikert nem a halálos hőmezőkön, hanem a fe-

hér kéziratpapíron hódítja meg: a legkülönbözőbb műfajokban való próbálkozásai után 1899-ben egyik elbeszélése váratlanul híressé teszi, s attól kezdve áradnak zsebébe a dollármilliók. Gyors egymásutánban írja legjobb műveit, de aztán egyre több gyengét, olcsót, önmagát ismételtetőt is, és a kalandos pálya végül szomorú véget ér: adósságoztól szorongatva, családi mizériáktól meggyötörve, félig-meddig szocialista eszményeiből kiábrándultan, negyvenéves fővel véget vet életének.

Amerika gyermeke volt; akárcsak Whitman, friss, új hangot, harsány életkedvet hozott az irodalomba e földrészt végtelen távlatú tájairól, de magával hozta konok babonáit is, a hódító angol-szász faji gőgjét, a kegyetlen filozófiát, mely az erősebb tipró győzelmét igazolja, az antiintellektualizmust, mely rossz, ha szenvedgett, ha őszinte, még rosszabb. *A vaspatában* a szocialista jövőről ábrándozott, de később kijelentette: „Mindenekelőtt fehér ember vagyok, csak azután szocialista!"; *A mexikói* című elbeszéléseben magasztalta a szomszédos ország forradalmát, majd mérges nyilatkozatokban rontott neki.

Legjobb művei azonban méltán népszerűek. Az Európa kiadó gyűjteménye ezekből válogat: *A vadon szava* című regény és az *Országúton emlékezései* mellé tizenkét novellát.

A kötet, melyet Bartos Tibor élvezetes tanulmánya vezet be, *A Világirodalom Klasszikusai* sorozatban jelent meg. Csakugyan klasszikus-e Jack London olyan értelemben, ahogy Dante, Balzac és Tolsztoj az? Ezekkel nem állja ki az összehasonlítást, és alkalmasint meggondolatlanlanság volt műveit a legrangosabb sorozatunkba fölvenni, melyben — noha köteteknek száma már a száz felé tart — Goethe és Byron még nem kapott helyet.

— y s —

Hemingway

FIESTA

Európa, 250 old. 18,50 Ft (Ajánlott)

Hemingway korai művei közül való, 1926-ban jelent meg. Magyarul is kiadták még a háború előtt Németh Andor fordításában; az új kiadás Déry Tibor fordítása.

Hemingway önéletrajzi feljegyzései és kortársak emlékezései szerint az ifjú Hemingway és barátai (pl. Dos Passos) maguk is átélték a regény cselekményét. Az első világháború után Párizsban élő fiatal amerikai írók a szereplők, újságírók, művész-félék, unatkozó gazdagok és egy rejtélyesen romlott angol lady: Brett

Ashley. A regény középpontjában a szerelemmel betelni nem tudó Brett figurája, és a Fiesta, a pampilonai bikaviadalok ünnepe áll. Voltaképpen egy nemzedék problémáiról van itt szó, a háborúból hazatért és helyüket nem lelő amerikai fiatalokról, az „elveszett” nemzedékről. Kicsit kívül állanak a világon, csak egyetlen dolog érdekli őket: az állandóan legmagasabb hőfokon élt élet. Mi adhatja ezt meg? Az alkohol, a szekszualitás, a halálveszély. A bikaviadalok ünnepe, az örvöngő tömeg, az idegölő izgalom, a vér szaga, a szinte állandó részegség ezért lesz jelképes összefoglalásává mindannak, amit ez a nemzedék fontosnak tart. Hemingway azonosul szereplőivel; ekkor még távol áll tőle az a nyers heroizmus, amelyből későbbi írói magatartásának és legjobb műveinek sok pozitív vonása sarjad.

Hangsúlyozzuk, hogy a Fiesta nem tartozik Hemingway legjobb alkotásai közé. Mégis: egyike azoknak a műveknek, amelyek jellegzetesen tükrözik az amerikai „elveszett nemzedék” életérzését, másrészt nyomon kísérhetjük itt, hogyan alakulnak ki Hemingway írás-technikájának (a szereplők bemutatása, a végsőkéig „természetes” párbeszéd, a nyelv rideg egyszerűsége stb.) a későbbi Hemingwayre annyira jellemző vonásai.

P. L.

Szolzszenyicin

IVÁN GYENYISZOVICS EGY NAPJA

Európa, 185 old. 5,30 Ft (Törzsanyag)

Szolzszenyicin — mielőtt Moszkvába költözött — Rjazanban az Oka mellett tanított. A városkában úgy tudták, hogy kiválóan és magyszerűen tanítja a fizikát. Most kitűnő regényt írt a humanizmusról és lélektelenségről, a gyanakvásról és emberi tisztességről. Annak a hitnek állít emléket, hogy bár véletlenek, félreértések, ferde feltételezések és konstrukciók súlyos körülmények közé sodorhatják az embert, mégis túléli, ha hú marad önmagához.

Elmondja a háromezer hatszázötvenhárom nap előtti napok történetét is. Hőse, Suhov, 1942 elején német fogságba kerül. A körülzárt hadseregéből öten megszöknek. Erdőkön, mocsarakon vergődnek át. Kettőt közülük lelőnek, egy belehal seibe, ketten megmenekülnek. Vallomásaik őszinteségét kétségbe vonják. A vádat, mely szerint a németek titkos felderítő feladattal dobták át őket a frontvonalon, elismerik, aláírják. Tíz évet kap. Mi történhet az emberrel egy fogolytáborban egy nap alatt? Felkelés, reggeli, ki-

vonulás az építkezésre, hazatérés, vacsora, lefekvés. Mégis mennyi fojtott izgalma, váratlan fordulata van egy napnak. Mennyi lesz a heti munkanorma? Megkapja-e a brigád a magasabb kenyérfejadagot? Bevihetik-e a fa- és forgácshulladékokat a kapun? Átjut-e egy tört acél-darabbal az őrségen?

Suhov már túl van a negyvenen. Fogait és haját elhullatta, de még nem vesztegetett meg senkit, és senkitől sem fogadott el semmit. Élni akar, túl akarja élni az egészet. Régi kabátbélésekből kesztyűket varr, egy-egy gazdagabb fogoly ágához viszi a nemezesizmát, szétnéz a barakkokban, hol moshatja fel a padlót, hol cipelhet valamit harminc deka kenyérért vagy két tál levesért. De az a fajta ember, akinek a munkától melegszik a szíve. Itt is csak azt érzi, hogy „a könnyen szerzett pénz nem ér semmit, az embernek nincs meg az érzése, hogy megdolgozott érte”.

A táj, a tábor sivár és kietlen. A köd világa ez, ahol annyi a lámpa, reflektor, hogy a csillagok elhalványodnak fényüktől, mégsincs viláosság. De itt is emberek különös törvényekkel, különös szokásokkal. Élet ez, ahol „csak a tányérnyalók pusztulnak el, meg akik az egészségügyi osztályba vetik reménységüket”.

Szolzsenyicin nyíltan beszél. Nem fed fel titkokat, nem él rejtélyes költői képekkel. Nem leplez le semmit és senkit, hacsak nem azokat, akik 1941-ben nem készültek fel a háborúra. Aki a könyvtől valamiféle szenzációt vár, csalódik. (Lev Tolsztoj sem írt rendkívüli életről.) Inkább azt igazolja, hogy az elmúlt évtizedek nemcsak a hibák, félreértések, bűnök sorozata.

Legújabb elbeszélései (A kreszetovkai állomáson, Matrjona udvara) a Novij Mír c. folyóiratban jelentek meg.

A kisregény tisztult eszmeisége, mértéktartása, realizmusa, az emberábrázolás sokrétűsége miatt alkalmas arra, hogy városi könyvtáraink állományát gazdagítsa.

Ebergényi Tibor

William Du Bois

A FEKETE LÁNG

Kossuth, 430 old. 37 Ft (Ajánlott)

Az első világháborút megelőző években kezdődik és a második világháború kitörése előtt, Roosevelt elnök híres New-Deal-programja idején ér véget William Du Bois *A fekete láng* című regénytrilógiájának második része, a *Mansard iskola* épít. A nagyterjedelmű trilógia — mely nálunk, sajnos, kötetenként „széthúzza” kerül kiadásra — az amerikai néger

életének, problémáinak átfogó ábrázolását adja, egy családregény keretében.

A mű fő erénye és gyöngéje közös gyökerű. Du Bois (aki neves tudós, közéleti személyiség, Lenin-békedíjas, Akadémiánknak is tiszteletbeli tagja) minden ízében ismeri a modern Amerikai gazdasági, társadalmi és politikai fejlődését, különösen pedig népének helyzetét, s nehezen tud szelektálni, mondanivalója minduntalan túlduzzad a szépirodalom által még kézben tartható anyagon. Így hősei életének novellisztikusan kidolgozott epizódjai adatok, események, életsorsok tömegébe ágyazódtak, szépirodalmi, történeti és szociológiai elemekből ötvözve össze új műfajt.

Az eredmény érdeklődésre tarthat számot. Elsősorban azoknak az érdeklődésére, akik ha csak olvasmány-élményeik alapján is, otthon vannak Amerikában, ismerik például kétpárt-rendszerének vagy munkásmozgalmának sajátos vonásait. Du Bois ugyanis számít mindezek ismeretére, amikor a huszadik század Amerikájában középkori keresztet gyűjtő négergyűlölet háttérét s a néger szabadságmozgalmak törekvéseit és nehézségeit sorra veszi, elemzi, illetve hősei-ben is megjeleníti.

Sajnos a kiadó kevés segítséget ad az olvasónak. Elsősorban a részletesebb és körültekintőbben megfogalmazott jegyzeteket hiányoljuk. Furcsa például az az ellentmondás, mely a regény és a párosos jegyzet (különben az Új Magyar Lexikon nem túl szerezésesen megfogalmazott szövegén alapuló) Roosevelt-jellemzése között van. E hibán a zárókötetben talán még lehetne segíteni.

Lázár István

Kaverin

A VÁGYAK TELJESÜLNEK

Európa, 415 old. 23,50 Ft (Törzsanyag)

Kaverin regénye a hosszú ideig formálódott művek közé tartozik. Az első sorok papírra vetése és a regény végleges alakjának megteremtése között csak nem húsz esztendő telt el. Az alapötlet hosszas írói érlelése figyelemreméltó művet eredményezett, s az Európa Kiadót dicséri, hogy az eredeti kiadását gyorsan követve került a magyar olvasók kezébe.

A történet a huszas évek végén, Lenin-grádban játszódik értelmiségi környezetben. A cselekmény váza egy izgalmasan bonyolított bűnügyi történet, amely köré gazdagon árnyalt társadalomrajz szövődik. Az író úgy jeleníti meg a huszas évek végének alakuló valóságát, hogy közben a különböző alakok rajzában s a cselekményvezetésben sűrűn visszatekint a ha-

tárkőhöz: 1917-hez. Az onnan kezdődő tízéves időszakban kutatja a régi értelmiség belső vívódásainak és eszmélésének jegyeit és a nyomukba lépő új értelmiség történelmi útját.

Témája a két értelmiségi generáció egymásratalálása és kölcsönös részvétele az új rendért vívott erőfeszítésekben. Ennek a folyamatnak dinamikáját fejezi ki Kaverin kitűnő atmoszférateremtő erővel és jó típusábrázoló készséggel. Elemző módon kutatja és mutatja meg azokat a lélektani indítékokat, amelyek arra ösztönzik a tudós Bauer professzort, hogy ne csak értelmével szolgálja az új nemzedék tudományos oktatását, hanem szíve melegével is azonosuljon a szocialista jövőt formáló igyekezetükkel. Eleven, hús-vérből való figurák az egyetemista főszereplők: a célratorő, de a hiúságtól és egyéb emberi gyöngeségektől korántsem mentes Trubacsovszkij, a túlságosan is földön járó, racionalista Kartasihin. Kettőjük útkeresésében, szenvedélyes vitáikban az új értelmiség érzelmvilága, a feladatát történelmi küldetésnek érző nemzedék problémaköre tükröződik.

A több oldalról megvilágított társadalmi metszetet egy bűnügyi történet szálai szövik keresztül. Trubacsevszkij diák Bauer professzor házába kerül, megbízást kap a rendkívül értékes archívum rendezésére. Tevékenysége ideje alatt a pótolhatatlan értékű kéziratok sorra-másra eltűnnek, s a gyanú a diákra terelődik. Végül is tisztázódik a helyzet. A tudós gyöngéelméjű, elvtelen fia egy cinikus, ellenséges szemléletű kalandor befolyása alá kerül, kiderül, hogy kettőjük bűnös tevékenysége okozta a kártevést.

A regény érdeklődésre tarthat számot az olvasók körében, különösen ajánlható értelmiségi és diák olvasóknak. A kötetet Institoris Irén fordította.

Gönczi Imre

Ifjúsági és gyermekirodalom

Szász Imre

KISANNA KERTORSZÁGBAN

Móra, 151 old. 15,50 Ft (Törzsanyag)

Kertországban vagyunk, más itt az éjszaka, a hajnal, a víz, a levegő, mint mástutt. Csak nyissa ki szemét az ember és figyelmesen nézzen körül. Legyen valaki, aki ráirányítja a figyelmet valamilyen jelentéktelennek hitt apróságra. Aki az élők sokféle formáit, a köztük lejátszódó

jelenségeket összefűzi, az okokat, ha méssével színezve is földeríti. És a sok, kisebb-nagyobb állatka életét beállítja egy mindent átfogó szemléletbe, az ember szemszögébe.

Szász Imre nemcsak hallatlan aprólékos-sággal, gondnal, odaadó szeretettel mesél Kisannának, az izlésesen kiállított, szép könyvecske hősnőjének, aki — sajnálatosan — izgékonyságával, fürkésző tekintetével nem jelenik meg az olvasó előtt. Holott az író elragadtatott szenvedélye, mindenre kiterjedő figyelme, részletező és mesélőkedve, óhatatlanul kíváncsiságot ébreszt iránta az olvasóban.

A könyvből kiderül, hogy Kisanna nem véletlenül tévedt Kertországba, nem idegen tőle ez a világ: De talán még nem fedezte föl ennek a különös országnak a sokféleségét, sokszínűségét, ezerféle titkát. Ezt a felfedező utat könnyíti meg, teszi élményszerűvé a könyv írója Kisannának, amikor nemcsak az egyes élőlények, jelenségek mibenlétét meséli el, hanem a hozzájuk tapadt szólásmondást, apró népi ízű, vagy eredetű történeteket is, melyek a maguk különös képzettársításával, költői színeivel és hangulataival maradandóbbá teszik az ismeretet.

Vitatható, hogy nem lehetett volna-e még élményszerűbbé tenni ezt a felfedező utat, de az semmiképpen sem, hogy ennél több ismeretet nem foghatott volna egybe az író egy hasonló jellegű könyvben. Mert éppen itt kell keresni a könyv jelentőségét. Az ismeretközlés biztonsága, az ismeretek sokoldalú megközelítése és rögzítése a könyv legnagyobb érdeme. Ez a tudatosan vállalt feladat magyarázza meg, hogy az író Kertország határai közé a vizek világát is bevette, holott ez a téma külön felfedező utat, külön könyvet érdemelt volna.

Szabó József

Tudományos és ismeretterjesztő művek

ÚJ MAGYAR LEXIKON

6. kötet, S — Z.

Akadémiai, 800 old. 150 Ft (Törzsanyag)

Hatodik kötetének megjelenésével befejeződött az új magyar könyvkiadás egyik legnagyobb és legnehezebb vállalkozása. Túrelmetlen várakozás előzte meg, sok hasznát vettük már eddig is, de többször szóvá tették hibáit, aránytalanságait, kisebb-nagyobb tévedéseit, hiányait, bibliográfiáinak szegényességét,

mindenekelőtt pedig azt, hogy nem mindig eléggé adatszérű (azt például, hogy valamely nevezetes személy *melyik napon* született vagy halt meg, nem lehet meg tudni belőle).

Az utolsó kötetet ugyanazok a jótulajdonságok és hibák jellemzik, mint az előzőket. A lexikon kellő figyelemben részesíti a legfontosabb címszavakat; így pl. tanulmányszámba menő ismertetést kapunk *Shakespeare-ről* és *Széchenyiről*, a *Szovjetunióról* és a *termelőszövetkezetek-ről*, a *világháborúról* és a *vitaminokról* stb. A szerkesztőség nem fukarkodott az áttekintést megkönnyítő táblázatokkal; különösen érdekes az, amely a világ fontosabb országainak *traktorállományáról* tájékoztat. A *Szovjetunió* címszó szövege egymaga huszonkét táblázatot foglal magában; kár, hogy a gazdasági statisztikákat nem sikerült az időpontok tekintetében összehangba hozni, s így az adatok nem mindig egybevetethők. Számos térkép-vázlat is szolgálja az eligazodást, a helynevek írásmódja azonban olykor bosszantó eltérést mutat a szövegben és a térképen (l. *Szaúd-Arábia* fővárosát). A képanyag nagyon csekély, gyakran elmosódott, és nem mindig azt ábrázolja, amit láttatni érdemes. Fényképmelléleteket csak a *sertés*, *szarvasmarha*, *színház*, *szobrászat*, *Szovjetunió*, *szőlő*, *televízió*, *textilipar*, *úrhajózás*, *vasút*, *vegyipar*, *vilamossági gépek* és *zászlók* címszavakhoz kapunk; más fontosakhoz, mint *Sopron*, *Spanyolország*, *Szinyei Merse Pál*, *Tintoretto* stb., nem. A rajzolt arcképek nem egyszer méltatlanok a tárgyhoz (l. *Voltaire*, *Vörösmarty* stb.), a facsimilék egy része olvashatatlanul homályos.

A bibliográfiák többnyire csak az utóbbi évek publikációit tartalmazzák. Ez nem mindig szerencsés. A *Vajda Péter* címszó pl. csak Hanzó Lajos dolgozatát említi; rosszul jár, aki ebből akarja megismerni reformkorunknak ezt az érdekes íróját; Széchy Károly régi könyve sokkal megbízhatóbb, a lexikon azonban erről nem vesz tudomást. Az meg egyszerűen neveléses, hogy a hatalmas Széchenyi-irodalomból a szerkesztőség csupán *egyetlen folyóiratcikket* tartott említésre érdemesnek! Az sem helyes, hogy a bibliográfiák olykor *regényes* életrajzi műveket is feltüntetnek (l. a *Nagy Sándor* és *Sevczenko* címszavakat). A *Shaw* címszó alatt semmilyen könyvészeti adatot sem találunk, s arról sem tájékoztat a lexikon, hogy az orosz forradalmár *Vorovszkij* esztétikai írásai magyarul is megjelentek.

Néhány kirívó árányalanság: *Tóth Ede*, az alig középszerű népszínműíró 14 sort kapott, *Tóth Kálmán*, az epigonköltő 25-öt — *Török Gyula*, a magyar regény- és novellaírás egyik legkiválóbb műve-

lője csak 15-öt. *André Stiltről* 12 sor számol be, ugyanannyi, mint *Vergárról*, több, mint *Tyutcevről*.

Az adatszérűség hiánya ebben a kötetben is megmutatkozik. Ha valaki arra kíváncsi, *mikor* kapott Szent-Györgyi Albert Nobel-díjat, a lexikonból nem tudhatja meg. Nem ritka az ilyen teljesen semmitmondó, általános szöveg: „Tolnay Sándor (1747—1818): orvos és állatorvos, egyetemi tanár. Széleskörű irodalmi munkásságot fejtett ki.” Ez a cikk teljes szövege; éppen az nem derül ki belőle: *mit* írt Tolnay Sándor? Azon is el lehet gondolkozni végül, hogy egy lexikonból, mely nyolc sort szán a *tyúkszem* ismertetésére (leszögezi pl., hogy „leggyakrabban láb és a kéz ujjain észlelhető”), hogyan maradhatott ki történelmünknek olyan nevezetes, forradalmi alakja, mint *Sükei Károly*?

A hírek szerint készül a lexikon második kiadása. A szerkesztőség remélhetőleg figyelembe veszi az elhangzott bírálatokat.

L. S.

Tiszay Andor

A KÖNYV, A MI BARÁTUNK

Gondolat, 118 old. 5 Ft (Törzsanyag)

A Gondolattár sorozatban jelent meg ez az érdekes, könnyed stílusban megírt népszerűítő könyvecske, amely a könyv általános ismertetése mellett a könyv művelődési szerepéről, a könyvkiadásról és a könyvgyűjtésről tartalmaz szemléletes fejezeteket. A kiadvány nem szakembereknek, hanem az olvasási kultúra útjára induló kezdőknek igyekszik szakismereteken nyugó útmutatást nyújtani.

A kis könyv általában meg is felel ennek a feladatának, a szerző néhány részletmegállapítását azonban vitatnunk kell. A „könyvmoly” alakja például másként él köztudatunkban, mint ahogy azt Tiszay Andor megrajzolja. És a könyvgyűjtésre vonatkozó alábbi tanácsát sem helyeselhetjük: „Mindenképpen vegyük meg a nagysikerű, (néhány kiadást megérő) új könyveket is, hogy ne maradjunk le az élettől.” Úgy gondoljuk, hogy az olvasónevelés útján nem elsősorban a divat szempontjait kell hangoztatni.

Ezzel függ össze, hogy hiányzik a kötetből a könyvgyűjtés tartalmi szempontjainak érzékeltetése, a házikönyvtár és közkönyvtár egymást kiegészítő szerepének felvetése, továbbá a könyvbarát tevékenység társadalmi jelentőségére való utalás.

Kitűnően használható a könyvecske végén közölt bibliográfia. Ezt könyvtárosok is jól forgathatják, mert az olvasóneveléshez értékes segítséget nyújt.

(pr)

Pataky Ernő

TUDOMÁNYOS VÍVMÁNYOK ALKALMAZÁSA A MEZŐGAZDASÁGBAN

Akadémiai, 118 old. 11 Ft

Hogyan honosulnak meg az új, hatékony eljárások a termelésben? Mi a motorja a tudományos és gyakorlati vívmányok alkalmazásának? Hogyan válik a tudomány termelő erővé? Ezek az izgalmas kérdések egyaránt érdeklik a tudóst, a gazdasági vezetőt és a tájékoztatással foglalkozó könyvtárost. Pataky Ernő könyve, feltárva a mezőgazdasági tudomány és termelés sokrétű kapcsolatait, részletesen taglalja a tudományos kutatások jelenlegi irányait és a tudományos vívmányok elterjedésének módját. Külön fejezetet szentel e vívmányok elterjesztésében a fontos helyet elfoglaló szaktájékoztatásnak. Bemutatja a szaktájékoztatás különféle csatornáit, ismerteti a szellemi közlés technikai és tudományos problémáit. Ezek közül kiemelkedően érdekes a dokumentáció „címzettjeinek” problémája, illetve a tudományos kutatóknak és a gyakorlati szakembereknek szóló dokumentáció differenciálódása. Az utóbbi kategória számára a szerző új dokumentációs módszerek kidolgozását látja szükségesnek és ismerteti az OMgK ezzel kapcsolatos kísérleteit és kezdeményezéseit.

Könyvtáros számára különösen érdekes a „Szakirodalom és a gyakorlati termelés” című fejezet, valamint a tudományos vívmányok terjedési módjainak elemzése. Ez utóbbiban a szerző párhuzamot von a grafikai (napilap, folyóirat, röpirat, broszúra stb.) és az egyéb tájékoztatási eszközök között.

A rendkívül igényes és aktuális munka gondos tanulmányozást érdemel és a mezőgazdasági, valamint könyvtári szakembereknek egyaránt hasznos, gondolatébresztő olvasmány.

Sándor Katalin

Csiszár Vilmos

FEJÉS, GÉPI FEJÉS

Mezőgazdasági, 201 old. 19 Ft (Törzsanyag)

Csiszár Vilmos második bővített kiadásban megjelent könyve segítséget nyújt a tejtermelés gazdaságosabbá tételéhez, a tej önköltségének csökkentéséhez. Ebben a tárgykörben korábban megjelent szakkönyvek nem foglalkoztak kielégítő módon a fejéssel, s jórészt régebbi, ma már túlhaladott nézeteket ismételgettek. Csiszár könyve a fejés és a gépi fejés helyes

módját, a tejleadás és a fejés műveletének élettani ismereteiből kiindulva igen gyakorlatiasan és szemléltető módon ismerteti. A könyv érdemeként külön ki kell emelni, hogy a tejtermelés jövedelmezőségének fokozása érdekében munkatani szempontból is tárgyalja a gépi fejés nagyüzemi alkalmazás-módjait.

A helyes fejés növeli a tejhozamot és elősegíti a tehén örökletes jó fejőségének a kibontakozását. A szocialista mezőgazdasági nagyüzemben a kézi fejés nagy fizikai erőt kifejtő drága művelet. A könnyebb és olcsóbb gépi fejéssel sok helyen részint a fejtőgulyások gyakorlatlansága, hozzá nem értése, vagy éppen a gondatlan karbantartás miatt nem érnek el megfelelő eredményt. Különösen sok a hiba a higiénikus tejszelés terén. A könyv mindezekben a kérdésekben szakszerű útmutatást ad. Ismerteti a tőgy szerkezetét, működését; a tejképződés és tejleadás bonctani és élettani alapjait, az istálló higiénéjét, a higiénikus tejtermelés eszközeit, a fejés előkészítését, általános szabályait és technikáját, a kézi és gépi fejés módjait, a nálunk használatos különböző fejtőgépeket és fejőberendezéseket, a fejtőkészülék tisztítását, a fejőberendezés karbantartását és gyakoribb üzemzavarait.

Dudás Károly

Bengt Danielsson

ELFELEJTETT SZIGETEK

Táncsics, 262 old. 20 Ft (Ajánlott)

A déltengeri szigetek a sok felszínes útleírás nyomán időtlen idők óta úgy élnek emlékezetünkben, mint a primitív paradicsomi állapot megtestesítői. Az olvasó, ha ezekről a szigetekről szóló könyvet vesz a kezébe, már eleve arra számít, hogy háncsruhába öltözött óslakókkal találkozik, akiknek dolgozni úgyszólván alig kell, mert a természet meseszerű bőkezűséggel osztja kincseit.

Bengt Danielsson, a népszerű svéd világljáró — akit „A boldog sziget” című munkájából ismerünk — ezúttal a Csendes-óceán elfelejtett szigeteire, a Marques-szigetcsoportra vezet el bennünket. Éllesszemű, tárgyilagos megfigyelő, az igazság-valóság lehető legteljesebb megragadására törekszik. Már az első oldalakon eloszlatja az álromantika idilljeit, helyette a valóság vasos, ellentétektől feszülő naturalisztikus képeit vetíti elénk.

A szigetlakók 1595-ben kerültek először érintkezésbe a nyugati civilizációval. Elejtük azóta a szenvedések és megaláztatások véget nem érő láncolatát. A hódító spanyol és francia gyarmatosítók kegyetlen vérengzéseit és pusztításait a tömeges

prostitúció, a nagyméretű alkoholizmus és a hagyományos erkölcsi normák felbomlása követte. A szigetlakók paradicsomát a gyarmatosítók „tönkre civilizálták”, a lakosság lélekszáma folyamatosan esik, (1842—1929 közötti időszakban egytizedére zuhant!), a pusztulás döbbenetes.

Danielsson nem elégszik meg a jelenségek felszínes bemutatásával, mélyebbre tör, mindenütt a lényeket keresi. Elemzi a szigetlakók ősi, mágikus kultúráját, megismertet titokzatos szobraikkal és egy költői szépségű mítoszsal a világ teremtéséről. Ez a csodálatos, egzotikus kultúra ragadta meg a nagy francia festőt, Paul Gauguin is, aki életének utolsó éveit itt töltötte.

Bengt Danielsson beszélt Gauguin lányával, ismerőseivel, felkereste elhagyott sírját is. Gauguin utolsó éveiről, tragédiájáról megrázó, érzékletes képet fest.

Az író a sziklás-völgyes egzotikus tájat költői szépséggel, a sok-sok kalandot regényes izgalommal jeleníti meg. Könyve hitvallás az emberség és a haladás mellett, vád az erőszak és a gyarmatosítás ellen.

Bácskai B. Sándor

Werner Hager

OLAJBÓL KÉSZÜL

Táncsics, 198 old. 14 Ft (Ajánlott)

Százharminc évvel ezelőtt a gyertyák, mécesek helyett újfajta, világosabb lámpák gyulladtak fel, amelyekben petróleum égett. Így kezdődött a kőolaj diadalmas pályafutása. A század eleje óta, mióta egyik terméke, a benzín az autók ezreit hajtja, birtoklásáért komoly háborúkat vívtak. Azóta újabb területeket hódított meg és felhasználhatósága, gazdasági fontossága egyre nő. Ezért a legfontosabb vele kapcsolatos dolgokat mindenkinek tudni illik.

Ezt a célt segíti elő Werner Hager magyarul most megjelent műve, az *Olajból készül*. A könyv elmondja röviden a kőolaj keletkezését, lelőhelyeit, fontosságának fokozódó voltát, finomításának módjait. Ismerteti a belőle előállítható gépkocsi- és nehézbenzin, petróleum, Diesel-hajtóanyagok, fűtő- és orsóolaj, könnyű és nehéz gépolaj és bitumen sajátosságait. Áttekintést ad a nylon, polietilén, poliészter, epoxidgumi és a többi műanyag felhasználásáról, egymástól eltérő tulajdonságairól, s arról, hogy mindezek leg-gazdaságosabban kőolajból állíthatók elő. Beszámol a műguminak, a bunának előnyeiről, hátrányairól, a különböző rovar- és gyomirtó védőszerekről, a szintetikus mosóanyagokról — valamennyinek fontos alapanyaga a kőolaj! — és végül utal

arra a szebb, gazdagabb életre, amit a kőolaj fokozottabb termelésétől és felhasználásától várhatunk a jövőben.

A szerző jól etalálja azt a stílust, ami a népszerű-tudományos munkákhoz a legmegfelelőbb. A bonyolult eljárásokat leegyszerűsítve vázolja, közérthetővé teszi, de sohasem vulgarizál.

Képletekkel teszi szemléletessé, hogy hogyan keletkezhet több százezer szénhidrogén-vegyület, és a legfontosabbak előállítását ugyancsak képletek, valamint séma-rajzok segítségével mutatja be.

A könyvnek a kőolaj felhasználhatóságára vonatkozó adatai túlnyomórésben a Német Demokratikus Köztársaságra vonatkoznak. Kár, hogy a magyar kiadáshoz nem csatolták a hasonló magyarországi adatokat. Így „szemléletesebb” lett volna a szöveg, egyúttal a vegyipar öt éves tervének értékelését is elősegítette volna. József András könnyen érthető stílusban fordította a művet.

Vértesy Miklós

Bibliográfiák

Staud Géza

A MAGYAR SZÍNHÁZ-TÖRTÉNET FORRÁSAI I.

Színházstudományi Intézet, 89 old. 8 Ft

Ez az igen fontos bibliográfiai és módszertani tájékoztató a „Színház-történeti könyvtár” c. sorozatban (6. sz.) jelent meg. Bevezetőül meghatározza a magyar színház-történeti kutatások tárgyát, röviden összefoglalja feladatait és módszereit. Ezután a színház-történet forrásait ismerteti a következő csoportosításban: 1. szövegek, 2. színlapok, 3. színházi almanachok, 4. színházi sajtó, 5. emlékiratok, 6. levéltári anyagok, 7. képes ábrázolások, 8. jogszabályok, 9. tárgyi emlékek, 10. egyéb források, 11. szakirodalom. (A most megjelent első füzet e tizenegy csoportból az első három tárgyalja.) Az ismertető elmondja, hol található nagyobb mennyiségben színház-történeti forrásanyagok. Mindenekelőtt az Országos Széchényi Könyvtár színház-történeti osztályán, mely hazánk leggazdagabb szövegekgyűjteményével rendelkezik, többek közt sok sűgő- és cenzúrapéldánnyal. (Itt őrzik az *ember tragédiájának* első rendezőpéldányát, melyet Paulay Ede készített.) Értékes színlappgyűjteményt is találunk itt, több mint háromszázezer darabot. Bőséges forrásanyagot kínál a kutatónak az Országos Színház-történeti Múzeum, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és több

vidéki könyvtár és múzeum is. Staud Géza kitűnő munkát végzett tájékoztatója összeállításával; a kiadvány nélkülözhetetlen mindenki számára, aki színháztörténeti kutatásokkal foglalkozik, s tudni akarja, milyen állapotban vannak gyűjteményeink. (A füzet látjegyzeteiben a téma könyvészetét találja meg az érdeklődő.)

-r

Nagy Lajos

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI BIBLIOGRÁFIA 1960—1961

Közgazdasági és Jogi, 251 old. 36 Ft.

Az állam- és jogtudomány 1945 utáni szakirodalmát feltáró és rendszerező sorozat hetedik köteteként megjelent bibliográfia 2384 dokumentumot (könyvet és folyóiratcikket) foglal jegyzékbe. Kiterjed minden magyarországi publikációra és a baráti országokban megjelent magyar vonatkozású anyagra. Használhatóságát igen jól szerkesztett névmutató és tárgymutató segíti elő.

Ez a bibliográfia, amelynek áttekinthetőségét — az előző kötetekre vonatkozó kisebb kritikai megjegyzéseket figyelembe véve — még tovább fokozták, a „tudományos munka, a továbbképzés és a gyakorlati munka segédeszközéként mind az elméleti, mind a gyakorlati jogászok munkáját kívánja megkönnyíteni”. Megvalósított célkitűzéséből következik, hogy (a jogászokon kívül) nélkülözhetetlen segédkönyve mindazoknak a könyvtárosoknak, akik állam- és jogtudományi szakirodalommal is foglalkoznak. A könyvtárosok feladata, hogy tartalmát és használatát megismertessék minden érdekelt olvasóval és kutatóval.

A kötet egyúttal híven tükrözi a magyar állam- és jogtudományi irodalom 1945 és 1961 közötti fejlődését is. Igen hasznos volna, ha a tudományok más területein hasonló bibliográfiák könnyítenék meg az irodalomban való eligazodást. Ebből a szempontból a most megjelent kötet szintén hasznos szerkesztési, rendezési és módszertani példákat szolgáltat.

Balázs Sándor

ESEMÉNYNAPTÁR

MÁJUS 1. A NEMZETKÖZI MUNKÁSSZOLIDARITÁS ÜNNEPE. 1890. MÁJUS 1-ÉN (73 ÉVE) ÜNNEPELTÉK ELŐSZÖR

1883. MÁJUS 1-ÉN (80 ÉVE) SZÜLETETT HAMBURGER JENŐ, A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG NÉPBIZTOSA

1873. MÁJUS 3-ÁN (90 ÉVE) SZÜLETETT HEVESI SÁNDOR RENDEZŐ, A NEMZETI SZÍNHÁZ IGAZGATÓJA

Hevesi Sándor: A drámafrás iskolája. Gondolat, 1961. 409 old.; László Anna: —. Gondolat, 1960.

MÁJUS 5. ANYÁK NAPJA

1938. MÁJUS 5-ÉN (25 ÉVE) HALT MEG NAGY ENDRE, A MAGYAR KABARÉ MEGTEREMTŐJE

Nagy Endre: Ötven éves magyar kabaré. Tánácsics, 1960. 175 old.; —: Várad—Pest—Párizs. Szépirodalmi, 1958. 553 old.

1763. MÁJUS 9-ÉN (200 ÉVE) SZÜLETETT BATSÁNYI JÁNOS

Batsányi János Összes művei I—III. (Keresztury Dezső és Tarnai Andor.) Akadémiai, 1953, 1960, 1961.; —: Válogatott művei. Szépirodalmi, 1956. (Magyar Klasszikusok); —: „Hazámnak akartam szolgálni”. Magvető, 1960. (Magyar Könyvtár.)

Horánszky Lajos: — és kora. Hornyánszky Viktor, 1907. 535 old.; Koroda Miklós: Megvilágosodott már... Singer és Wolfner, 1942. 1—2 köt.; Szinyei Ferenc: —. Magyar Tört. Társ. 1904. 210 old.

MÁJUS 9. A FASIZMUS FELETTI GYŐZELEM NAPJA

1813. MÁJUS 13-ÁN (150 ÉVE) SZÜLETETT RICHARD WAGNER NÉMET ZENESZERZŐ (A BÉKE VILÁGTANÁCS KIJELÖLT EMLÉKÉVFORDULÓJA)

1955. MÁJUS 14-ÉN (8 ÉVE) JÖTT LÉTRE A „VARSÓI SZERZŐDÉS”

1873. MÁJUS 17-ÉN (90 ÉVE) SZÜLETETT HENRI BARBUSSE

Barbusse: Eső. Athenaeum, 1947. 232 old.; —: A tűz. Új magyar, 1956. 420 old.

1913. MÁJUS 19-ÉN (50 ÉVE) HALT MEG KORÁNYI FRIGYES ORVOSTANÁR (A BÉKE-VILÁGTANÁCS KIJELÖLT EMLÉKÉVFORDULÓJA)

Máté István—Réti Endre: Korányi Frigyes. Művelt Nép, 1951. 68 old. (Nagy Tudósok sorozat)

MÁJUS 26. NEMZETKÖZI GYERMEKNAP

GYÖNGYÖSÖN a járási tanács végrehajtott bizottsága 1962-re célul tűzte ki a lakosság 14%-ának könyvtári olvasóvá való szervezését. Ezt sikerült elérni. Az eredményeket számba vevő vb.-ülésein 1963-ra a lakosság 17%-ának beszerzését jelölték meg elérendő célnak. Ez a járás területén 2000 új olvasó megnyerését jelenti. Javasolta a vb., hogy a termelőszövetkezetek tagonként 5—6 Ft támogatást nyújtsanak a könyvtárnak. Az év első felében megrendezik a községi tanácsvezetők és könyvtárosok közös tanácskozását is.

DABASCN új járási könyvtárt adott át a közönségnek a járási tanács. A korszerű elhelyezés és berendezés mellett a könyvtár állománya is megfelel a követelményeknek, mert az ellátottságban elérték az egy lakos — egy könyv célkitűzést. Az új könyvtár tehát jó feltételek mellett készíthette el 1963. évi tervét.

TELJESÍTETTE ötéves könyvtárfejlesztési tervét a tamási járás. A járás 44 tanácsai könyvtárában 1000 lakosra 1242 kötet könyv jut, s ezzel a járás Tolna megyében elsőként érte el a könyvbarát-mozgalom 1965. évi célkitűzését. Az eredmény elsősorban a járási tanács és a községi tanácsok áldozatkészségének köszönhető. A járásban 1962-ben 306 ezer forintot fordítottak könyveszerzésre. Az anyagi segítségén kívül a tanácsok politikai támogatása is elősegítette a sikert. A tanácsokon kívül a földművelőszövetkezetek és néhány termelőszövetkezet vette ki részét a támogatásból. Az eredmény a járás könyvtárosainak hozzáértő és lelkes munkáját is dicséri.

Hírek

KITÜNTETÉS. A művelődésügyi miniszter Kenesei Gyulánának, a szombathelyi Pamutipar Üzem könyvtárosának A Szocialista Kultúráért kitüntetését adományozta.

*

FILMFOTÓK az angol tankönyvekben. Angliában első ízben élenkítik a jelenlegi tanév tankönyveit filmjelenetekből vett fotókkal. Különösen a történelemkönyvben szerepelnek az angol múltból készült filmekből vett képek. (N.)

TAPOLCÁN a könyvbarát-mozgalom társadalmi segítségével sikerült a könyvtárak könyveszerzési hitelét 1962-ben megkészserezni. Ez 6200 kötetel emelte a járás könyvtárainak állományát. Egy lakosra 4,4 Ft könyveszerzési hitel jutott, amelyből 2,2 Ft költségvetésen kívüli társadalmi támogatásból származik.

TÁJÉKOZTATÓT adott ki új mezőgazdasági szakkönyveiről a hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár, együttműködve a megyei tanács mezőgazdasági osztályával. A kiadványban 63 új szakkönyvet ismertettek rövid annotációkkal.

*

MÁTÉSZALKÁN felavatták az új gyermekkönyvtárat, amely Szabolcs-Szatmár megye legszebb ifjúsági könyvtáraként kezdte meg működését. Az intézmény korszerű, ízléses berendezését a megyei könyvtár készítette. A délelőtt-délután nyitva tartó könyvtárban a könyvtárosok iránítása mellett úttörők segídeknek az olvasószolgálatban.

ROMÁNIÁBAN 25 239 közkönyvtár működik. Ez a számadat azt jelenti, hogy alig 700 lakosra jut egy könyvtár. A könyvtárak mintegy 50 millió kötettel rendelkeznek. A községekben ma már több mint 8000 könyvtár működik, mintegy 15 millió könyvvel. Az ország fővárosában, Bukarestben hat évvel ezelőtt létesült az Állami Központi Könyvtár, amely jelenleg Románia legnagyobb könyvtári intézménye: állománya hat év alatt 3 780 000 kötetre növekedett. A román könyvtárügy fejlődése szoros kapcsolatban áll a könyvkiadás fejlődésével is: a kiadók a népi hatalom éveiben 30 000 művet jelentettek meg 470 millió példányban. (K. L.)

VENDÉGLÁTÓIPARI szakkönyvtár nyílt a Felsőfokú Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakiskola épületében (V., Alkotmány u. 9—11.). Az új könyvtár 1250 kötetes állományát vállalatok és szakemberek adományozták. A legfontosabb hazai és külföldi szakkönyveken kívül gazdag idegennyelvű folyóirat állomány áll az érdeklődők rendelkezésére. A könyvtárban a könyvtáron kívül időnként vendéglátóipari szakemberek is közreműködnek a tájékoztatásban. (H.)

A **JÓZSEF ATTILA** olvasómozgalomhoz külön tájékoztatót adott ki Veszprémben a KISZ és a megyei könyvtár. A megye ugyanis az országostól eltérő olvasómozgalmi célkitűzésekkel és módszerekkel kísérletezik. A tájékoztató közli a megye könyvtárai között induló olvasómozgalmi verseny feltételeit is. (H.)

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

- Д-р МИКО Андраш*: Пятнадцать лет сельскохозяйственной научной информации (185);
ИСЛАИ Золтан: Жизнь библиотеки одного из городов Большой Венгерской Низменности (188);
ТОТ Арпад: Личная библиотека — публичная библиотека (192);
ЭТТЕВЕНИ Ласло: Как развивается село Тосег? (195);
- ГЕРЕ Дюла*: Дома культуры и библиотеки (199);
СЕПЕШИ Ишванне: Цыганские читатели: в сельской библиотеке (204);
ФУТАЛА Тибор: Ежегодники трех больших библиотек (218);
КИШШ Ене: О новом библиотечном справочнике (220)

FROM THE CONTENTS

- András Mikó*: Fifteen Years of Agricultural Information (185);
Zoltán Iszlai: Library-Life in a Township of the Hungarian Plains (188);
Árpád Tóth: Home Library — Public Library (192);
László Öttevényi: The Situation at Tószeg (195);
- Gyula Gerő*: Cultural Centres and Libraries (199);
Mrs. István Szepesi: Gipsy-Readers in a Village Library (204);
Tibor Futala: Three Library Yearbooks (218);
Jenő Kiss: A New Library Handbook (220).

AUS DEM INHALT

- András Mikó*: 15 Jahre agrarwissenschaftliche Information (185);
Zoltán Iszlai: Der Alltag einer Bibliothek in einer Stadt der Tiefebene (188);
Árpád Tóth: Hausbibliothek — öffentliche Bibliothek (192);
László Öttevényi: Von der Leistung der Gemeinde Tószeg (195);
- Gyula Gerő*: Kulturheime und Bibliotheken (199);
Frau István Szepesi: Zigeunerleser in einer Gemeindebibliothek (204);
Tibor Futala: Über die Jahrbücher von drei Grossbibliotheken (218);
Jenő Kiss: Über ein neues Handbuch des Bibliothekswesens (220).

KÖNYVTÁRI CIKKEINK SZERZŐI

Barta Andrásné, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2. sz. gyermekkönyvtárának vezetője; *Friedrich Ildikó*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. sz. kerületi könyvtárának munkatársa; *Futala Tibor*, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztályának munkatársa; *Gerő Gyula*, A könyvtáros olvasószerkesztője; *Gönczi Imre*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 28. sz. kerületi könyvtárának vezetője; *Iszlai Zoltán*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Kiss Borbála*, a Győri Megyei Könyvtár munkatársa; *Kiss Jenő*, a

SZOT Kulturális, Agitációs és Propaganda osztályának munkatársa; *dr. Mikó András*, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ főigazgatója; *Öttevényi László*, a Népművelés munkatársa; *Pelejtei Tibor*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Szepesi Istvánné* községi könyvtáros, Sikátor (Veszprém m.); *Tanka János* községi könyvtáros, Aba (Fejér m.); *Téri Tamásné*, az Építők megyei könyvtárának vezetője, Miskolc; *Tóth Árpád*, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztályának munkatársa.

Ára: 4,— Ft

Felső képünkön a Mezőberényi Községi Könyvtár, alul a Békési Járási könyvtár (MTI Foto-Bajkor)

